

การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anti-Fake News Policy Implementation: Case Study of Thailand Anti-Fake News
Center

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์
ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

โดย

นายภาณุพงศ์ มาลัยน้อย

สาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

----- ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.วอระ พัวพันสวัสดิ์)

----- อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์)

----- กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กุลพธู ศักดิ์วิทย์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพพจน์ มาลัยน้อย : การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม
ประเทศไทย. (Anti-Fake News Policy Implementation: Case Study of Thailand Anti-Fake News
Center) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

สารนิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนได้ศึกษากระบวนการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม
ประเทศไทย ไปปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร รวมถึงศึกษาผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนว่ามีมาก
น้อยเพียงใด โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์จากผู้บริหาร
เจ้าหน้าที่ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ภาคประชาสังคม และประชาชน โดยสาร
นิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษากระบวนการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติว่า
เป็นอย่างไร รวมถึงศึกษาผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยผู้เขียนได้
ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์จากผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ในหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง รวมถึงนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ภาคประชาสังคม และประชาชน

จากการศึกษา พบว่า 1) รัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่การกำหนดมาตรฐานในการ
ดำเนินนโยบายยังมีความไม่ชัดเจน ให้ความสำคัญกับการสร้างเครื่องมือสำหรับการตรวจสอบข้อเท็จจริงมากกว่าการสร้าง
องค์ความรู้ให้กับประชาชน 2) งบประมาณที่ใช้ดำเนินการสำหรับศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีเพียงพอสำหรับ
ภารกิจในปัจจุบัน แต่ยังคงขาดงบประมาณสำหรับการสร้างองค์ความรู้และการสนับสนุนงานศึกษาวิจัย 3) การสื่อสาร
ระหว่างหน่วยงานปฏิบัติสามารถทำได้ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ มีการสื่อสารและติดตามความคืบหน้าในการทำงาน รวมถึง
มีการจัดเจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุนอยู่ตลอดเวลา 4) บุคลากรที่ปฏิบัติงานในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีความ
พร้อมในเรื่องของทักษะ และสมรรถนะในการทำงาน แต่มีปัญหาในศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานที่มีภาระงานที่มาก
เกินไปจากงานประจำที่มีอยู่เดิม 5) ความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมายที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการตีความการ
กระทำผิดของประชาชนทำให้มีการดำเนินคดีกับประชาชนและส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของ
ประชาชนเกิดความหวาดกลัว และอาจจะนำไปสู่การเซ็นเซอร์ตัวเองไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในที่สุด

สำหรับข้อเสนอแนะในการดำเนินนโยบายต่อผู้ศึกษามีข้อเสนอให้ 1) ผลักดันนโยบายเชิงรุกให้มากขึ้น โดย
การสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน 2) บรรจ้องค์ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอมเข้าสู่แบบเรียนหรือกิจกรรมในชั้นเรียน 3) ลด
บทบาทของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ในการดำเนินคดีกับประชาชน 4) จัดทำกฎหมายเฉพาะสำหรับความผิด
เกี่ยวกับ “ข่าวปลอม” และ 5) จัดทำแผนระยะยาวเพื่อเปลี่ยนผ่านออกไปเป็นองค์กรอิสระ

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา 2565

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6480107024 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION

KEYWORD: fake news

Panupong Malainoy : Anti-Fake News Policy Implementation: Case Study of Thailand Anti-Fake News Center. Advisor: Asst. Prof. PITCH PONGSAWAT, Ph.D.

The objective of this study is to investigate how the anti-fake news policy is implemented by the Center for Anti-Fake News in Thailand. Additionally, it seeks to assess its implications on the public's freedom of expression. The research employs a qualitative methodology, incorporating data analysis from documents and interviews with executives, officers from relevant departments, academics, legal experts, civil society representatives, and members of the public.

Based on the study, the following findings have been identified: 1) The government recognizes the importance of addressing the aforementioned issues. However, the standards for policy implementation remain unclear, with a greater emphasis on creating tools for fact-checking than on providing public education. 2) The budget allocated for the Thai Anti-Fake News Center's operations is sufficient for current tasks but lacks funding for knowledge dissemination and supporting research activities. 3) Interagency communication is relatively efficient, with regular updates and progress monitoring. Continuous support for staff is also evident. 4) Personnel working at the Thai Anti-Fake News Center possess the necessary skills and competencies. However, they face challenges in coordinating additional tasks that exceed their original job responsibilities. 5) Ambiguities in the laws allow officers to exercise discretionary power when interpreting citizens' actions, leading to legal proceedings against individuals. This, in turn, negatively impacts freedom of expression, instills fear, and may deter individuals from expressing their opinions openly in the long run.

Regarding policy implementation recommendations for students, the following proposals are suggested: 1) Advocate for more proactive policies aimed at disseminating a comprehensive body of knowledge to the public. 2) Integrate education on fake news into textbooks or classroom activities. 3) Limit the involvement of the Thailand Anti-Fake News Center in prosecuting citizens. 4) Develop specific legislation to address offenses related to the dissemination of "fake news." 5) Devise a long-term plan to transform the center into an independent organization.

Field of Study: Public Administration

Student's Signature .....

Academic Year: 2022

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

การทำสารนิพนธ์ครั้งนี้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ผู้เขียนขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำชี้แนะ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น และเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ ดร. วงอร พัวพันธ์สวัสดิ์ และ อาจารย์ ดร. กุลพธู ศักดิ์วิทย์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ และได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์นำมาปรับปรุงจนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านของหลักสูตร MPA ที่ได้อบรมสั่งสอนในวิชาต่าง ๆ ทำให้ผู้เขียนได้รับความรู้ สามารถมองภาพของการบริหารงานภาครัฐได้กว้างมากขึ้น และนำมาปรับใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรทุกท่านที่อำนวยความสะดวกให้ตลอดการศึกษา

ผู้เขียนขอขอบคุณ พี่เบสท์ และ เปีย เพื่อนร่วมรุ่น MPA 55 สำหรับมิตรภาพที่ดี คอยช่วยเหลือกันตั้งแต่วันแรกจนทุกอย่างสำเร็จลุล่วงไปได้ และท้ายที่สุด ผู้เขียนขอขอบคุณโอกาสที่สำคัญในการเข้าศึกษาครั้งนี้จากการสนับสนุนของครอบครัวที่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จตลอดมา

ภาณุพงศ์ มาลัยน้อย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์.....	5
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2.....	7
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับข้าวปลอม.....	7
2.1.1 ความหมายของข้าวปลอม.....	7
2.1.2 ประเภทและระดับของข้าวปลอม.....	8
2.1.3 ผลกระทบของข้าวปลอม.....	11
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน.....	13

2.2.1 ความหมายของสิทธิ.....	13
2.2.2 ความหมายของเสรีภาพ.....	14
2.2.3 เสรีภาพในการแสดงออก	15
2.2.4 ขอบเขตในการแสดงออกภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิ ทางการเมือง (ICCPR).....	16
2.2.5 ขอบเขตในการแสดงออกภายใต้รัฐธรรมนูญไทย 2560.....	17
2.2.6 กฎหมายที่ใช้ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน	20
2.2.6.2 ประมวลกฎหมายอาญา.....	22
2.2.6.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	23
2.3 ภาพรวมการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย.....	24
2.3.1 ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม คืออะไร ?.....	24
2.3.3 โครงสร้างการทำงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย.....	25
2.3.3.1 กระบวนการจัดตั้งเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.....	25
2.3.3.2 แผนการดำเนินการ	25
2.3.3.3 เจ้าหน้าที่ 26	26
2.3.3.4 งบประมาณ	26
2.3.3.5 กระบวนการทำงาน.....	27
2.3.3.6 การจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	28
2.3.3.7 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวปลอม	28
2.3.4 กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม ทางเทคโนโลยี (ปอท.) และศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (ศปอ.ส.ตร.).....	29
2.4 รูปแบบและมาตรการทางกฎหมายที่ใช้จัดการข่าวปลอมในต่างประเทศ.....	30
2.5 ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ	32
2.6 ทฤษฎีการประเมินประสิทธิผลของนโยบาย	33

2.7.1	ตัวแบบการบรรลุเป้าประสงค์ (Goal Attainment Model)	34
2.7.2	ตัวแบบผลกระทบ (Side-Effects Model)	34
2.7	หลักการธรรมาภิบาล	35
2.8	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
2.9	กรอบแนวคิด	39
บทที่ 3		40
3.1	กลุ่มตัวอย่าง	40
3.2	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	41
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
3.4	การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล	43
3.5	ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูล	43
บทที่ 4		45
4.1	กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ	45
4.1.1	การดำเนินงานภายในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย	45
4.1.1.1	การจัดตั้งและเป้าหมายในการดำเนินการ	45
4.1.1.2	รูปแบบการดำเนินการ	46
4.1.1.3	งบประมาณและเจ้าหน้าที่	47
4.1.1.4	การประสานงานระหว่างหน่วยงาน	48
4.1.2	กระบวนการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข่าว	49
4.1.2.1	การรวบรวมข้อมูล	49
1)	การรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเจ้าหน้าที่เอง	49
2)	การรับแจ้งจากประชาชน	51
3)	การรับแจ้งจากศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน	52
4.1.2.2	การจัดหมวดหมู่ข่าว	52

4.1.3	กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง	53
4.1.3.1	การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน.....	53
4.1.3.2	ปัญหาภาระงานของศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน	55
4.1.3.3	วัตถุประสงค์ในการสร้างองค์ความรู้ไม่ได้ถูกมอบหมาย	55
4.1.4	กระบวนการตรวจสอบความผิด.....	56
4.1.4.1	การตรวจสอบ.....	56
4.1.4.2	การแจ้งผลการตรวจสอบ	56
4.1.4.3	ปัญหาการกำหนดขอบข่ายความผิด.....	57
4.1.5	กระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริง.....	58
4.1.5.1	การผลิตสื่อเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง.....	58
4.1.5.2	ความล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์	59
4.1.6	สภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง	59
4.1.6.1	สภาพแวดล้อมทางสังคม	60
4.1.6.2	สภาพแวดล้อมทางการเมือง	61
4.1.7	การบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย	61
4.2	ผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน.....	62
4.2.1	กฎหมายที่ใช้บังคับ	62
4.2.1.1	พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550	63
4.2.1.2	ความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมาย	64
4.2.1.3	ความเหมาะสมของตัวกฎหมาย	65
4.2.2	กระบวนการดำเนินนโยบาย	66
4.2.2.1	การตรวจสอบข้อเท็จจริง.....	66
4.2.2.2	การสื่อสารนโยบายจากผู้นำองค์กรสู่สาธารณชน.....	67
4.2.2.3	การดำเนินคดีกับประชาชน	68

4.2.2.4	ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินคดี “ข้าวปลอม” ให้ประชาชนทราบ	69
บทที่ 5		70
5.1	สรุปและการอภิปรายผลการศึกษา	70
5.1.1	การนำนโยบายต่อต้านข้าวปลอมไปของศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติ เป็นอย่างไร	70
5.1.1.1	ปัจจัยที่ 1 : มาตรฐานและการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย	70
5.1.1.2	ปัจจัยที่ 2 : ทรัพยากร	71
5.1.1.3	ปัจจัยที่ 3 : การสื่อสารระหว่างหน่วยงานและกิจกรรม	72
5.1.1.4	ปัจจัยที่ 4 : คุณลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ	73
5.1.1.5	ปัจจัยที่ 5 : แนวโน้มของผู้ปฏิบัติในการดำเนินนโยบาย	74
5.1.1.6	ปัจจัยที่ 6 : เงื่อนไขสภาพแวดล้อมในมิติสังคมและการเมือง	75
5.1.2	การนำนโยบายต่อต้านข้าวปลอมไปปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดง ความ คิดเห็นของประชาชนมากน้อยเพียงใด	75
5.1.2.1	เสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน	76
5.1.2.2	ความเป็นประชาธิปไตยของนโยบาย	76
5.1.2.3	ผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน	77
5.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	78
5.2.1	ผลักดันนโยบายในเชิงรุกให้มากขึ้น	79
5.2.2	บรรจุองค์ความรู้เกี่ยวกับข้าวปลอมเข้าสู่แบบเรียนหรือกิจกรรมในชั้นเรียน	79
5.2.3	ลดบทบาทของศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย ในการดำเนินคดีกับประชาชน	79
5.2.4	จัดทำกฎหมายเฉพาะสำหรับความผิดเกี่ยวกับ “ข้าวปลอม”	80
5.2.5	จัดทำแผนระยะยาวเพื่อเปลี่ยนผ่านออกไปเป็นองค์กรอิสระ	80
5.3	ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	80
บรรณานุกรม		81

ประวัติผู้เขียน 85

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูล.....	41

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ในปัจจุบันมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมต่อคนทั่วโลกเข้าด้วยกัน ด้วยเทคโนโลยีที่ความก้าวหน้า เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เร็วกว่าเดิม มีการพัฒนาแพลตฟอร์มสื่อสาร และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สามารถเชื่อมต่อผู้คนจากทุกมุมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งนี้ได้เปลี่ยนวิถีการสื่อสารของเราให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เราสามารถสื่อสารกับคนในทุที่ทุกเวลาได้โดยไม่ต้องอยู่ใกล้ตัวกันกันจริง จากข้อมูลในปี 2566 พบว่ามีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 5.16 พันล้านคนทั่วโลก หรือคิดเป็น 64.4% ของประชากรทั้งหมด (โพลล์ทูเดย์, 2566) โดยในประเทศไทยมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตกว่า 85% ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยโลกที่มีการเข้าถึง 64.4% ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางของการใช้อินเทอร์เน็ตที่ดูเหมือนว่าจะกลายเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบันเนื่องจากช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อมีเหตุการณ์หรือข่าวสารเกิดขึ้น ผู้คนสามารถส่งต่อข้อมูลได้โดยทันที ในขณะที่เดียวกันการสื่อสารทางออนไลน์มีข้อดีและข้อเสียที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ข้อดีของการสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ คือ การเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วและสะดวก การส่งต่อข้อมูลที่รวดเร็วและสามารถเกิดขึ้นได้ทุที่ทุกเวลา การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเชื่อมต่อกับผู้คนจากทุกมุมโลกได้อย่างง่ายดาย อย่างไรก็ตามการสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ก็มีข้อเสียบางอย่างที่ผู้ใช้งานต้องระมัดระวัง ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลที่ถูกส่งต่อไปไม่เป็นความจริง หรือเป็นการบิดเบือนความจริงได้ง่าย ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของข้อมูลที่เป็นเท็จหรือที่เรียกว่า “ข่าวปลอม” ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในปัจจุบัน

การแพร่กระจาย “ข่าวปลอม” เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ทั่วโลกอย่างเฉพะอย่างยิ่ง หลังจากเหตุการณ์การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐในปี 2559 เมื่อโดนัลด์ ทรัมป์จากพรรครีพับลิกันคว้าชัยชนะเหนือฮิลลารี คลินตันจากพรรคเดโมแครต ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 ซึ่งการแพร่กระจายข่าวปลอมได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อสื่อโซเชียลมีเดียยักษ์ใหญ่ที่สุดของโลก Facebook เป็นเป้าหมายของการโจมตีอย่างรุนแรง การศึกษาพบว่าข่าวปลอมจากเว็บไซต์ปลอมได้รับการแชร์มากกว่าข่าวจริง ตัวอย่างเช่น ชาวที่อ้างว่าสมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิสได้ประกาศสนับสนุนโดนัลด์ ทรัมป์ (ผู้จัดการออนไลน์, 2559) ในประเทศไทยข่าวปลอมก็เป็นหนึ่งในปัญหา

สำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่เป็นช่องทางสำคัญในการแพร่กระจายข้อมูลเท็จ ซึ่งสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย การแพร่กระจายข่าวปลอมนี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในสื่อและนำไปสู่ความสับสนและความไม่สงบในสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อได้ในหลายมิติ เช่น ผลกระทบด้านสุขภาพ ผลกระทบด้านการบริหารของรัฐบาล ผลกระทบด้านสังคม และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลในปี 2562 พบว่าประชาชนกรุงเทพมหานคร 85.1% เคยพบเห็นข่าวปลอม (Fake News) โดยเจอจาก Facebook โดยส่วนใหญ่เป็นข่าวที่สร้างความเข้าใจผิด และข่าวการเมืองมากที่สุด (ไทยรัฐออนไลน์, 2562a)

ในระหว่างปัญหาข่าวปลอมที่กลายเป็นประเด็นสำคัญ เราได้เห็นความพยายามที่มาจากภาคประชาสังคมในการรับมือกับปัญหานี้ ตัวอย่างเช่นในปี 2560 มีการสร้างศูนย์ข่าวก่อนแชร์ขึ้นเป็นผลจากความร่วมมือของสำนักข่าวไทย อสมท และกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ รวมถึงหน่วยงานองค์กรพันธมิตรที่ให้ความสำคัญกับอิทธิพลของข้อมูลออนไลน์ ศูนย์ข่าวก่อนแชร์มีหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูลที่มาจากสื่อโซเชียลที่ประชาชนแชร์กัน โดยที่สอบถามกับเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญในทุกสาขา และมีข้อมูลที่เชื่อถือได้กว่าเพื่อที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับข้อมูลก่อนที่จะนำไปแชร์ต่อไปในสังคม (สยามธุรกิจ, 2560) แต่ที่ผ่านมามีข้อจำกัดและอุปสรรคหลายอย่างที่ส่งผลให้ไม่สามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ เช่น ความร่วมมือจากเจ้าของโซเชียลมีเดียยักษ์ใหญ่ของโลกอาจไม่เพียงพอ เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่จัดเก็บอยู่ภายในแพลตฟอร์มที่เป็นส่วนตัวและยากที่จะเข้าถึง นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดสร้างงบประมาณในการดำเนินโครงการด้วย อย่างไรก็ตาม สำนักข่าวแต่ละแห่งก็ยังดำเนินการตรวจสอบข่าวปลอมและข่าวลวงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าการดำเนินการจะแตกต่างกันไปในแต่ละสำนักข่าว อาจมีความซ้ำซ้อนบางส่วน ซึ่งสิ่งนี้อาจทำให้ประสิทธิภาพในการตรวจสอบไม่สามารถครอบคลุมปัญหาได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็วเพียงพอ (ไทยรัฐออนไลน์, 2562b) ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลยังไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหของข่าวปลอมอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตามปัญหาของข่าวปลอมก็ยังคงมีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องรัฐบาลไทยจึงหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมา และให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยในวันที่ 10 พฤษภาคม 2561 รัฐบาลไทยได้เห็นชอบในร่างปฏิญญาว่าด้วยกรอบความร่วมมือเพื่อลดผลกระทบจากข่าวลวงในการประชุมรัฐมนตรีสารสนเทศอาเซียน (ASEAN Ministers Responsible for Information: AMRI) ครั้งที่ 14 ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การศึกษาและการตระหนักรู้

การตรวจจับและการรับมือ การสร้างบรรทัดฐานและแนวปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (กรมประชาสัมพันธ์, 2561) และในการประกาศนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา หลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 นโยบายแก้ปัญหาข้าวปลอมเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายสำคัญด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้นำนโยบายการต่อต้านข้าวปลอมไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2562 โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การดูแล กลั่นกรอง ตรวจสอบ หรือกำจัดข้าวปลอม และจะมีการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ในข่าวที่ถูกต้อง เพื่อประชาชนทุกคนให้เข้าใจ และรู้เท่าทันว่าข้าวไหนปลอมข้าวไหนจริง โดยการดำเนินการกิจของศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย อยู่ภายใต้สังกัดของสำนักงาน ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

การดำเนินการกิจของศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์หลักในการติดตาม ตรวจสอบ และรับแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ พร้อมวิเคราะห์แนวโน้ม และบ่งชี้ข้อมูลที่เป็นข้าวปลอม ตรวจสอบและผลิตข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเผยแพร่ต่อสาธารณะ รวมถึงส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการคัดกรองข้าวปลอมด้วยตนเอง โดยการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย จะใช้กลไก การขับเคลื่อนโดย คณะกรรมการประสานงานและแก้ไขปัญหาข้าวปลอมที่กระทบต่อความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินประชาชน ที่มีคณะผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ สื่อมวลชน ทำหน้าที่วางแผน กำกับการดำเนินงาน และแผนการเผยแพร่ตามขั้นตอนการพิจารณาข้าวปลอม การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารออนไลน์ ข่าวที่เป็นกระแสในโลกโซเชียล อย่างรู้เท่าทันของภาครัฐ โดยจะมีการติดตาม ตรวจสอบ ข้อมูลที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์และระบบอินเทอร์เน็ต พร้อมวิเคราะห์แนวโน้ม และบ่งชี้ข้อมูลที่เป็นข้าวปลอม ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบข้อมูล ผลิตข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งจะต้องอาศัยการประสานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ นอกจากนี้ยังจัดส่งข้อมูลต่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของเรื่องประกอบการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ โดยในกรณีที่ส่วนราชการที่มีความเกี่ยวข้องพิจารณาแล้วว่าข้าวปลอมนั้นสร้างความเสียหาย อาจพิจารณาดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีกับบุคคลที่เผยแพร่ข้าวปลอมนั้นได้ โดยศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทยได้มีการสร้างความร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าว

การดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอมทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพในการแสดงออก นักวิจารณ์โต้แย้งว่านโยบายสามารถใช้เพื่อปิดปากเสียงที่ไม่เห็นด้วย และจำกัดเสรีภาพในการพูด นโยบายดังกล่าวให้อำนาจแก่ศูนย์ในการสืบสวนและดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จ แม้ว่าสิ่งนี้จะมีความสำคัญในการต่อสู้กับการแพร่กระจายของข่าวปลอม แต่ก็มีข้อกังวลว่าอำนาจเหล่านี้อาจถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด การดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีผลกระทบอย่างมากต่อเสรีภาพในการแสดงออกในประเทศไทย นโยบายกำหนดให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตบล็อกเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข่าวปลอม สิ่งนี้นำไปสู่วัฒนธรรมของการเซ็นเซอร์ตัวเอง ซึ่งบุคคลและองค์กรลังเลที่จะแสดงความคิดเห็นหรือแบ่งปันข้อมูลทางออนไลน์ จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่ต้องตั้งคำถามต่อว่าเจตนาของนโยบายดังกล่าวนี้มีขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชน นั่นคือ สวัสดิภาพของประชาชนในการรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์มากที่สุด แต่นโยบายดังกล่าวกลับถูกตั้งคำถามหลายประการ เช่น ความไม่ชัดเจนที่ตัวกฎหมายที่นำมาใช้บังคับความไม่เป็นกลางทางการเมืองเนื่องจากอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจึงอาจไม่สามารถหลีกเลี่ยงอิทธิพลทางการเมืองได้ การดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานสากล การดำเนินงานที่มีความล่าช้าตอบสนองไม่ทันกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนที่มีความกังวลว่าจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ด้วยประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปปฏิบัติ โดยศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.2 คำถามวิจัย

- 1) การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทยไปปฏิบัติเป็นอย่างไร ?
- 2) การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในแสดงความคิดเห็นของประชาชนมากน้อยเพียงใด ?

1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติ
- 2) เพื่อศึกษาผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน จากการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติ
- 3) เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางในการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติ

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ ด้วยคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ข่าวปลอม หมายถึง ข่าวหรือข้อมูลที่มีเนื้อหาบิดเบือน หลอกลวง นำไปสู่ความเข้าใจผิด ซึ่งเกิดจากความตั้งใจให้ข้อมูลผิดพลาดและหวังผลประโยชน์จากความเข้าใจผิดจากเนื้อหาข่าว ซึ่งมีรูปแบบรายงานข่าว รูปภาพ และวิดีโอที่เกี่ยวกับความสนใจของประชาชน เช่น สุขภาพ การเมือง และเศรษฐกิจ

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย หมายถึง ศูนย์กลางในการดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ที่กำกับดูแลโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน หมายถึง ศูนย์ที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อรองรับภารกิจในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติ

2) ทำให้ทราบถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน จากกรณีนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทยไปปฏิบัติ

3) ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สามารถนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะไปพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย โดยลดผลกระทบต่อ และเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมและทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย โดยเริ่มจากการศึกษา 1) แนวความคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม ซึ่งประกอบไปด้วย ความหมายของข่าวปลอม ประเภทของข่าวปลอม และผลกระทบของข่าวปลอม 2) แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน 3) ภาพรวมการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย 4) รูปแบบและมาตรการทางกฎหมายที่ใช้จัดการข่าวปลอมในต่างประเทศ 5) ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ 6) ทฤษฎีการประเมินประสิทธิผลของนโยบาย โดยมีสาระสำคัญในแต่ละส่วน ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษานโยบายที่นำมาจัดการแก้ไขปัญหา “ข่าวปลอม” โดมนในส่วนนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวความคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงความหมายและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ความหมายของข่าวปลอม

ในปัจจุบันยังไม่มี การให้คำนิยาม ความหมายของข่าวปลอมที่ชัดเจน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมแล้วพบว่าได้มีการให้คำนิยามไว้หลากหลาย โดยผู้เขียนได้รวบรวมความหมายของข่าวปลอมในความหมายต่าง ๆ ดังนี้

1) Cambridge Dictionary (2019) ให้นิยามว่า ข่าวปลอมส่วนใหญ่มักเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต หรือโซเชียลมีเดีย โดยข่าวปลอมส่วนมากมักจะเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นเรื่องขำขัน

2) ราชบัณฑิตยสภา (2563) ให้นิยามคำว่า Fake News เอาไว้ว่า ข่าวลวง คือ ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง แพร่กระจายแฝงในรูปแบบการรายงานข่าวมักใช้ภาษาเร้าอารมณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เชื่อ และข่าวปลอม เป็นข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ ปราศจากข้อเท็จจริง ไม่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้ หรืออาจมีเจตนาบิดเบือนข้อมูลไปจากข้อเท็จจริงเดิม

3) The European Association for Viewers Interests (2016) ได้ให้ความหมายของคำว่า ข่าวปลอม (Fake News) ว่าเป็น ประเภทของข้อมูลที่มีการหลอกลวง และมีการแพร่กระจายข้อมูล ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งสื่อดั้งเดิมหรือสื่อสังคมออนไลน์ มีเจตนาทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดเพื่อให้ได้รับ เงินหรือหวังผลทางการเมือง

4) ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย (2564) ได้ให้ความหมายของคำว่า ข่าวปลอม คือ ข้อมูลที่ไม่จริงทั้งหมด หรือเป็นการเชื่อมโยงหรือสร้างเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด แตกต่างจากข่าวบิดเบือนที่จะเป็นการตัดแปลงเนื้อหาข้อเท็จจริงบางส่วนเท่านั้น แต่ทั้งนี้ข่าวปลอมจะไม่รวมถึงเรื่องของการเชื่อ สิ่งลึกลับ เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์ข้อชัดเจนได้

เมื่อพิจารณาการนิยามความหมายของคำว่าข่าวปลอม ผู้เขียนขอสรุปความหมายว่า ข่าวปลอม (Fake News) คือ ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงหรือไม่ตรงกับความเป็นจริงทั้งหมด และมักมีวัตถุประสงค์หลอกลวงหรือสร้างความเข้าใจผิดให้กับผู้รับข่าว โดยข่าวปลอมส่วนใหญ่จะเผยแพร่บนโซเชียลมีเดียหรืออินเทอร์เน็ต โดยมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองหรือเป็นเรื่องข่าขั้น เพื่อให้ได้รับประโยชน์และผลกระทบทางการเมืองหรือการเงินในบางกรณี

2.1.2 ประเภทและระดับของข่าวปลอม

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2563) ได้กล่าวถึงข่าวลวง/ข่าวปลอม (fake news) ในบทความ ชื่อ “ความซับซ้อนของข่าวลวง” โดยนำแนวคิดของ Chaire Wardle และ Wossein Darakhshan (2556) จากบทความ เรื่อง การพิจารณาเรื่อง “ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร” (information disorder) : รูปแบบของข้อมูลที่ผิด (misinformation) ข้อมูลบิดเบือน (disinformation) และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (malinformation) ได้อธิบายความผิดปกติของข้อมูลข่าวสารจะสามารถแบ่งตามฐานข้อมูลได้ 2 ส่วน คือ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Falseness) และข้อมูลที่มีเจตนามุ่งร้าย (Intent to harm) โดยถูกแบ่งออกอีก 3 กลุ่ม ดังนี้

1) **Mis-information** (ข้อมูลที่ผิด) คือ ข้อมูลที่ปลอมขึ้นมา หรือ เป็นเท็จ แต่คนที่เผยแพร่เชื่อว่าเป็นความจริง ได้แก่ เรื่องของการเชื่อมโยงที่ผิดๆ (false connection) หรืออาจจะมีเนื้อหาสาระที่นำไปสู่การเข้าใจที่ผิดๆ (misleading content)

2) **Dis-information** (ข้อมูลที่บิดเบือน) คือ ข้อมูลที่บิดเบือน และคนที่เผยแพร่ ก็รู้อยู่ว่าไม่เป็นความจริง เป็นเจตนาโกหก และมีเป้าหมายคือกลุ่มคนที่ถูกหลอกได้ง่าย โดยผู้ไม่ประสงค์ดี

3) Mal-information (ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย) คือ ข้อมูลที่มีพื้นฐานของความจริง แต่ถูกนำไปใช้เพื่อทำร้ายบุคคล องค์กร หรือประเทศ โดยเจตนาร้าย หรือแฝงเจตนาร้าย

จากการแบ่งกลุ่มข่าวปลอมข้างต้นศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย (2564) ได้มีการนิยามความหมายของประเภทข่าวไว้ 3 ประเภท ซึ่งมีลักษณะการแบ่งกลุ่มที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1) ข่าวจริง คือ ข้อมูลจริง ข้อเท็จจริงทั้งหมดของเรื่องนั้น ๆ ไม่มีการตัดแปลง ข้อมูลใดทั้งสิ้น สามารถยืนยันสถานที่สิ่งของ และบุคคลได้

2) ข่าวบิดเบือน คือ ข้อมูลบิดเบือน การมีบริบทที่เท็จ มีเนื้อหาแอบอ้าง ตัดแปลง หรือแต่งขึ้นมาใหม่สอดแทรกอยู่กับเนื้อหาที่ถูกต้อง

3) ข่าวปลอม คือ ข้อมูลเท็จ เรื่องราวหรือเนื้อหาอันเป็นเท็จโดยอาจถูกประดิษฐ์ ขึ้นมาจากเนื้อหาแหล่งที่มาหรือการอ้างอิงที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้

นอกจากนี้ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2563) ได้มีความเห็นว่าเราอาจจะแยกข้อมูลสามชนิดออกจากกันไม่ได้ทั้งหมด และเอาเข้าจริง อาจจะซับซ้อนกว่านั้น เช่น มีคนผลิตข้อมูลที่บิดเบือนมา แต่เราไม่ได้คิดอะไรมากกว่าเชื่อว่าจริง เราก็ก็นำข้อมูลนั้นต่อมาเพื่อเชื่อว่าจริง อันนี้ก็เลยทำให้ต้นทางเป็นข้อมูลบิดเบือนแล้วปลายทางที่ผ่านมือเรากลายเป็นข้อมูลที่ผิด เพราะเราไม่ได้มีเจตนาร้ายในการประกอบสร้างสิ่งนั้นขึ้นมาเอง (แค่ส่งต่อมากกว่าที่จะเขียนเอง) และที่ซับซ้อนกว่านั้นก็คือ หากเรามีสถานะทางสังคมที่น่าเชื่อถือ การส่งต่อของเราก็จะทำให้ข้อมูลชุดนั้นดูน่าเชื่อถือตามไปด้วย

เมื่อพิจารณาจากการนิยามข้างต้นผู้เขียนมีความเห็นว่าการเข้าใจและการระบุประเภทของข่าวเหล่านี้ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลที่เผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ ได้อย่างมีความรู้ และหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมออนไลน์

อย่างไรก็ตามนอกจากการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มข้างต้นแล้ว Chaire Wardle และ Wossein Darakhshan (2556) ยังได้จัดรูปแบบเนื้อหาข่าวปลอมไว้ 7 แบบโดยเรียงระดับความรุนแรงจากน้อยไปมากดังนี้

1) **เรื่องเสียดสีและล้อเลียน** การรวมเรื่องเสียดสีไว้ในประเภทข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลที่ผิดอาจดูแปลก เพราะอาจถือได้ว่า เรื่องเสียดสีและล้อเลียนเป็นศิลปะรูปแบบหนึ่ง แต่ในโลกที่คนได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทาง สื่อสังคมมากขึ้น ทำให้เกิดความสับสนเมื่อผู้รับข่าวสาร ไม่เข้าใจว่าเป็นข่าวจากเว็บไซต์เสียดสี

2) **การเชื่อมโยงที่เป็นเท็จ** ตัวอย่างของการเชื่อมโยงที่เป็นเท็จคือเมื่อพาดหัวข่าว ภาพ หรือคำอธิบายภาพไม่สอดคล้องกับ เนื้อหา ที่พบบ่อยที่สุดคือพาดหัวข่าวที่ล่อให้คลิกเข้าไปดู เนื่องจากการแย่งความสนใจของ ผู้รับสารมีเพิ่มมากขึ้น บรรณาธิการจึงจำเป็นต้องเขียนพาดหัวข่าว ที่ดึงดูดให้คนคลิกเข้าไปดู มากยิ่งขึ้น แม้ว่าผู้อ่านจะรู้สึกว่าคุณล่อเมื่อคลิกเข้าไปอ่านเนื้อหาก็ตาม ตัวอย่างที่ร้ายแรงมหันต์ คือเว็บไซต์ เดอะ โพลิตีคัล อินไซด์เดอร์ นอกจากนี้ การเชื่อมโยงที่เป็นเท็จ ยังรวมถึงการใช้ภาพ และคำอธิบายภาพที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกับเนื้อหา โดยเฉพาะในเว็บ อย่างเฟซบุ๊ก ซึ่งเมื่อ ผู้ใช้เลื่อนดูฟีดในหน้าสื่อสังคมโดยไม่ได้อ่านเนื้อหา (ซึ่งเกิดขึ้นบ่อย) ภาพและคำอธิบายภาพที่ ทำให้เข้าใจผิดนั้นก็จะเป็นการล่อกลวง

3) **เนื้อหาที่ทำให้เข้าใจผิด** เนื้อหาประเภทนี้คือการใช้ข้อมูลในลักษณะที่ทำให้ เกิดการเข้าใจผิด เพื่อตั้งประเด็นหรือใส่ร้าย บุคคลให้เสียหาย ด้วยการตัดต่อภาพถ่าย หรือเลือกคำ กล่าวหรือสถิติที่จงใจคัดสรรมา สิ่งนี้เรียกว่าทฤษฎีการตีกรอบ (Framing Theory) ตัวอย่าง ดูได้ในเว็บ Rappler.com ที่แสดงให้เห็นว่าสื่อภาพเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับ การเผยแพร่ข้อมูลที่ก่อให้เกิดการ เข้าใจผิด เพราะสมองของคนเรามีแนวโน้มที่จะจับผิดสื่อ ที่เป็นภาพน้อยกว่า โฆษณาที่มี รูปแบบเดียวกันกับเนื้อหาที่กองบรรณาธิการเป็นผู้ผลิต (native advertising) ก็เป็นข้อมูลประเภท นี้เช่นกัน หากไม่ระบุอย่างชัดเจนว่าได้รับเงินสนับสนุน

4) **บริบทที่เป็นเท็จ** หนึ่งในเหตุผลที่คำว่า ‘ข่าวลวง’ ใช้ไม่ได้ เป็นเพราะบ่อยครั้ง ที่เนื้อหาจริงถูกนำมาเผยแพร่ นอก บริบทเดิม ตัวอย่างเช่น ภาพที่ถ่ายในเวียดนามในปี พ.ศ. 2550 ถูกส่งต่อในอีกเจ็ดปีต่อมา โดยอ้าง ว่าเป็นภาพหลังเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่เนปาลในปี พ.ศ. 2558

5) **เนื้อหาที่เป็นการแอบอ้าง** ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อสิ่งทีนักข่าวเขียนถูกคนอื่นนำไปใช้ในบทความอื่น หรือการที่โลโก้ขององค์กรถูก นำ ไปใช้ในวิดีโอทัศน์หรือภาพที่องค์กรนั้น ไม่ได้เป็นผู้ผลิต ตัวอย่างเช่น ก่อนการเลือกตั้งที่เคนยาใน ปี พ.ศ. 2560 บีบีซีแอฟริกาพบว่ามีคนทำ วิดีโอที่มีโลโก้และสโลแกนของบีบีซีซึ่งถูกตัดต่อใส่เข้าไป และถูกส่งต่อกันใน WhatsApp จนบีบีซี ต้องผลิตวิดีโอเผยแพร่ทางสื่อสังคมเพื่อเตือนไม่ให้ คนหลงเชื่อวิดีโอปลอมดังกล่าว

6) **เนื้อหาที่ถูกตัดแปลง** เนื้อหาที่ถูกตัดแปลงคือเนื้อหาจริงที่ถูกตัดแปลงเพื่อหลอกลวง ตัวอย่างจากแอฟริกาใต้เป็นภาพ ตัดต่อของเฟรเรียล ฮัฟฟาจี นักข่าวอิสระของเว็บไซต์ Huffpost หนึ่งในนั้นเป็นภาพของเธอนั่งอยู่บน ตักของนักธุรกิจชื่อโจฮัน รูเพิร์ต เพื่อกล่าวหาว่าทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน

7) **เนื้อหาที่ถูกรื้อฟื้น** เนื้อหาประเภทนี้อาจอยู่ในรูปของข้อความ เช่น ‘เว็บข่าว’ ที่ถูกสร้างขึ้นเองทั้งหมด ซึ่งประกาศตัวว่าเป็นเว็บข่าวก็ได้ตีพิมพ์บทความว่าสมเด็จพระสันตะปาปา ทรงสนับสนุน ให้โดนัลด์ ทรัมป์ เป็นประธานาธิบดี หรืออาจเป็นรูปภาพ อย่างในกรณีที่มีการทำ ภาพกราฟิก เพื่อบอกประชาชนว่าสามารถลงคะแนนให้ฮิลลารี คลินตัน ผ่านทาง SMS ได้ ซึ่งไม่ใช่ความจริง เป้าหมายของกราฟิกเหล่านี้คือชุมชนชนกลุ่มน้อยในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ช่วงการเลือกตั้ง ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา

2.1.3 ผลกระทบของข่าวปลอม

ข่าวปลอมมีผลกระทบร้ายแรงต่อสังคมและระบบทั่วไป เนื่องจากมีส่วนสำคัญในการสร้างความสับสน ซึ่งสามารถมีผลกระทบที่แผ่กว้างไปถึงองค์กรต่าง ๆ และสังคมอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาของผู้เขียนข่าวปลอมสามารถสร้างผลกระทบได้ 7 มิติ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ สร้างเสริมสุขภาพ, 2562) ดังต่อไปนี้

1) **ผลกระทบต่อความคิดและความเชื่อ** เป็นผลกระทบที่ชัดเจนและสำคัญที่สุด เพราะข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ของผู้อ่านและผู้รับสาร ต่อการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับ ซึ่งทัศนคติของผู้คนและต่อเหตุการณ์ส่วนหนึ่งกับว่าเขาได้รับข้อมูลแบบใดถ้าข้อมูลที่พวกเขาได้รับเป็นข่าวปลอม ข่าวบิดเบือน หรือข่าวสร้างขึ้นมา พวกเขาไม่สามารถใช้วิจารณญาณได้ถูกต้อง เนื่องจากขาดข้อเท็จจริง อันส่งผลต่อการตัดสินใจ ทั้งการตัดสินใจระดับชาติ และระดับส่วนตัว เช่น การเลือกตั้ง และการเลือกใช้อาสมุนไพรรักษา มะเร็ง เป็นต้น

2) **ผลกระทบด้านการเงินและสุขภาพ** ข่าวปลอมที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีรายได้เป็นแรงจูงใจจะชักจูงให้ผู้รับสารจ่ายเงินเพื่อสินค้าและบริการ หากสินค้าและบริการนั้นไม่ได้คุณภาพ ก็อาจส่งผลเสียต่อร่างกายและสุขภาพของผู้หลงเชื่อด้วย เช่น ข่าวปลอมที่ชักชวนให้คนอ่านมาลงทุน เพื่อจะได้รับผลตอบแทนที่ฟังดูเกินจริง หรือโฆษณาผลิตภัณฑ์ลดความอ้วนที่น่าเสนอในรูปแบบของวิทยาศาสตร์วงโลกให้คนคล้อยตาม ก็อาจทำให้ผู้หลงเชื่อไม่เพียงเสียเงิน แต่ยังส่งผลเสียต่อสุขภาพอีกด้วย

3) ผลกระทบด้านอารมณ์ความรู้สึก ชาวคลิกเบทอาจสร้างความหงุดหงิดใจให้แก่ผู้อ่านเมื่อพบว่า เนื้อหาไม่มีอะไรน่าสนใจอย่างที่รูปภาพหรือพาดหัวดึงดูดให้เข้ามาอ่าน ชาวปลอมที่สร้างขึ้นมาด้วยความศรัทธาของผู้อ่านก็อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความกลัวและวิตกกังวล เช่น ชาวพยากรณ์อากาศภัยพิบัติที่ไม่มีมูล ความจริงหรือชาวกลั่นแกล้งว่ามีฆาตกรโรคจิตกำลังออกอาละวาดในละแวกบ้าน

4) ผลกระทบด้านทัศนคติ ชาวปลอมที่เอนเอียงเลือกข้าง หรือข่าวขึ้นนำอาจสร้างอคติและทัศนคติเชิงลบแก่บุคคลหรือกลุ่มคนที่ถูกใส่ร้ายอย่างไม่เป็นธรรม เช่น โฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง ชาวต่อต้านรัฐบาล หรือข่าวที่สร้างความเกลียดชังต่อคนที่มีอัตลักษณ์ทางสังคมที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ เช่น กลุ่มเกย์ ชาวมุสลิม หรือคนต่างด้าว

5) ผลกระทบด้านความรุนแรง ชาวลือที่เร้าอารมณ์และโจมตีใส่ร้ายบุคคล อาจก่อให้เกิดความรุนแรง ผู้ที่ถูกกล่าวหาอาจจะถูกกลั่นแกล้งทางออนไลน์เพราะความเข้าใจผิด หรืออาจถูกข่มขู่ คุกคาม และทำร้ายในชีวิตจริงได้ เช่น ในอินเดียเมื่อปี 2561 มีรายงานผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 29 คนจากการถูกฝูงชนรุมทำร้ายผู้เสียชีวิต ส่วนใหญ่มักถูกลือว่าเป็นพวกลักพาตัวเด็ก

6) ผลกระทบต่อสื่อวิชาชีพ ชาวปลอมสร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงเว็บไซต์ที่ถูกเลียนแบบนับตั้งแต่ช่วงปี 2559 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ข่าวสด และมติชน ต่างเข้าแจ้งความกับเว็บไซต์เลียนแบบเพื่อหลอกลวงผู้อ่าน โดยปัญหาหนึ่งในการรับมือกับเว็บปลอมคือ องค์กรสื่อมักจะรู้ตัวก็ต่อเมื่อเว็บปลอมเหล่านี้ได้ถูกส่งต่อ และสร้างความสับสนกับผู้อ่านแล้ว

7) ผลกระทบด้านสังคม เมื่อชาวปลอมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในสังคมแพร่กระจาย คนในสังคมจะขาด “ข้อเท็จจริง” ที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายและตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ส่งผลทำให้เกิดความสับสน การแบ่งฝ่ายและสร้างความขัดแย้งในสังคม เพราะแต่ละฝ่ายรับรู้ชุดของข้อมูลที่ต่างกัน นอกจากนี้ ชาวปลอมยังส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วยเช่นกัน ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาที่มีชาวปลอมแพร่ระบุว่า สมเด็จพระสันตะปาปาสนับสนุนผู้สมัครประธานาธิบดีคนหนึ่งชาวปลอมอีกแหล่งก็เสนอว่าผู้ทำชิงอีกคนมีปัญหาด้านสุขภาพอย่างร้ายแรง ทำให้คนอเมริกันสับสนในข้อเท็จจริง

เมื่อพิจารณาผลกระทบของชาวปลอมในมิติต่าง ๆ ตามที่ได้เสนอไป ชาวปลอมสามารถสร้างผลกระทบต่อความคิดและความเชื่อของบุคคล ทำให้ผู้อ่านเชื่อข่าวที่ไม่เป็นจริง และเกิดความสับสนในการตัดสินใจ ทั้งนี้อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในความเป็นจริงของข่าว

อื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ข่าวปลอมยังสามารถสร้างผลกระทบด้านการเงินและสุขภาพของบุคคลได้ โดยการเผยแพร่ข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหรือกิจกรรมการเงินที่เป็นเท็จ อาจส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนและส่งผลกระทบต่อตลาดหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามข่าวปลอมยังสามารถสร้างผลกระทบด้านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน และอาจทำให้เกิดความวิตกกังวล ความสับสนหรือความโกรธขึ้น การเผยแพร่ข่าวปลอมยังสามารถส่งผลกระทบต่อทัศนคติของบุคคลและอาจเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการของสังคม การกระทำที่ผิดพลาดทางการปกครองหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญอื่น ๆ อาจเกิดขึ้น การเผยแพร่ข่าวปลอมยังสามารถสร้างผลกระทบด้านความรุนแรงของการกระทำที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยและความเป็นอันตราย ในบางกรณี

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนเป็นหนึ่งในสิ่งที่สำคัญและมีความสำคัญอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการได้รับและปกป้อง ในขณะเดียวกันนโยบายการจัดการข่าวปลอมก็เป็นปัญหาที่รุนแรงและมีผลกระทบในสังคม เนื่องจากมีผลกระทบต่อความเชื่อถือของประชาชนต่อสื่อและข่าวสาร ซึ่งส่งผลต่อการเข้าใจและการรับรู้ของประชาชนทั่วไป ในการศึกษาจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ความหมายของสิทธิ

สิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหมายถึง สิทธิที่เราสามารถที่จะแสดงออกหรือสื่อสารความรู้สึกนึกคิดหรือความเห็น ทั้งด้วยการพูด การแสดงท่าทาง หรือการสื่อสารด้วยตัวหนังสือ ไม่ว่าจะบนหน้ากระดาษหรือในโลกออนไลน์ ตลอดจนในรูปแบบอื่นๆ เช่น เสียงเพลง ภาพถ่าย ภาพกราฟฟิกหรือภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสิทธิในการค้นคว้า หา เข้าถึงหรือได้รับข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความเห็นที่มีการสื่อสารและเผยแพร่ด้วย (iLaw, 2561)

หยุด แสงอุทัย (2535) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” เป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามประโยชน์ ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ ที่จะกระทำการ หรือดเว้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้น ๆ ด้วย

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน หรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทางหนี้ กรรมสิทธิ์ ฯลฯ) เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่ง ในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์ แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

บรรเจิด สิงคะเนติ (2547) ได้แบ่งแยก “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ออกจากความหมายของคำว่า “สิทธิตามความหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายสูงสุด ได้บัญญัติให้การรับรอง ค้ำครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด ซึ่งการให้อำนาจ แก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้ แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรอง ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการ อย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึง การให้หลักประกันในทางหลักการ ซึ่งหมายถึง การมุ่งคุ้มครองต่อสถาบันในทางกฎหมายในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตาม รัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ ทั้งหลายต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาจากความหมายข้างต้นแล้ว "สิทธิ" หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในการกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น โดยบุคคลนั้นมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายและคุ้มครองไม่ให้รบกวนสิทธิหรือหน้าที่ของผู้อื่น และสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำบางอย่างหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นได้ ขึ้นอยู่กับประเภทของสิทธิที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 ความหมายของเสรีภาพ

เสรีภาพในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2544) หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด, เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะกระทำการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543) อธิบายว่า เสรีภาพ คือ สิทธิของมนุษย์ที่ไม่ถูกครอบงำโดยผู้อื่น และมีความเสรีในการแสดงออกหรือสื่อสารความคิดเห็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการพูด การแสดงท่าทาง หรือการสื่อสารด้วยตัวหนังสือ และมีสิทธิในการค้นคว้า ดูหาข้อมูล และเผยแพร่

ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยไม่ได้รับการบังคับให้กระทำการที่ไม่ต้องการ ดังนั้น เสรีภาพเป็นอำนาจของบุคคลในการกำหนดและเลือกวิถีชีวิตของตนเองตามความต้องการและความเชื่อ และเป็นสิทธิที่สำคัญในการสร้างตัวตนของบุคคล โดยไม่ได้ถูกบังคับหรือกีดกันในการแสดงออก และการกระทำต่าง ๆ

อุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544) มีความเห็น เรื่อง “เสรีภาพ” นี้ว่า หมายถึง สภาวะการณ์ของมนุษย์ ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น หรือปราศจาก การหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมี เสรีภาพอยู่เท่าที่บุคคลนั้นไม่ถูกบังคับให้ต้องกระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง ไม่ให้กระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นประสงค์ที่จะกระทำ

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า "เสรีภาพ" จึงหมายถึงความถึงหลักการพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและประกาศเผยแพร่ต่าง ๆ โดยไม่ได้รับการควบคุมหรือกีดกันจากภาครัฐหรือภาคเอกชน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างเชิงประชาธิปไตย และมีความยุติธรรมและเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลและเสริมสร้างความคิดเห็นของประชาชน

2.2.3 เสรีภาพในการแสดงออก

เสรีภาพการแสดงออก (Freedom of Expression) หรือเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech (เศรษฐวิวัฒน์ โชควารกุล, ม.ป.ป.) นิยามไว้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ คือสิทธิที่ผู้คนสามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะผ่านทาง การพูด การแสดงท่าทาง หรือการสื่อสารด้วยตัวหนังสือ ไม่ว่าจะบนกระดาษหรือในโลกออนไลน์ รวมไปถึงสิทธิในการเข้าถึงหรือได้รับข้อมูล ความรู้สึก นึกคิด และความเห็นที่ผ่านการสื่อสารและเผยแพร่ออกไปด้วยตนเอง และสิทธิในการแสดงตัวตนแบบอิสระ ซึ่งเป็นสิทธิที่ผู้คนสามารถใช้เพื่อแสดงตัวตนและเล่าเรื่องราวของตนเองได้อย่างอิสระตามสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขของสังคม ไม่ว่าจะผ่านการแต่งตัว การเขียน สเตตัสบนโซเชียลมีเดีย หรือการแสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งสิทธินี้มีความสำคัญเพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความเป็นอิสระและความเป็นตัวตนของบุคคลในสังคม

"เสรีภาพในการแสดงออก" (freedom of expression) จึงหมายถึง สิทธิของบุคคลในการแสดงออกเห็นเป็นอย่างอิสระโดยไม่ได้รับการควบคุมหรือขีดจำกัดจากหน่วยงานหรือบุคคลอื่น ๆ สิทธินี้ได้รับการรับรู้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนและถูกระบุไว้ในหลายสารสัมพันธ์สากล

เช่น ความสมบูรณ์แห่งสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมของชาติและของสังคม การรักษาสันติภาพโลก และอื่น ๆ การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยรัฐบาล ส่วนใหญ่จะมีผลต่อเสรีภาพในการแสดงออก เนื่องจากการปิดกั้นหรือจำกัดการแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยรัฐบาล จะเป็นการกีดขวางหรือขัดขวางสิทธิของบุคคลในการแสดงออกเห็นเป็นอย่างอิสระ ซึ่งสิ่งนี้สามารถทำให้เกิดผลกระทบต่อ การเผยแพร่ข่าวสารและความคิดเห็นของประชาชน โดยเฉพาะในสังคมที่มีสื่อสารและเทคโนโลยีที่สามารถเผยแพร่ข่าวสารได้มากขึ้น การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยรัฐบาล ยังสามารถทำให้เกิดความไม่พึงพอใจและความไม่พอใจในระบบการปกครองได้

2.2.4 ขอบเขตในการแสดงออกภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

สนธิสัญญาสิทธิการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เป็นสนธิสัญญาระดับพหุภาคีที่ถูกรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 สนธิสัญญานี้ได้กล่าวว่า ประชาชน จะได้รับการคุ้มครองในสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของตน ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต สิทธิในการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การพูด การชุมนุม และสิทธิในการได้รับการพิจารณา ความอย่างยุติธรรม ในเชิงอื่น ๆ ยังรวมถึงเสรีภาพในศาสนา การเลือกศาสนา และสิทธิในการใช้ภาษาของตนเอง โดยสนธิสัญญานี้มีความสำคัญสูงสุดในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของมนุษยชาติทั่วโลกในมิติทางการเมืองและสังคม และมีการคัดค้านการละเมิดสิทธิในสหภาพยุโรปและอินเทอร์เน็ต โดยมีการตั้งคณะกรรมการสนธิสัญญา ICCPR เพื่อให้ติดตามการปฏิบัติราชการของรัฐสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้ง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้กำหนดไว้ถึงกรณีที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ในข้อ 19 ดังนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2564)

- 1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นได้โดยที่ไม่มีการแทรกแซง
- 2) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับและ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ไม่ว่า ด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ในรูปแบบของศิลปะหรือโดยอาศัยสื่อประการอื่น ตามที่ตนเลือก

3) การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรคสองของข้อนี้ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วยการใช้สิทธิดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางเรื่อง แต่ทั้งนี้ข้อจำกัดนั้นต้องบัญญัติไว้ใน กฎหมายและจำเป็นต่อ (ก) การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น (ข) การรักษาความมั่นคงของชาติหรือความสงบเรียบร้อยหรือการสาธารณสุขหรือ ศีลธรรมของประชาชน”

ดังนั้น หากอ้างอิงตามหลักการของ ICCPR ประชาชนจึงมีสิทธิแสดงความคิดเห็นได้อิสระโดยไม่มีการแทรกแซง มีสิทธิในการแสดงออกและเผยแพร่ข้อมูลทุกประเภท แต่ต้องรับผิดชอบและคำนึงถึงข้อจำกัดเช่นการเคารพสิทธิของผู้อื่นและรักษาความมั่นคงของชาติ รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

2.2.5 ขอบเขตในการแสดงออกภายใต้รัฐธรรมนูญไทย 2560

ปัจจุบันได้มีการบัญญัติรับรอง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลไว้โดยตรงในรัฐธรรมนูญ ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

1) มาตรา 34 บัญญัติไว้ว่า มาตรา 34 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชนหรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่าง ของบุคคลอื่น”

2) มาตรา 25 “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคล ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่ใช้ สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มี การตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชน ย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถ ยกบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิ

หรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา หรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

3) หลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 34 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง

ประกอบไปด้วย ประการแรก คุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นหลักสำคัญในสังคมประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเสียงออกมาเสรี การคุ้มครองสิทธิในการเสรีภาพเหตุให้ผู้คนได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับการโดนลักพาตัว หรือได้รับความผิดหวังจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ประการที่สอง วิธีการต่าง ๆ ในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา หรือสื่อความหมายอื่น ๆ ที่ให้ผู้คนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ประการที่สาม ใช้เสรีภาพโดยไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตราย ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เสรีภาพควรถูกจำกัดในเรื่องที่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมของประชาชน สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นก็ควรได้รับความคุ้มครองและไม่ควรถูกละเมิด

4) การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2543) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลจะได้รับการบัญญัติไว้ในระดับ รัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจาก การแสดงความคิดเห็นนั้นอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นหรือต่อสังคมได้ ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงบัญญัติ ให้รัฐมีอำนาจในการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งการจำกัด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1) การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ต้องกระทำโดยมี “กฎหมาย” ให้อำนาจ ภายใต้การปกครองโดยกฎหมายหรือที่เรียกว่า “หลักนิติรัฐ” ซึ่งอยู่บน พื้นฐานที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใด ๆ อันอาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและต้องกระทำภายในขอบเขตที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้น เมื่อจะต้องมีการตรากฎหมาย ไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของเอกชนคนหนึ่งคนใดรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องพิจารณาก่อนว่ามีกฎหมายใด ให้อำนาจในการกระทำการนั้นหรือไม่และหากไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจไว้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องละเว้นไม่กระทำการนั้นอีกด้วย ซึ่งย่อม หมายความว่า หากจะต้องมีการตรากฎหมายอันมีผลเป็นการจำกัด สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ รัฐธรรมนูญให้การรับรองกรณีนี้จึงจำเป็นต้องกระทำโดยองค์กรผู้ใช้อำนาจ นิติบัญญัติ

ภายใต้ขอบเขตที่ กฎหมายให้อำนาจกระทำได้นั้นและ “กฎหมาย” ในที่นี้ย่อมหมายความถึง กฎหมายที่ผ่าน กระบวนการนิติบัญญัติโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมายดังกล่าว ขึ้นและ ดังนั้น เนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้ นอกจากนี้ กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังต้องมีความแน่นอนและชัดเจนเพื่อให้ ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้ตามศักยภาพโดยไม่ต้องเกรงว่าจะกระทำการผิดกฎหมายอีกด้วย

2) การจำกัดเสรีภาพของประชาชน ต้องเป็นไปภายใต้วัตถุประสงค์ที่ รัฐธรรมนูญ มุ่งที่จะคุ้มครอง เพื่อคุ้มครองและรักษาไว้เฉพาะเพื่อประโยชน์สาธารณะตามที่รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ เท่านั้น ดังนั้น หากองค์กรของรัฐองค์กรหนึ่งองค์กรใดใช้อำนาจในการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพ ของประชาชนไปเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ส่วนตนหรือประโยชน์ สาธารณะอื่น นอกเหนือไปจากประโยชน์สาธารณะตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย การใช้อำนาจ ขององค์กรของรัฐดังกล่าวย่อมถือเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบและหากรัฐสภาได้ตรา กฎหมายใด ๆ เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยมิได้เป็นไป เพื่อการคุ้มครอง และรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เมื่อพิจารณาจาก มาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญ พบว่า ได้กำหนดให้การ จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน กระทำได้ภายใต้เหตุผลดังต่อไปนี้กล่าวคือ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพ ของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อป้องกันสุขภาพ ของประชาชน

3) การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องกระทำเท่าที่จำเป็น คำว่า “เท่าที่จำเป็น” แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญ ได้นำแนวคิดในการแสดง ความเห็นภายใต้กติกาสากล ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมาปรับใช้ ซึ่งหลักเรื่องความจำเป็น นั้น ซึ่งศาล สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ จะพิจารณา ความจำเป็นภายใต้เงื่อนไขสองประการ คือ ข้อจำกัดนั้น เป็นเรื่องเร่งด่วนหรือไม่และการจำกัดเสรีภาพใน การแสดงความคิดเห็นนั้น มีความสมเหตุสมผล กับประโยชน์สาธารณะที่มุ่งคุ้มครองหรือไม่ แล้วศาลจึงจะ พิจารณาในเรื่องความได้สัดส่วนต่อไป แต่ในประเทศไทยหลักความจำเป็นถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ “หลักความได้สัดส่วน” ที่นำมาใช้ เพื่อจำกัดการใช้อำนาจรัฐมิให้เป็นไปโดยอำเภอใจ แม้ว่าโดยสภาพ ฝ่ายนิติบัญญัติจะไม่ใช้องค์กรที่ใช้ อำนาจในการปกครองประชาชนโดยตรง แต่ฝ่ายนิติบัญญัติก็อาจใช้อำนาจรัฐในการตรากฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เช่นกัน ดังนั้น เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมาย เพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนกฎหมายนั้นจำต้องสอดคล้อง กับหลักแห่งความได้สัดส่วนด้วย

ซึ่งเรียกร้องความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการที่รัฐใช้บังคับกับผลที่จะได้รับจากการใช้มาตรการนั้น จะต้องสมดุลกัน นอกจากนี้มาตรการที่รัฐตราขึ้นใช้บังคับจะต้องเป็น มาตรการที่ “จำเป็น” แก่การดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป็น “มาตรการที่พอสมควร แก่เหตุ” อีกด้วย

ดังนั้น การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เป็นการเน้นย้ำว่ารัฐมีอำนาจออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกภายใต้เงื่อนไขบางประการ ข้อจำกัดต้องกระทำภายใต้กฎหมาย และรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องแน่นอนและชัดเจน การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญที่มุ่งคุ้มครองและรักษาประโยชน์ส่วนรวม การจำกัดต้องทำเท่าที่จำเป็นและต้องใช้หลักสัดส่วนจำกัดการใช้อำนาจรัฐตามอำเภอใจ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสมดุลระหว่างมาตรการของรัฐและผลที่ตามมาจากการใช้มาตรการดังกล่าว จึงเป็นการเน้นย้ำว่าการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกจะต้องได้สัดส่วนและจำเป็น เพื่อให้บรรลุถึงประโยชน์สาธารณะ

2.2.6 กฎหมายที่ใช้ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

เสรีภาพการแสดงออก ถูกรับรองและถูกจำกัดโดย กฎหมายไปพร้อมๆ กัน รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2560 รับรองเสรีภาพการแสดงออกไว้ในมาตรา 34 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อ ความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าว จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของ รัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษา ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ เพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน วรรคสอง บัญญัติว่า เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้ เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้น ความเห็นต่างของบุคคลอื่น นอกจากนี้แล้วยังมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ใช้จำกัดเสรีภาพการแสดงออก ดังนี้ (iLaw, 2561)

วิธีการสำคัญ ที่ถูกนำมาใช้คือ การใช้ช่องทางตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 รองลงมาคือประมวล กฎหมายอาญาในเรื่องความผิดฐานหมิ่นประมาท และประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์เรื่องละเมิด ตามลำดับ

2.2.6.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ถูกนำมาใช้ในการแก้ไข ปัญหาข่าวปลอมมากที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นข่าวปลอมทางการเมือง โดยมาตรา ที่ถูกนำมาใช้มากที่สุดตามพระราชบัญญัตินี้ คือ มาตรา 14 โดยข้อมูลจาก iLaw (2562) ได้วิเคราะห์ การบังคับใช้มาตรา 14 ไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินห้าปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน หรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อพิจารณาแล้วมาตรา 14(1) เป็นมาตราที่ห้ามการหลอกลวง เพื่อเอาผลประโยชน์ทางทรัพย์สินโดยไม่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาท ซึ่งมีการใช้คำว่า "โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง" และมีการจำกัดว่ามาตรานี้มีผลเฉพาะกรณีการหลอกลวงต่อสาธารณชนเท่านั้น โดยคำว่า "โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน" เป็นการเจาะจงเป้าหมายของมาตรานี้ ดังนั้น ในกรณีที่มีการหลอกลวงเพื่อน แก๊งเพื่อน หรือหลอกลวงคนใด ๆ ที่ไม่ได้ประกาศต่อสาธารณะ หรือทำให้คนหลงเชื่อจำนวนมาก ๆ มาตรานี้จะไม่มีผลใช้กับการกระทำความผิดดังกล่าว และจะเป็นความผิด ที่ยอมรับได้ตามวรรคท้าย อีกทั้งอัตราโทษในกรณีนี้จะเบาลงด้วย

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิด ความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัย สาธารณะ ความมั่นคง ในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์ สาธารณะ ของประเทศ หรือก่อให้เกิด ความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

เมื่อพิจารณาแล้วมาตรา 14(2) กำหนดว่าการเผยแพร่ "ข้อมูลเท็จ" ที่จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งเป็นการแจ้งเตือน ว่าการกระทำนี้อาจส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศบ้าง ในทางกลับกัน การเผยแพร่ข้อมูล เท็จที่ไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศหรือการเป็นอันตรายต่อบุคคลเดียวกัน

ไม่ใช่การกระทำผิดตามมาตรา ๑๖ แต่อาจมีความผิดในกฎหมายอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ ดังนั้น มาตรา 14(2) เป็นการกำหนดว่าการเผยแพร่ "ข้อมูลเท็จ" ที่อาจกระทบอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศเป็นการกระทำผิดตามกฎหมาย แต่การโกหกหรือการพูดเรื่องที่ไม่จริงโดยทั่วไปยังไม่เป็นการกระทำผิดตามมาตรา ๑๖ ซึ่งยังต้องดูว่ามีการกระทำผิดอื่นในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนั้น ๆ หรือไม่

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง แห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูล คอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ (๕) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) ถ้าการกระทำ ความผิดตามวรรคหนึ่ง (๑) มิได้กระทำต่อประชาชน แต่เป็นการกระทำ ต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ และให้เป็นความผิด อัน ยอมความได้

2.2.6.2 ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำให้โดยการโฆษณา ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพหรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสน บาท"

การใช้ข้อหาหมิ่นประมาทตามกฎหมายอาญามีข้อเสียหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกยืมมือให้เข้ามาทำงานให้กับผู้เสียหาย กระบวนการดำเนินคดีมีความซับซ้อนและยากลำบาก ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องมีภาระต้องเดินทางมารายงานตัวหาเงินมาประกันตัว และต้องหาทนายความมาช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อแสวงหาหลักฐานมาต่อสู้

คดีด้วยตัวเอง ทั้งนี้ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีภาระหน้าที่หนักหน่วงและเสียเวลาเป็นอย่างมาก อีกทั้งผลของการดำเนินคดีอาจจะไม่ได้เป็นทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และไม่ส่งผลให้ผู้ถูกใส่ร้ายได้ชื่อเสียงกลับคืนมาอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ควรหาทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยวิธีการอื่นที่มีผลกระทบน้อยกว่าการดำเนินคดีทางกฎหมาย โดยเชื่อมั่นในระบบการตรวจสอบและควบคุมของสื่อมวลชน และเพิ่มความตั้งใจในการแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ โดยไม่ต้องพึ่งพากระบวนการดำเนินคดีอาญา นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมการศึกษาและการเข้าใจของประชาชน (iLaw, 2562)

2.2.6.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 423 บัญญัติไว้ว่า ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืน ต่อความเป็นจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขา โดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้ ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

จะเห็นได้ว่า การเผยแพร่ข่าวสารที่ไม่เป็นความจริงเป็นการละเมิดสิทธิและชื่อเสียงของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นการกระทำผิดที่ต้องรับโทษตามกฎหมาย แต่ต่างจากการดำเนินคดีทางอาญาที่มีการใช้ตำรวจ อัยการ และกระบวนการของรัฐเข้ามาดำเนินคดีให้ ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีด้วยตนเองเพื่อได้รับการชดเชยความเสียหาย และถ้าผู้กระทำผิดถูกตัดสินว่ากระทำผิด ความผิด จะต้องจ่ายค่าเสียหายชดเชยทดแทนให้กับผู้เสียหาย โดยอาจต้องลงประกาศโฆษณาคำพิพากษาหรือโฆษณาเรื่องที่เป็นความจริงตามปริมาณที่ศาลสั่งเพื่อชดเชยผลเสียที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่ตัวเองได้ก่อขึ้น ดังนั้น การเผยแพร่ข่าวสารที่ไม่เป็นความจริงจะมีผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาและเป็นการกระทำผิดสิทธิของผู้นั้น และจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย โดยผู้เผยแพร่จะต้องระมัดระวังในการตรวจสอบข้อมูลและความจริงของข่าวสารก่อนที่จะเผยแพร่ไปยังสาธารณะ อีกทั้งยังต้องระมัดระวังในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารในทางที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ (iLaw, 2562)

2.3 ภาพรวมการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

2.3.1 ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม คืออะไร ?

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมหรือ Anti Fake News Center เป็นหน่วยงานของรัฐที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการกับข่าวปลอม โดยเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2561 ประเทศไทยได้รับการอนุมัติในร่างปฏิญญาว่าด้วยกรอบความร่วมมือในการลดผลกระทบจากข่าวปลอม (Framework/Declaration on the Framework to Minimise the Harmful Effects of Fake News) จากการประชุมของรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน (ASEAN Ministers Responsible for Information: AMRI) ครั้งที่ 14 ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2562 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society: MDES) ได้ก่อตั้ง "ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center)" ซึ่งมีภารกิจหลากหลายเช่น ตรวจสอบติดตาม และรับแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์และอินเทอร์เน็ต วิเคราะห์แนวโน้ม และบ่งชี้ข้อมูลที่เป็นข่าวปลอม รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลข่าวสารให้ถูกต้อง ทั้งนี้ เมื่อครบถ้วนและเป็นไปตามมาตรฐานความน่าเชื่อถือ ศูนย์จะเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ เช่น สำนักข่าวไทย สมาคมนักข่าว หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน และภาคประชาชน

นอกจากนี้ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมมีภารกิจสำคัญในการส่งเสริมการสร้างความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้กับประชาชน โดยเพื่อให้พวกเขามีความสามารถในการคัดกรองข่าวปลอมด้วยตนเอง และเผยแพร่ข้อมูลที่มีความรู้และเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือและระบบตรวจสอบข่าวปลอมที่มีประสิทธิภาพ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจะใช้กลไกการขับเคลื่อน โดยคณะกรรมการประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่กระทบโดยตรงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการและสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการวางแผนและกำกับการดำเนินงาน และแผนการเผยแพร่ตามขั้นตอนการพิจารณาข่าวปลอม การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารออนไลน์ โดยแบ่งประเภทของข่าวออกเป็น 4 กลุ่ม และมีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการตามแต่ละประเภทของข่าวเพื่อพิจารณาจำนวน 4 ชุดด้วยกัน ได้แก่ (1) ข่าวกลุ่มภัยพิบัติ เช่น ข่าวน้ำท่วม แผ่นดินไหว เชื้อนแตก สึนามิ ไฟไหม้ เป็นต้น (2) ข่าวกลุ่มเศรษฐกิจ เช่น ข่าวการเงิน การธนาคาร หุ่น เป็นต้น (3) ข่าวกลุ่มผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น วัตถุอันตราย เครื่องสำอาง รวมถึงสินค้าและบริการที่ ผิดกฎหมาย และ (4) ข่าวกลุ่มนโยบายรัฐบาล/ข่าวสารทางราชการ/ข่าวการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม/ ข่าวที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และข่าวความมั่นคงภายในประเทศ

2.3.3 โครงสร้างการทำงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

2.3.3.1 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทยอยู่ภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยกระทรวงในประเทศไทย จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ต่อมาได้มีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2559 โดยจัดตั้งกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2559 (เพื่อจัดตั้งกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) หมวด 8/1 มาตรา 21/1 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผน ส่งเสริม พัฒนา และดำเนินกิจการเกี่ยวกับดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ สังคม การอุดมศึกษา การสถิติ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมหรือส่วน ราชการที่สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ม.ป.ป.) โดยกระทรวงดิจิทัลฯ ได้รับมอบนโยบายจากรัฐบาลให้ดูแล กลั่นกรอง ตรวจสอบ หรือกำจัดข่าวปลอม เน้นว่าเป็นข่าวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง และจะมีการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในข่าวที่ถูกต้อง เพื่อประชาชนทุกคนให้เข้าใจ และรู้เท่าทันว่าข่าวไหนปลอมข่าวไหนจริง (Thaigov, 2562)

2.3.3.2 แผนการดำเนินการ

การดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย (ฐานเศรษฐกิจ, 2564) เป้าหมายหลักคือ เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีช่องทางเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ป้องกันการแชร์เนื้อหาข่าวที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนสามารถรู้เท่าทันข่าวปลอม โดยกระทรวงดิจิทัลฯ เตรียมพิจารณาจัดทำเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวก อาทิ web application เว็บไซต์ Anti-Fake News Center การทำงานในลักษณะ Online และ Offline เป็นไปตามมาตรฐานสากลของ International Fact Checking Network หรือ IFCN วิธีการแจ้งก็จะแบ่งหมวดการแจ้งตาม 4 กลุ่มหลักตามที่กล่าวข้างต้น มีระบบ AI ทำหน้าที่จับข้อมูลข่าวจริง และ ข่าวปลอม และ เมื่อระบบ AI จับข่าวแล้วทาง ศปท. ทำหน้าที่ส่งข่าวไปสอบถามยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ทางปลายทาง ก็จะตอบกลับมาข่าวไหนจริง ข่าวไหนบิดเบือน

ศูนย์ทำหน้าที่รับแจ้งข้อมูลที่ต้องการตรวจสอบ และส่งต่อเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะมีกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง แล้วแจ้งผลการตรวจสอบกลับมา ประชาชนจะสามารถตรวจเช็คข่าวปลอมได้ทันที เบื้องต้นคาดว่าภายใน 2 ชั่วโมง และได้เน้นการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน จึงพัฒนาเว็บไซต์ (www.antifakenewscenter.com) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการตรวจสอบข่าวสาร หรือข้อมูลอันเป็นเท็จ ข้อมูลหรือข่าวที่มีการติดต่อข้อมูล เนื้อหา การนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยปราศจากข้อเท็จจริง พร้อมทั้งชี้แจงเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง และสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับภาคประชาชน (หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สมาคม เครือข่ายต่าง ๆ และภาคประชาชน) สามารถตรวจสอบ สอบถาม และร่วมมือในแก้ไขการเผยแพร่ข่าวสาร หรือข้อมูลอันเป็นเท็จ

2.3.3.3 เจ้าหน้าที่

โครงสร้างการทำงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการ หัวหน้าฝ่ายกิจการทั่วไป และฝ่ายประชาสัมพันธ์ (คณะกรรมการการเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และการโทรคมนาคม วุฒิสภา, 2565) โดยเบื้องต้นการทำงานจะเริ่มจากการรับข่าวปลอมด้วยการ Social monitoring เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการรวบรวมข้อมูลและข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่เป็นสาธารณะ และรวบรวมข้อมูลและข่าวจากประชาชนที่แจ้งเข้ามาผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น Line Official Account หรือ Twitter เป็นต้น ทั้งนี้ ในเบื้องต้นศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม จะทำการแยกประเภทของข่าว จากนั้นจึงส่งไปยังผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกรองและตรวจสอบข้อมูลหรือข่าวที่สามารถพิสูจน์ได้ ก่อนที่จะส่งต่อไปให้กับคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นจากผู้แทนของกระทรวง ทบวง กรม หรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องที่เข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและรายงานผลพิจารณาข้อมูลหรือข่าวสารที่ได้มีการตรวจสอบนั้น ๆ ร่วมกัน

2.3.3.4 งบประมาณ

เมื่อตรวจสอบความคุ้มค่าการใช้จ่ายงบประมาณ จากเอกสารประกอบพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2565 พบว่า กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้จัดทำรายละเอียดโครงการศูนย์ประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอม (Anti Fake News Center:AFNC) ได้แก่ (1) เพื่อเป็นศูนย์รวบรวม จัดเก็บ และวิเคราะห์ เนื้อหา ข้อมูล และข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคม อันอาจส่งผลกระทบต่อสังคม

เศรษฐกิจและความมั่นคงของประชาชน ตลอดจนมีเครื่องมือในการจัดการแก้ไขและเผยแพร่เนื้อหา ที่ถูกต้องต่อสาธารณะ (2) เพื่อรับแจ้งข่าวและเบาะแสของข้อมูลเท็จที่เผยแพร่อยู่ในสังคม ที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดและมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ (3) เพื่อนำเสนอ หรือแจ้งเตือนแก่หน่วยงาน และประชาชนถึงข้อมูลอันเป็นเท็จ (4) เพื่อดำเนินงานการบริหารงาน ข่าวในสังคมดิจิทัล ตลอดจนเครื่องมือในการจัดการ ตั้งแต่ต้นต่อข่าวสาร เส้นทางเผยแพร่ ตลอดจนเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (5) เพื่อมีเจ้าหน้าที่พร้อมเครื่องมือในการปฏิบัติงานสนับสนุน ด้านการวิเคราะห์เนื้อหาบริหารการข่าว และรับแจ้งเตือนผ่านช่องทางต่าง ๆ ภายใต้โครงการ และดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงประชาชนและสื่อมวลชน (6) เพื่อให้มีช่องทางการสื่อสารโดยตรงกับประชาชน เพื่อแจ้งเตือนเรื่องที่มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจหรือความมั่นคงในวงกว้าง เช่น ภัยพิบัติและเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ

เมื่อตรวจสอบงบประมาณที่จะนำไปใช้ในการดำเนินโครงการ ศูนย์ประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอม พบข้อมูลที่น่าสนใจคือ ในระยะเวลาดำเนินการ 8 ปี (ปี 2563 ถึง ปี 2570) โครงการนี้ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 668 ล้านบาท ผลการดำเนินงาน ที่ผ่านมา มีการตรวจสอบข่าวปลอมและประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ และเผยแพร่ข่าวสาร ที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในเวลาไม่เกินกว่า 2 ชั่วโมง ทั้งสิ้น 1,385 ข่าว จัดการประชุม สัมมนา และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงาน ราชการต่าง ๆ ประชาชน ไม่น้อยกว่า 1,000 คน/ปี ขณะที่ปีงบประมาณ 2565-ปีงบประมาณ 2567 ตั้งงบประมาณไว้ปีละ 79.9974 ล้านบาท รวม 3 ปีใช้งบ 239.9922 ล้านบาท มีตัวชี้วัดที่สำคัญ ดังนี้ (1) การตรวจสอบข่าวปลอมและประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ และเผยแพร่ข่าวสารที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในเวลาไม่เกินกว่า 2 ชั่วโมง ไม่น้อยกว่า 5,000 ข่าว/ปี (2) จัดการประชุม สัมมนา และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ต่าง ๆ ประชาชน ไม่น้อยกว่า 1,000 คน/ปี (3) สาธารณชนได้รับความรู้ความ เข้าใจตลอดจน รับทราบเนื้อหาที่ถูกตอผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต ไม่น้อยกว่า 12 ล้านวิว/ปี (กระทรวงดิจิทัลเพื่อ เศรษฐกิจและสังคม, 2565)

2.3.3.5 กระบวนการทำงาน

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม จะดำเนินการรับแจ้งข้อมูลประชาชน ผ่าน 6 ช่องทาง นำเรื่องมาวิเคราะห์ตามหลักการที่ตั้งไว้ โดยแยกตามหมวดหมู่ข่าว 4 หมวด ศูนย์ประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ศูนย์เครือข่าย) เพื่อให้หน่วยงานตรวจสอบ

ข้อเท็จจริง เมื่อหน่วยงานได้ข้อเท็จจริง จะทำการส่งข้อมูลมาให้ศูนย์ ประกอบด้วย (1) ประเภทข่าว ได้แก่ ข่าวจริง ข่าวปลอม และข่าวบิดเบือน (2) รายละเอียดข้อเท็จจริง ของเรื่องดังกล่าว (3) ระบุความประสงค์ที่จะเผยแพร่หรือไม่ (4) หากประสงค์จะเผยแพร่ ทางศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมฯ จะดำเนินการเผยแพร่ข้อเท็จจริงผ่านช่องทาง Official ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมฯ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

2.3.3.6 การจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นตอนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องต่อประชาชนและสาธารณชน (Fact Checking Center) โดยคณะกรรมการประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่กระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินประชาชน ประกอบด้วย คณะผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ สื่อมวลชน ทำหน้าที่วางแผนกำกับการทำงาน และแผนการเผยแพร่ตามขั้นตอนการพิจารณาข่าวปลอม การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารออนไลน์ รวมทั้งข่าวที่เป็นกระแสโซเชียล

2.3.3.7 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวปลอม

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวปลอมที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เน้นย้ำว่าข่าวปลอมที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินต่อประชาชน โดยตรง เช่น โรคระบาด ภัยพิบัติ เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม ข่าวที่สร้างความแตกแยกในสังคม ข่าวที่สร้างความเข้าใจผิดต่อสังคมตลอดจนข่าวที่ทำลายภาพลักษณ์ต่อประเทศ และสิ่งที่สำคัญเรายึด code-of-principles ดังนี้ 1. ความเที่ยงธรรมและความปราศจากอคติในการคัดเลือกข่าว 2. ความเป็นส่วนบุคคลกับสิทธิเสรีภาพของการนำเสนอข่าว 3. การขัดกันด้านผลประโยชน์ และผลประโยชน์ทับซ้อน ไม่นำไปสู่ความขัดแย้ง 4. ให้ความเป็นธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิง และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเท่าเทียมกัน 5. สามารถอธิบายกระบวนการการพิสูจน์ การตรวจสอบแหล่งที่มาของบทความและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ 6. มีความรู้เกี่ยวกับข่าวนั้น ๆ ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเปิดเผย ซื่อสัตย์ และโปร่งใส และสุดท้าย 7. เป็นหน่วยงานที่อิสระ ไม่ขึ้นต่ออิทธิพลของหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวปลอมจะแบ่งหลักการพิจารณาตรวจสอบแตกต่างกันออกไป เป็นสองรูปแบบ คือ รูปแบบแรก ข่าวกลุ่มภัยพิบัติ ข่าวกลุ่มเศรษฐกิจ และข่าวกลุ่มผลิตภัณฑ์สุขภาพ จะมีกรรมการที่มาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาตรวจสอบ และ รูปแบบที่สอง ข่าวกลุ่มนโยบายรัฐบาล แบ่งหลักการพิจารณาตรวจสอบ เป็น 2 ประเภท

ได้แก่ 1) ประเภททั่วไป คือ ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบพิจารณาสามารถตรวจสอบได้เลย
 2) ประเภทบุคคล ซึ่งต้องพิจารณาตรวจสอบอย่างยุติธรรมไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพราะอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและความมั่นคงประเทศ การพิจารณาต้องดำเนินการโดยระดับผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมร่วมกับกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) และศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ศปอส.ตร.) หรือ Police Cyber Taskforce : PCT ในการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จผ่านสื่อออนไลน์หรือโซเชียลมีเดีย ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและความมั่นคงประเทศอีกครั้ง หลังจากผ่านกระบวนการพิจารณาตรวจสอบและได้รับทราบข้อเท็จจริงตามขั้นตอนแล้ว

2.3.4 กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) และศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (ศปอส.ตร.)

กองบังคับการการปราบปราม การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือ TCSD มีอำนาจหน้าที่และ ความสำเร็จเกี่ยวกับ การรักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยี สืบสวนสอบสวน ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีหน่วยงานภายใน ดังต่อไปนี้ กองกำกับ การ 1 ตรวจสอบการกระทำความผิดที่มุ่งต่อระบบคอมพิวเตอร์เป็นเป้าหมาย กองกำกับ การ 2 ตรวจสอบการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด กองกำกับ การ 3 ตรวจสอบ การนำเข้าเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์สู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิด และกลุ่มงานสนับสนุนคดี เทคโนโลยี ดำเนินการเกี่ยวกับปฏิบัติการโต้ตอบในเชิงรุกโดยฉับพลันทางอินเทอร์เน็ตและสนับสนุน คดีเทคโนโลยี

กองที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับข่าวปลอมโควิด-19 โดยตรง คือ กองกำกับ การ 3 และกลุ่มงานสนับสนุนคดีทางเทคโนโลยี ซึ่งรับภารกิจมาจากศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมผ่านศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (ศปอส.ตร.) ที่เป็นตำรวจปฏิบัติงานประจำการอยู่ที่กระทรวงดิจิทัล ฯ ประมาณ 20 นาย

2.4 รูปแบบและมาตรการทางกฎหมายที่ใช้จัดการข่าวปลอมในต่างประเทศ

2.4.1 เยอรมนี

ในเยอรมนีได้มีการตรากฎหมาย Network Enforcement Act in 2017 ขึ้น (ภาณุกฤษฎี พิเศษฎุฎศุฎศุฎ, 2563) ซึ่งแม้กฎหมายฉบับนี้จะได้เพิ่มภาระหน้าที่ให้กับเจ้าของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ แต่ได้เพิ่มมาตรการในการมีคำสั่งปรับ เป็นจำนวนเงินที่สูงในกรณีของการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของกฎหมายที่มีอยู่เดิม และกำหนดมาตรการในการ สอบสวนและนำข้อมูลอันเป็นเท็จออกไปจากระบบ โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดให้เจ้าของแพลตฟอร์ม ต้องนำข้อมูลที่ผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้งออกไปจากแพลตฟอร์มภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อได้รับ คำร้อง แต่ถ้าเจ้าของแพลตฟอร์มเห็นว่าเนื้อหาดังกล่าวยังไม่ชัดเจนว่าจะขัดต่อกฎหมายหรือไม่ ก็มีเวลา 7 วันในการ สอบสวนและลบออก โดยในการพิจารณาว่าเนื้อหาข้อมูลนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ Network Enforcement Act ให้พิจารณาจากความผิดที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งในส่วนของค่าปรับนั้น กฎหมายกำหนดไว้ สูงสุดถึง 50 ล้านยูโร โดยเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งปรับ

สหพันธ์รัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าออกกฎหมาย Network Enforcement Act – NetzDG (Netzwerkdurchsetzungsgesetz หรือ Law to Improve Law Enforcement in Social Networks 2017 and its amendment in 2021 (Federal Minister of Justice. 2021) อันเป็นการจำกัดเสรีภาพ การแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยกฎหมายนี้ มุ่งเน้นการกำกับเนื้อหาออนไลน์ที่เป็นเนื้อหาปลอม ภาพลามกอนาจารเด็ก ภาพเหตุการณ์รุนแรง เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง และกำหนดให้บรรดาแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, Twitter, Reddit, Tumbler/VK และเว็บไซต์ต่าง ๆ ต้องทำการลบข้อมูลที่เหล่านั้นภายใน 24 ชั่วโมง มิฉะนั้นจะต้องโทษปรับสูงถึง 50 ล้านยูโร และจะต้องปิดกั้นเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมไม่ให้ประชาชน เข้าถึงได้ นอกจากนี้ Interstate Media Treaty หรือ MStV ซึ่งมีผลใช้บังคับวันที่ 7 พฤศจิกายน 2020 ยังกำหนดให้ผู้ประกอบการ Telemedia (แพลตฟอร์มและสื่อกลางออนไลน์) จะต้องตรวจสอบถึงความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลก่อนแพร่เสียงหรือ ภาพออกไป และผู้ให้บริการออนไลน์ (Media intermediaries) จะต้องเผยแพร่หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการควบคุมเนื้อหาของสื่อบน แพลตฟอร์มของตน และให้หน่วยงานกำกับดูแลของมลรัฐมีอำนาจ ทบทวนเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนกฎหมาย หน่วยงานกำกับ ดูแลของมลรัฐมีอำนาจในการกำหนดมาตรการและห้ามมิให้กระทำที่ ฝ่าฝืนนั้น รวมทั้งสั่งปรับได้ไม่เกินกว่าห้าแสนยูโร

2.4.2. จีน

ในประเทศจีนซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าค่อนข้างที่จะมีมาตรการในการควบคุมการใช้ Internet ที่เข้มงวดมาก (จันจิวา สมบัติพูนศิริ, 2562) ข้อมูลจากการศึกษาพบว่า

1) การสร้างกำแพงอินเทอร์เน็ต (Great Firewall) เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนในจีนถูกควบคุมและสอดส่องโดยรัฐบาลได้ง่าย (ถ้าใครจำได้ รัฐบาลคสช. มีข้อเสนอทำนองนี้เมื่อสามสี่ปีที่แล้ว แต่ล้มพับไปเพราะถูกต่อต้าน แต่ไม่ได้ว่าหมายความว่า การจับจ้องและควบคุมโลกไซเบอร์ตามโมเดลจีนจะไม่เกิดขึ้น)

2) การลบ/กำจัดเนื้อหาในอินเทอร์เน็ตที่เป็นภัยต่อรัฐบาล รัฐบาลจีนทำงานอย่างใกล้ชิดกับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อต่อสู้กับการแพร่กระจายของข่าวปลอม ในปี 2019 WeChat ซึ่งเป็นหนึ่งในแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในจีน ได้เปิดตัวฟีเจอร์ที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถรายงานข่าวปลอมได้ แพลตฟอร์มนี้ยังใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจจับและลบข่าวปลอม

3) บทลงโทษทางปกครอง: บุคคลหรือองค์กรที่พบว่ามี การเผยแพร่ข่าวปลอม อาจถูกลงโทษทางปกครอง เช่น ปรับหรือเพิกถอนใบอนุญาตหรือใบอนุญาต ตัวอย่างเช่น บริษัทอินเทอร์เน็ตที่ไม่สามารถป้องกันการแพร่กระจายของข่าวปลอมอาจถูกปรับหรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต จีนได้มีการบังคับให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต และบรรดาผู้ประกอบการในสื่อโซเชียลต้องจดทะเบียนกับรัฐบาล หากมีพฤติกรรมเป็นภัยต่อรัฐบาล จะถูกยกเลิกใบอนุญาต รัฐบาลจีนได้เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมสื่อเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของข่าวปลอม ในปี 2561 รัฐบาลได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับองค์กรสื่อซึ่งกำหนดให้องค์กรเหล่านี้ตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนเผยแพร่ หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังห้ามไม่ให้องค์กรสื่อเผยแพร่ข่าวลือหรือข้อมูลที่เป็นเท็จ

4) ข้อหาทางอาญา: ในกรณีที่ร้ายแรงกว่านั้น บุคคลที่เผยแพร่ข่าวปลอมอาจถูกตั้งข้อหาทางอาญา กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบัญญัติที่ลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จ หากความผิดนั้นถือว่าร้ายแรง บุคคลอาจได้รับโทษจำคุกไม่เกินสามปี หากความผิดนั้นนำไปสู่ผลร้ายแรง เช่น การสูญเสียชีวิตหรือทรัพย์สินเสียหาย โทษอาจเพิ่มขึ้นเป็นจำคุกสูงสุดเจ็ดปี

5) ระบบเครดิตทางสังคม: จีนได้ใช้ระบบเครดิตทางสังคมที่กำหนดคะแนนให้กับบุคคลและองค์กรตามพฤติกรรมของพวกเขา การแพร่กระจายข่าวปลอมอาจส่งผลให้คะแนน

เครดิตทางสังคมต่ำลง ซึ่งอาจส่งผลหลายอย่าง เช่น การเข้าถึงบริการบางอย่างถูกจำกัด หรือความยากลำบากในการขอสินเชื่อ

2.5 ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เขียนต้องการที่จะศึกษากระบวนการและผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงได้นำแนวคิดของ Donald Van Meter และ Carl Van Horn (1975) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นการรวบรวมการกระทำของบุคคลหรือภาคส่วนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์จากการตัดสินใจเชิงนโยบายนั้น ๆ ซึ่งรวมไปถึงความพยายาม ในการแปลงการตัดสินใจเชิงนโยบายไปสู่การดำเนินงานในภาคปฏิบัติ และการสานต่อความพยายาม ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดย Meter และ Horn เสนอปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการให้บริการสาธารณะ 6 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่

1) มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (Policy standards and objectives) เพราะการนำนโยบายไปปฏิบัติจะไม่สามารถดำเนินการได้หากปราศจากการกำหนดเป้าหมายที่เป็นตัวตัดสินใจนโยบายนั้นๆ และการกำหนดเป้าหมายของการดำเนินนโยบายในภาพรวมต้องอาศัยมาตรฐานและวัตถุประสงค์ ของนโยบายเป็นสำคัญ

2) ทรัพยากร (Resources) เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยในกระบวนการดำเนินการ โดยอาจหมายรวมถึง งบประมาณหรือสิ่งจูงใจอื่น ๆ ตามแผนงานที่อาจส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้เกิดการดำเนิน นโยบายอย่างมีประสิทธิภาพได้

3) การสื่อสารระหว่างหน่วยงานและกิจกรรม (Interorganizational communication and enforcement activities) ถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เนื่องจากการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน จนมาสู่การปฏิบัตินั้นอาจมีการบิดเบือนความหมายหรือเจตนาของนโยบาย และอาจมีการตีความ ในแนวทางการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานได้ ดังนั้น ปัจจัยการสื่อสารและกิจกรรม ระหว่างหน่วยงานจึงสัมพันธ์กับความถูกต้องและชัดเจนของมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย โดยในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานกลางที่กำหนดนโยบายและ หน่วยงานระดับปฏิบัติ อาจมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อติดตามการดำเนินงานได้ ผ่านการให้ความช่วยเหลือ/ คำแนะนำในการตีความระเบียบข้อบังคับ

การให้แนวทางการดำเนินงาน (Guideline) การจัดหาทรัพยากร ที่จำเป็นในการดำเนินนโยบาย หรืออาจสร้างแรงจูงใจทั้งเชิงบวกและเชิงลบเพื่อกระตุ้นการดำเนินงาน ของหน่วยงานระดับปฏิบัติได้

4) คุณลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (Characteristics of the implementing agencies) ปัจจัยนี้มีตัวแปรทั้งทางการและไม่เป็นทางการภายในหน่วยงาน ระดับปฏิบัติมีผลต่อคุณลักษณะ ดังกล่าว ได้แก่ สมรรถนะและขนาดของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานปฏิบัติ ระดับการควบคุมตามสาย การบังคับบัญชา การรับรู้ระดับความสำคัญของหน่วยงาน ทรัพยากร และแรงสนับสนุนทางการเมือง ระดับความสามารถในการสื่อสารภายในองค์การอย่างเปิดเผย และความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นการระหว่างตัวแสดงผู้กำหนดนโยบาย และผู้ดำเนินนโยบาย

5) เงื่อนไขสภาพแวดล้อมทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่ส่งผลต่อการดำเนินการ (The economic, social, and political environment) อาทิ ความเห็นสาธารณะต่อนโยบาย แรงสนับสนุน หรือต่อต้านจากกลุ่มชนชั้นนำ (Elite) และภาคเอกชนต่อนโยบาย โดย Meter และ Horn เห็นว่า ในปัจจุบันปัจจัยนี้ได้รับความสนใจหรือให้ความสำคัญไม่มากนัก แต่แท้จริงแล้ว อาจสัมพันธ์กับผลการ ปฏิบัติงานได้

6) แนวโน้มของผู้ปฏิบัติในการดำเนินนโยบาย (Disposition of implementors) มีตัวแปรย่อย สำคัญของผู้ปฏิบัติที่มีผลต่อปัจจัยนี้ ได้แก่ การรับรู้และความเข้าใจ ทิศทางการตอบสนอง ต่อนโยบาย และระดับความเข้มข้นการตอบสนองในนโยบายนั้น ๆ

ในการศึกษาการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอม เราสามารถเห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้นโยบาย ต่อต้านข่าวปลอมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนำนโยบายมาใช้ในการดำเนินงานของหน่วยงาน ภาครัฐ โดยต้องผ่านขั้นตอนการวางแผนนโยบาย การนำนโยบายมาเข้าสู่ระบบ และการประยุกต์ใช้นโยบาย ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กร ภายใน

2.6 ทฤษฎีการประเมินประสิทธิผลของนโยบาย

การประเมินประสิทธิผลของนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ และประเมินผลของนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการในสังคม โดยการประเมินนี้ จะช่วยให้ผู้ดำเนินการ ผู้บริหาร และสังคมในทุกด้านสามารถวิเคราะห์ผลของนโยบายได้อย่างชัดเจน

เพื่อใช้ในการปรับปรุง แก้ไขหรือพัฒนานโยบายให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบันและอนาคต ในการศึกษาที่ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายและผลข้างเคียงของนโยบายจึงได้นำตัวแบบการประเมินประสิทธิผลของนโยบายของ Evert Vedung (2017) มาใช้ 2 ตัวแบบ ดังนี้

2.7.1 ตัวแบบการบรรลุเป้าประสงค์ (Goal Attainment Model)

ตัวแบบนี้การประเมินนี้มุ่งหวังจะวิเคราะห์ว่าผลที่ได้รับจริงจากนโยบายหรือโครงการ ตรงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าผลลัพธ์ตรงกันก็แสดงว่านโยบายหรือโครงการ ได้ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าไม่ตรงกันก็แสดงว่านโยบายหรือโครงการนั้นไม่ได้ผลักดันสิ่งที่กำหนดไว้ ให้เกิดขึ้นตามเป้าหมาย

2.7.2 ตัวแบบผลกระทบ (Side-Effects Model)

การใช้ตัวแบบผลข้างเคียงเป็นวิธีในการแก้ปัญหาตัวแบบที่มุ่งหวังจะบรรลุเป้าหมาย โดยไม่ละเว้นความสำคัญของผลกระทบหลัก (Main Effects) แต่เพิ่มเติมการพิจารณาปัจจัย ผลข้างเคียงเข้าไปด้วย เพื่อให้ครอบคลุมการสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นนอกขอบเขตเป้าหมาย ของโครงการด้วย

ตัวแบบผลข้างเคียง แบ่งผลกระทบออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

- 1) ผลกระทบที่ต่างจากที่ตั้งใจไว้อย่างสิ้นเชิง (Perverse Effects) คือ ผลกระทบที่ต่าง จากที่วางแผนไว้ชนิดตรงกันข้าม ผิดจากเป้าหมายและไม่ได้เป็นผลกระทบหลักที่ผู้กำหนดนโยบาย ตั้งใจไว้แต่ต้น
- 2) ผลกระทบแบบสูญเปล่า (Null Effects) คือ ผลกระทบที่ไม่เกิดผลใด ๆตามที่ตั้งเป้าหมายไว้
- 3) ผลข้างเคียงแบบเป็นประโยชน์ (Beneficial Side Effects) หรือผลกระทบเชิงบวก (Positive Side Effects) คือ ผลกระทบที่เป็นไปในทางบวกเกินขอบเขตของเป้าหมายที่กำหนดไว้
- 4) ผลข้างเคียงแบบเป็นโทษ (Detrimental Effects) หรือผลกระทบเชิงลบ (Negative Side Effects) คือ ผลกระทบที่เป็นไปในทางลบ เป็นโทษ นอกเหนือไปจากขอบเขตที่เป้าหมายตั้งไว้
- 5) ผลข้างเคียงอื่น (Other Side Effects) คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ กลุ่มเป้าหมายโดยตรงของนโยบาย

นอกจากนี้ยังมีผลข้างเคียงแบบคาดการณ์ได้ (Anticipated Side Effects) คือ ผลข้างเคียงที่สามารถคาดการณ์ไว้ได้ล่วงหน้าก่อนที่จะตัดสินใจ อาจเป็นผลบวกหรือลบก็ได้ และผลข้างเคียงแบบคาดการณ์ได้ (unanticipated Side Effects) หมายถึงผลข้างเคียงที่ไม่ได้อยู่ในความคาดการณ์ ทั้งนี้ผลข้างเคียงที่คาดการณ์ได้หรือคาดการณ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ โดยอาศัยความรู้ แนวสังคมศาสตร์ และใช้แนวทางของนโยบายในอดีต รวมถึงการใช้ข้อโต้แย้ง การประเมินผล และความเชื่อของผู้เกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาตัวแบบดังกล่าวแล้วผู้เขียนมองว่าการประเมินผลกระทบของนโยบายต่อต้านข่าวปลอมจะเป็นการวิเคราะห์ว่านโยบายได้ผลดีหรือไม่ในการกำจัดข่าวปลอมและสื่อที่ไม่เที่ยงตรง การวิเคราะห์ผลกระทบนี้จะต้องพิจารณาด้านต่าง ๆ เช่น ผลกระทบต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน ผลกระทบต่อความคิดเห็นของประชาชน ผลกระทบต่อการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกตัดและเชื่อถือได้ เป็นต้น

2.7 หลักธรรมาภิบาล

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดสำคัญที่ถูกกำหนดให้นำมาใช้ในการวางแผนที่ดีขององค์การภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานที่ต้องให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและไว้วางใจจากประชาชน หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดที่ถูกนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของกองบังคับการปราบปรามเพื่อให้การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปด้วยความเสมอภาคตามหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยให้กองบังคับการปราบปรามสามารถพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตได้โดยมีความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน และเน้นให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) (สำนักงาน ก.พ., 2560) เป็นหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประเทศไทยและประชาชน ตามเจตนารมณ์ของมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหาร กิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 เห็นชอบ แผนการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาคราชการ เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่าง ยั่งยืน ตามที่ ก.พ.ร. เสนอ โดยที่หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมือง

ที่ดี เป็นส่วนหนึ่งในข้อเสนอแผนการส่งเสริม ที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแล้ว ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้

1. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย 3 หลักการย่อย

1.1 ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัด เกิดผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลด ขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจน ยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและไม่มีความจำเป็น

1.2 ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิง ยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตาม พันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และมี มาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตาม ประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.3 การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถ ให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่น ไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง ความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ เสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างได้อย่างเหมาะสม

2. ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย 4 หลักการย่อย

2.1 ภาระรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง การปฏิบัติราชการจำเป็นที่จะต้องตอบคำถามรวมถึงชี้แจงคำถามต่าง ๆ ได้เมื่อเกิดข้อสงสัย รวมถึงต้องดำเนินการจัดวางระบบรายงานความก้าวหน้าและการรายงานผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ที่ได้มีการกำหนดไว้ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ และจะต้องมีการจัดเตรียมระบบการปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

2.2 เปิดเผยและโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การปฏิบัติราชการ ต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและคุณธรรม โดยเฉพาะการปฏิบัติงานจะต้องเป็นไปตามหลักความซื่อสัตย์สุจริตและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ

การวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นควรเป็นไปอย่างเป็นระบบและเชื่อถือได้เสมอ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการปฏิบัติราชการที่สูงขึ้น

2.3 หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือก ปฏิบัติและคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียฝ่ายต่างๆ

2.4 ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกันต่อทุกกลุ่มบุคคล โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านเพศ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุสภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรืออื่นๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลที่มีการด้อยโอกาสในสังคมด้วย โดยเป้าหมายของการปฏิบัติราชการนั้นคือการสร้างความเท่าเทียมให้กับทุกคนในสังคมและไม่มีความผิดปกติเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการสาธารณะที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มบุคคลใดๆ

ในส่วนของค่านิยมประชาธิปไตยผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบนี้เป็นพิเศษค่านิยมประชาธิปไตย 4 องค์ประกอบที่กล่าวถึงไว้ข้างต้นเป็นหลักการที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับในการกำหนดนโยบายสาธารณะในระบบประชาธิปไตย การประเมินความเป็นประชาธิปไตยของนโยบายสาธารณะจึงเกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามหลักการเหล่านี้ด้วย

3. ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย 2 หลักการย่อย

3.1 การมีส่วนร่วม และการพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation and Consensus Oriented) หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องเน้นให้เท่าเทียมกันในการให้บริการ ไม่ควรแบ่งแยกด้านต่างๆ เช่น เพศ อายุ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ฐานะทางวัฒนธรรม หรือโอกาสของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และดำเนินการ และเสนอปัญหาและประเด็นที่สำคัญ โดยอาจจะรวมทั้งการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานด้วย เพื่อให้มีการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ทั้งนี้ จะต้องพยายามเพื่อไม่ให้มีข้อคัดค้านหรือการโต้แย้งในกรณีที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ในประเด็นที่สำคัญ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจจากประชาชนโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงทัศนะ และร่วมคิดแก้ไขปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะของหน่วยงาน

3.2 การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง การมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการควรมีอย่างเหมาะสมในระดับต่าง ๆ ของผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังควรมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

4. ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย 1 หลักการย่อย คือ คุณธรรมและจริยธรรม (Morality and Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ พลเรือนและราชการ โดยมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงความคาดหวังของสังคม รวมทั้งปฏิบัติตามจริยธรรมวิชาชีพอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ยังต้องมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม เพื่อให้มีความเหมาะสมในการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้ระบบราชการไทยเป็นไปอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน

หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานและการดำเนินการของรัฐบาลในลักษณะที่เป็นไปตามหลักการที่เป็นธรรมและเสมอภาค ซึ่งส่งผลให้นโยบายสาธารณะที่รัฐบาลดำเนินการมีความโปร่งใส และได้รับการประเมินคุณภาพในแง่ของความเป็นประชาธิปไตยได้ดีขึ้น เนื่องจากหลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานที่มีการใช้ประชาสัมพันธ์ที่เปิดเผยมการประเมินผลและการตัดสินใจที่เป็นธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการดำเนินการของรัฐบาลในทุกๆ ด้าน ทั้งนี้ การประเมินความเป็นประชาธิปไตยในนโยบายสาธารณะจึงเป็นการวัดผลการดำเนินการของรัฐบาลว่าได้บรรลุเป้าหมายเชิงประชากรณ์ รวมถึงการดำเนินการที่ได้รับการประเมินในแง่ของความเป็นธรรมและเสมอภาค ดังนั้น หลักธรรมาภิบาลสามารถช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจของประชาชนในการประเมินค่าบริการที่ได้รับจากภาครัฐ และช่วยเสริมสร้างการประเมินผลเป็นไปในทิศทางที่ดีในระยะยาว

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ปารีชาติ ดวงแก้ว (2564) มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข้าวปลอมบนสื่อออนไลน์ ขอบเขตในการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ปัญหาของกฎหมายที่ใช้บังคับในการจัดการกับข้าวปลอมของประเทศไทยในปัจจุบัน มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข้าวปลอมบนสื่อ

ออนไลน์ มีปัญหาในเรื่อง ความไม่ชัดเจนของถ้อยคำตามตัวบทกฎหมาย ความเป็นอิสระขององค์กร ภาครัฐ เนื่องจากองค์กรที่ใช้ในการตรวจสอบข่าวปลอมที่ภาครัฐจัดตั้งขึ้นในปัจจุบัน ล้วนแต่เป็นองค์กรที่มีต้นสังกัดทั้งสิ้น

2) สุพรรณวดี ชัยกิจ (2563) สถานการณ์และผลกระทบของการแพร่กระจายข่าวปลอม ที่เกี่ยวกับ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) และมาตรการป้องกัน ในประเทศไทยศึกษาสถานการณ์ ผลกระทบ และมาตรการป้องกันการแพร่กระจายข่าวปลอม เกี่ยวกับ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ในไทย อันจะนำไปสู่การแสวงหา ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการการป้องกันและ แก้ไขปัญหาการแพร่กระจายข่าวปลอมของไทยในอนาคต การส่งต่อข่าวปลอมได้ก่อให้เกิดผลกระทบสำคัญ 5 มิติ ได้แก่ 1) ผลกระทบต่อสุขภาพ 2) ผลกระทบ ต่อจิตใจ 3) ผลกระทบต่อสังคม 4) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และ 5) ผลกระทบต่อความมั่นคง และความน่าเชื่อถือ

2.9 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการของนโยบายการต่อต้านข่าวปลอม โดยเก็บข้อมูลจากหน่วยงานหลักในการปฏิบัตินโยบาย คือ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ภายใต้สังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร คู่มือ รวมถึงกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง (Documentary) โดยมีประเด็นในระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

3.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่อต้านข่าวปลอม รวมจำนวน 13 คน ซึ่งผู้ศึกษาทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่ศึกษา รวมถึงการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เพิ่มมอมมองที่จะนำไปสู่การตอบปัญหาการวิจัยให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	วันที่เก็บข้อมูล
กลุ่มที่ 1 : ผู้กำหนดแนวทางการดำเนินนโยบาย			
1	ผู้บริหารในหน่วยงานที่กำกับดูแล ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย	1 คน	4 พฤษภาคม 2566
2	เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย	1 คน	9 พฤษภาคม 2566
กลุ่มที่ 2 : ผู้ปฏิบัตินโยบาย			
3	เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย	1 คน	25 เมษายน 2566
4	เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน	1 คน	6 พฤษภาคม 2566
5	เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศปอส. ตร.	1 คน	5 พฤษภาคม 2566
กลุ่มที่ 3 : ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย			

6	ผู้แทนจากสำนักงานอัยการ	2 คน	16 พฤษภาคม 2566
7	ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	1 คน	9 พฤษภาคม 2566

	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	วันที่เก็บข้อมูล
กลุ่มที่ 4 : ประชาชนและภาคประชาสังคม			
8	ผู้แทนจาก iLaw	1 คน	11 พฤษภาคม 2566
9	นักวิชาการ	1 คน	14 พฤษภาคม 2566
10	ประชาชน	3 คน	7-11 พฤษภาคม 2566

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูล

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 การค้นคว้าจากเอกสาร

3.2.2 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – structured interview) ตามกรอบและขอบเขตของการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยใช้ชุดคำถามปลายเปิดจำนวน 4 ชุดคำถามตามกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ในการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนการสัมภาษณ์ในประเด็นที่มีรายละเอียดเฉพาะ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อให้การศึกษามีความรอบคอบ และได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งได้กำหนดกรอบแนวทางการคำถามในประเด็นหลัก และมีลักษณะเป็น คำถามปลายเปิด ในส่วนของประเด็นคำถามย่อยหรือประเด็นเฉพาะ ได้ดำเนินการสอบถามผู้ให้ข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยผู้วิจัยได้วางโครงสร้างคำถามในประเด็นที่สำคัญ ๆ ไว้ในแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : ผู้กำหนดแนวทางการดำเนินนโยบาย

1) อะไรคือวัตถุประสงค์หลักและมาตรฐานที่คุณตั้งเป้าไว้เพื่อให้บรรลุด้วยนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ?

2) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายอย่างไร ?

3) อธิบายถึงความพยายามในการสื่อสารและการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติได้หรือไม่ ?

4) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายอย่างไร ?

5) ภายใต้อิทธิพลของความรับผิดชอบ ความโปร่งใส หลักนิติธรรม และความเสมอภาค มีวิธีการกำหนดนโยบายในการดำเนินการตามนโยบายด้วยวิธีใด

กลุ่มที่ 2 : ผู้ปฏิบัตินโยบาย

1) ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการตามมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายในทางปฏิบัติอย่างไร ?

2) คุณต้องการทรัพยากรใดบ้างเพื่อดำเนินนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ ?

3) คุณได้สื่อสารและประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายอย่างไร ?

4) ลักษณะใดขององค์กรของคุณที่เอื้ออำนวยหรือขัดขวางการนำนโยบายไปปฏิบัติ ?

5) ผลลัพธ์หลักและผลข้างเคียงของการดำเนินนโยบายจากมุมมองของคุณคืออะไร ?

กลุ่มที่ 3 : ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย

1) ข้อพิจารณาทางกฎหมายใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการดำเนินการตามนโยบายต่อต้านข่าวปลอม

2) นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอย่างไร ?

3) คุณได้แนะนำหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับหลักนิติธรรมของนโยบายอย่างไร

4) ความท้าทายทางกฎหมายหรือการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่อาจเกิดขึ้นมีอะไรบ้าง

5) คุณจะประเมินประสิทธิภาพโดยรวมของนโยบายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไร ?

กลุ่มที่ 4 : ภาคประชาสังคม

1) นโยบายต่อต้านข่าวปลอมส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนอย่างไร ?

2) ผลกระทบที่ไม่ได้ตั้งใจหรือผลข้างเคียงของการดำเนินนโยบายมีอะไรบ้าง ?

3) นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้อย่างไร ?

4) คุณจะเสนอแนะให้ปรับปรุงนโยบายอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการกับข่าวปลอมในขณะที่ปกป้องคุณค่าทางประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ?

3.4 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการนำข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบแก่นสาระ (Thematic analysis) จากนั้นจึงนำเสนอในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive method)

3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูล

ตั้งแต่เดือนเมษายน – พฤษภาคม พ.ศ. 2566

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 2) ผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเพื่อให้เข้าใจภาพได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนจึงนำการดำเนินนโยบายในขั้นตอนต่าง ๆ มาใช้ในการอธิบาย โดยแบ่งประเด็นนำเสนอออกเป็น 6 ประเด็น คือ 1) การดำเนินงานภายในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย 2) กระบวนการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ 3) กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง 4) กระบวนการตรวจสอบความผิด 5) กระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริง จากนั้นจะนำเสนอในประเด็นเรื่องของสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมืองเป็นประเด็นที่ 6 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 การดำเนินงานภายในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอถึงภาพรวมของการดำเนินงานภายในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจจุดเริ่มต้น รูปแบบของการจัดตั้ง การจัดการแผน กำลังคน วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงงบประมาณ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1.1 การจัดตั้งและเป้าหมายในการดำเนินการ

การจัดตั้งมีจุดเริ่มต้นจากการเข้ามาบริหารงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังจากการเลือกตั้งในปี 2562 โดยการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นนโยบายที่สำคัญที่ได้มีการแถลงกับรัฐสภาในวันที่ 25 กรกฎาคม 2562 ซึ่งนโยบายต่อต้านข่าวปลอมนี้เป็นนโยบายที่มีความสำคัญเร่งด่วนด้วยจาก 12 นโยบายที่มีความสำคัญ โดยอยู่ในประเด็นที่ 7 คือ การเตรียมความพร้อมคนไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาทักษะ ความรู้ในเรื่องของเทคโนโลยีดิจิทัล "เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางสังคม ความปลอดภัยทางดิจิทัลและอาชญากรรมทางไซเบอร์ ต้องมีการสร้างความรู้และความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ และโครงข่ายสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และถูกต้อง ที่

ไม่สร้างความสับสนและความเข้าใจผิดๆ อีกทั้งยังเสริมสร้างความรู้ในเรื่องความปลอดภัยทางไซเบอร์ให้กับประชาชนทั่วไปเพื่อให้สามารถป้องกันและเตือนทันภัยจากความเสียหายทางดิจิทัลและอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“ตอนนั้นจะเป็นรัฐบาลของท่าน**ประยุทธ์ จันทร์โอชา** จัดตั้งรัฐบาลใหม่ แล้วก็รัฐมนตรีก็คือเป็นท่านรัฐมนตรีพุทธิพงษ์ ท่านมาถึงปุ๊บท่านหยิบเรื่องนี้มาเป็นเรื่องแรก เป็น**นโยบายเร่งด่วน**เพราะว่าท่านให้เหตุผลว่ามันเป็นนโยบายหลัก 12 ด้านที่รัฐบาลชุดนี้พูดถึงเรื่องของจัดการข้อมูลข้อเท็จจริงทางสื่อออนไลน์ แล้วก็จะต้อง**ทำอย่างไรให้ประชาชนไม่ตื่นตระหนก**”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

“ท่านพุทธิพงษ์ก็เลยมองว่ากระทรวงเราเน้นเรื่องเครื่องมือด้วย เพราะว่าเราเป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม การที่จะเน้นเผยแพร่อย่างเดียวมันคืองานของกรมประชาสัมพันธ์ จึงต้องเน้นเรื่องของการมี**เครื่องมือด้วย**”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่านโยบายนี้ได้รับการให้ความสำคัญจากรัฐบาลเป็นอย่างมาก และผู้บริหารในกระทรวงฯ ก็ได้หยิบยก และนำนโยบายนี้มาปฏิบัติเป็นการเร่งด่วน โดยมีความตั้งใจในการสร้างเครื่องมือให้กับประชาชนในการตรวจสอบข้อเท็จจริง และการตั้งเป้าหมายที่จะช่วยให้ประชาชนไม่ตื่นตระหนกเมื่อต้องเจอกับข่าวปลอมด้วยตนเอง กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจึงเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกองป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบ

4.1.1.2 รูปแบบการดำเนินการ

รูปแบบและวิธีการที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมใช้ในการดำเนินการ ไม่ได้มีการตั้งหรือแบ่งส่วนราชการใหม่เพื่อมีหน้าที่ในภารกิจนี้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นการใช้วิธีจัดซื้อจัดจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาดำเนินการ ภายใต้โครงการ “ศูนย์ประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอม (Anti Fake News Center: AFNC) ที่จะกำกับดูแลโดยกองป้องกัน

และปราบปรามการกระทำความผิดทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

“การดำเนินงานของเรามาจะมีเจ้าหน้าที่ TOT เป็นผู้ดูแลในเรื่องระบบ และการบริหารข้อมูล และมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงฯ กำกับดูแล รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

โดยผู้ที่ได้รับการคัดเลือก คือ บริษัท ทีไอที จำกัด (มหาชน) ซึ่งได้เข้ามาดำเนินโครงการตั้งแต่ พ.ศ. 2562 (เริ่มต้นโครงการ) ในการจ้างดำเนินการนี้ มีการกำหนดขอบเขตของงาน (Terms of Reference : TOR) ให้กับบริษัทผู้รับจ้างต้องดำเนินการทำตาม เช่น อำนาจหน้าที่ ภารกิจ การจัดหาเจ้าหน้าที่ กระบวนการทำงาน การประสานงาน รวมถึงกิจกรรมประชาสัมพันธ์

จากการศึกษาพบว่าในส่วนของการกำหนดมาตรฐานนโยบายของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สามารถทำได้ชัดเจน คือ มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการผ่าน TOR ในการจัดซื้อจัดจ้างองค์กรภายนอกให้เข้ามาดำเนินการ ซึ่ง TOR ไม่ได้ระบุเพียงเฉพาะแค่ขอบเขตของการทำงานเท่านั้น แต่มีการระบุถึงการจัดการทรัพยากรเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ รวมถึงสถานที่เพื่อรองรับการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ดังนั้น ในส่วนของทรัพยากรในการรองรับปฏิบัติงานจึงมีความเพียงพอต่อภารกิจ

4.1.1.3 งบประมาณและเจ้าหน้าที่

ในการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ตามที่ได้กล่าวถึงในส่วนก่อนหน้านี้ว่ากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ใช้วิธีการจ้างองค์กรภายนอกเข้ามารับดำเนินการทั้งกระบวนการ โดยมีการจัดสรรงบประมาณเป็นก้อนใหญ่ก้อนเดียวครอบคลุมการดำเนินงานตลอดทั้งปี

“งบประมาณตอนนี้ถามว่าเพียงพอไหม ก็ตอบว่าเพียงพอค่ะสำหรับการดำเนินงานในปัจจุบัน แต่ว่าก็อาจจะสนับสนุนในเรื่องการทำงานวิจัย”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

“ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่พร้อมทำการตรวจสอบข่าวปลอม ข่าวบิดเบือนที่หวังสร้าง

ความสับสนให้แก่ประชาชนอย่าเต็มที เนื่องจากการได้รับข่าวสารที่ถูกต้องจะส่งผลให้ การตัดสินใจถูกต้องไปด้วย”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่างบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปี ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีความเพียงพอต่อภารกิจในปัจจุบันแล้ว แต่ยังคงขาด ในเรื่องของงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพิ่มเติม เพื่อนำมาปรับปรุง กระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้น การดำเนินการของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ลักษณะ ของหน่วยงานจะมีการกำหนดหน้าที่ชัดเจน ผ่านการจ้างองค์กรเอกชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ ภายในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะถูกกำหนดสมรรถนะตาม TOR ที่กำหนดและมีความรู้ ความเข้าใจในภารกิจที่รับผิดชอบอยู่แล้ว และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย และส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชนที่รับจ้างดำเนินการ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่าเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีความตั้งใจและความมุ่งมั่น ที่จะทำให้นโยบายนี้ประสบความสำเร็จ

4.1.1.4 การประสานงานระหว่างหน่วยงาน

ในการดำเนินการของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไม่ได้ดำเนินนโยบายด้วยตนเองเท่านั้นแต่ใช้รูปแบบของการประสานงานระหว่างหน่วยงาน โดยมีการกำหนดให้จัดตั้งศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน ในส่วนราชการหรือกระทรวงต่าง ๆ ที่จะต้องมีการจัดตั้งเพื่อรองรับภารกิจในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวที่เข้าข่ายต้องถูกตรวจสอบ ด้วย นอกจากนี้ยังมีการสร้างความร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติในกรณีที่ต้องมีการตรวจสอบ ข่าวที่เข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมาย

“เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ใหญ่ที่กระทรวงให้ความร่วมมือดีมาก สอบถามอะไรไปเขาก็ อธิบายให้เข้าใจได้ง่าย จริง ๆ ถ้าดูตามคู่มือที่เขาแจกเราก็พอจะเข้าใจขั้นตอนการทำงานได้บ้างแล้ว”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

สำหรับรูปแบบและวิธีการประสานงานทางศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ได้มีการจัดทำคู่มือการทำงานรวมถึงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการระหว่างศูนย์ประสานงาน ประจำหน่วยงานต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ และมีการจัดเจ้าหน้าที่สำหรับรองรับการประสานงาน

ในภารกิจนี้ตลอด 24 ชั่วโมง จึงทำให้การติดต่อประสานงานเป็นไปค่อนข้างราบรื่น และสะดวก รวมถึงมีการสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่มีการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา

4.1.2 กระบวนการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข่าว

หลังจากที่ทราบถึงภาพรวมตั้งแต่การจัดตั้งศูนย์และการบริหารจัดการภายในแล้ว ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอการดำเนินการของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ขั้นตอนที่สำคัญในขั้นเริ่มต้น คือ การรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่แบ่งแยกประเภทของข่าวเพื่อนำไปวิเคราะห์ และดำเนินการตามขั้นตอนอื่น ๆ ต่อไป ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอถึงข้อค้นพบจากการศึกษาของขั้นตอนนี้ ดังนี้

4.1.2.1 การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนแรกในการปฏิบัติงาน คือ การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า กระบวนการรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการผ่าน 7 ช่องทาง ได้แก่ 1) Social Listening Tools 2) Line Official 3) Twitter 4) Facebook Page 5) Official Website และ 7) การรับแจ้งจากศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน โดยช่องทางที่ 1 จะใช้วิธีการติดตามกระแสข่าวในแต่ละช่วงเวลา ที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจ โดยจะหยิบยกมาวิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริง ผลกระทบ และนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อเท็จจริง ในขณะที่ช่องทางที่ 2-5 จะเป็นรูปแบบของการให้ประชาชนสามารถแจ้งข้อมูลหรือข่าวสารที่ต้องการตรวจสอบข้อเท็จจริง และนำเรื่องมาวิเคราะห์ตามหลักการที่ตั้งไว้ สำหรับช่องทางที่ 7 จะเป็นการรับแจ้งจากศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานที่อยู่ในกระทรวง กรม ต่าง ๆ ตรวจสอบพบข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้น ๆ หรือ ได้รับแจ้งจากประชาชนผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานเอง เช่น Facebook Page หรือ Official Website ของหน่วยงาน

จากช่องทางต่าง ๆ ข้างต้น ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่าวิธีการที่ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 วิธีการหลัก คือ 1) การรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเจ้าหน้าที่เอง และ 2) การรับแจ้งข้อมูลจากประชาชน และ 3) การรับแจ้งจากศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเจ้าหน้าที่เอง

ในการปฏิบัติงานแต่ละวันเจ้าหน้าที่จะใช้ช่องทาง Social Listening Tools โดยมีระบบที่จะรวบรวมข้อมูลที่เป็นกระแสอยู่ในขณะนั้นตามช่องทางโซเชียลต่าง ๆ

หรือหากเห็นว่าข่าวหรือกระแสใดกำลังได้รับความสนใจจากประชาชนและอาจสร้างผลกระทบ ต่อประชาชนในวงกว้างก็สามารถหยิบยกประเด็นนั้น ๆ มาตรวจสอบและทำการวิเคราะห์

“กรณีที่พบล่าสุด ผ่านแพลตฟอร์มTikTok เป็นประเด็นข่าวปลอม เรื่องയാกรอก ข้อมูลตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากเป็น เว็บไซต์อันตราย ซึ่งเป็นการ สร้างข่าวปลอม ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดว่าเว็บไซต์ทางการดังกล่าวเป็นเว็บไซต์ปลอม และก่อให้เกิดความสับสนแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ มักเชื่อถือและคล้อยตามกับสื่อที่ได้รับความสนใจจากผู้คนจำนวนมาก ทำให้มีการส่ง ต่อ และแนะนำเรื่องดังกล่าวมากขึ้น เมื่อเรื่องเป็นไวรัลได้รับความนิยมมากเท่าไร ก็ จะยิ่งส่งผลให้ผู้ที่รับสื่อ นั้น ไม่ได้มีกระบวนการกลั่นกรองมากเท่าที่ควร”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่านอกจากการรับแจ้งจากประชาชน เจ้าหน้าที่เองก็สามารถที่จะติดตามความสนใจของประชาชนในขณะนั้นและนำมาตรวจสอบ และทำการวิเคราะห์ได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วแหล่งของข้อมูลที่เจ้าหน้าที่มักจะติดตาม คือ โซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยเฉพาะ Facebook Twitter และ Tiktok

“ในการรวบรวมข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่เอง มันทำให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิเลือกหรือไม่เลือก การหยิบยกข้อมูลมานำเสนอหรือเปล่า ? ถ้าข้อมูลไหนที่เป็นข้อมูลเท็จแต่อาจจะส่งผล ต่อบุคคลบางกลุ่ม เจ้าหน้าที่ก็สามารถไม่เลือกที่หยิบยกมาเสนอข้อเท็จจริงได้”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สัมภาษณ์ ประชาชน คนที่ 1

อย่างไรก็ตามการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองของเจ้าหน้าที่มีประเด็นปัญหา ที่ต้องพิจารณา โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าการตั้งข้อสังเกตของการรวบรวมข้อมูล ด้วยตัวเจ้าหน้าที่เอง คือ การให้สิทธิในการเลือกกับตัวเจ้าหน้าที่ว่าจะนำข่าวใดมาวิเคราะห์ และนำเสนอ ซึ่งดูเหมือนว่าเจ้าหน้าที่จะเลือกใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจได้ และในการดำเนินการ ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ก็ไม่ได้มีเอกสารหรือการแสดงรายละเอียดว่าในช่วงเวลานั้น มีกระแสของข่าวไหนบ้างและไม่ได้บอกว่าเหตุผลที่ไม่เลือกในการนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์

ถึงข้อเท็จจริงต่อเป็นเพราะอะไร ในจุดนี้เป็นการสะท้อนว่าการกำหนดมาตรฐานในส่วนนี้อาจจะยังทำได้ไม่ชัดเจนมากนัก

2) การรับแจ้งจากประชาชน

จะรับแจ้งผ่านช่องทางต่าง ๆ 4 ช่องทาง คือ 1) Line Official 2) Twitter 3) Facebook Page และ 4) Official Website โดยประชาชนที่มีประเด็นปัญหา หรือ มีข้อสงสัย ในช่วงที่พบเห็นสามารถส่งข้อมูลเข้ามาตรวจสอบได้ แต่เมื่อเทียบสัดส่วนแล้วช่องทางการรับแจ้งจากประชาชนยังถือว่าน้อยกว่าเมื่อเทียบกับช่องทาง Social Listening

“พี่เองใช้ Line ไว้คุยกับเพื่อนที่ทำงาน หรือส่งเรื่องงานอย่างเดียว ถ้าให้ไปติดตามไอลพวกข่าวปลอมพวกนี้ พี่คิดว่าพี่น่าจะไม่วุ่นวายเท่าไร ได้แต่ดูข้อความที่เพื่อน ๆ ส่งมาให้ แต่จะให้ส่งไปตรวจสอบน่าจะยากเกินไป”

สัมภาษณ์ ประชาชน คนที่ 1

ในช่องทางการรับแจ้งจากประชาชนมีประเด็นปัญหาที่ค้นพบ โดยจากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เคยพบเห็นข่าวปลอมได้สะท้อนถึงอุปสรรคในการเข้าใช้งานระบบที่มีข้อจำกัดเฉพาะประชาชนที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี ในระดับหนึ่งเท่านั้นจึงจะสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะนี้ได้ ในขณะที่ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจหรือทักษะในการใช้เทคโนโลยี ก็จะไม่สามารถเข้าถึงได้ รูปแบบและวิธีการนี้จึงมีผลเฉพาะกับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น

“พี่ก็มองว่าเครื่องมือต่าง ๆ ที่เขามีพวกโทรศัพท์แล้วก็ไอแพดหรืออะไรต่าง ๆ ที่ผู้สูงวัยใช้ กลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มข่าวปลอมที่เขาชอบแชร์กัน มันก็มีนะคะแต่ว่าส่วนใหญ่เท่าที่ดูก็ไม่ค่อยมีส่งข่าวปลอมนะคะ เขาก็จะมีเหมือนแชร์ข่าวจริงด้วยซ้ำ”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ซึ่งในประเด็นปัญหาของการเข้าถึงการใช้บริการดังกล่าวเป็นปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนในแง่ของข้อจำกัดทางด้านทักษะ และความสามารถในการเข้าถึง จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีนโยบายที่จะใช้แก้ไขปัญหานี้โดยตรง และยังไม่มีความนโยบายที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการได้จากการสัมภาษณ์ จะเห็นว่ามุมมองของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ยังมองว่ากลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ และสามารถใช้บริการสาธารณะอันนี้ได้

3) การรับแจ้งจากศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

ในการรับแจ้งจากศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งวิธีการในรูปแบบนี้เป็นลักษณะของการทำงานเชิงรุก ที่ให้เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานได้ดำเนินการติดตามและตรวจสอบข่าวสารที่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานตนเองอยู่ตลอดเวลา

“จริง ๆ แล้วเจ้าหน้าที่ของเราก็ตรวจสอบข้อมูลอยู่ตลอดเวลา หรือบางทีเพื่อน ๆ พี่ก็ส่งไลน์มาถามพอมเห็นข่าวที่น่าจะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานเรา พี่ก็นำข้อมูลเหล่านี้เข้ามาตรวจสอบเหมือนกัน”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

เมื่อมีการตรวจสอบพบข้อมูลที่เข้าข่ายต้องทำการตรวจสอบข้อเท็จจริง ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน จะดำเนินการตรวจสอบและแจ้งกลับไปให้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เพื่อทราบและอาจจะต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการตรวจสอบความผิดในกรณีที่ว่าเหล่านั้นเข้าข่ายที่จะมีการกระทำความผิดตามกฎหมาย รวมถึงทำการประชาสัมพันธ์ข้อเท็จจริงตามช่องทางต่าง ๆ ทั้งนี้ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานก็สามารถที่จะประชาสัมพันธ์ในช่องทางประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานได้ด้วย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่ารูปแบบของการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานยังมีไม่มากนัก และบางศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานก็ไม่ได้มีการตรวจสอบหรือรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง จะทำหน้าที่เพียงตรวจสอบข้อเท็จจริงตามที่ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย แจ้งมาให้ดำเนินการเท่านั้น

4.1.2.2 การจัดหมวดหมู่ข่าว

หลังจากที่มีการรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่เข้าข่ายจะต้องทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ขั้นตอนต่อมา คือ การจัดหมวดหมู่ของข่าวปลอมเพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความเหมาะสมในประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เนื่องจากการเผยแพร่ข่าวปลอมมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนและสังคมอย่างมาก การจัดหมวดหมู่ข่าวปลอมที่มีความเหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้วิเคราะห์และผู้ตรวจสอบสามารถตรวจจับและแยกแยะข่าวปลอมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเมื่อรับข้อมูลเข้ามาสู่การวิเคราะห์และทำการตรวจสอบแล้ว ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะดำเนินการ

จัดหมวดหมู่ของข่าวโดยแยกตามหมวดหมู่ข่าว 4 หมวด คือ 1) หมวดสุขภาพ 2) หมวดนโยบายรัฐ 3) หมวดภัยพิบัติ และ 4) หมวดเศรษฐกิจ

“ปกติถ้าข่าวที่สนใจจริง ๆ ก็จะเป็นพวกเรื่องสุขภาพ เพราะช่วงนี้เรื่องโควิดมันมาแรง ส่วนใหญ่เลยจะดูเรื่องสุขภาพมากกว่า ส่วนไอพวกเศรษฐกิจอันนี้ไม่ค่อยได้สนใจเท่าไร”

สัมภาษณ์ ประชาชนคนที่ 2

จะสังเกตได้ว่ารูปแบบหมวดหมู่ของข่าวจะเป็นการจัดตามประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญ เนื่องจากมีประโยชน์ที่จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจและตีความเนื้อหาข่าวได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสามารถตัดสินใจในการรับรู้และทำความเข้าใจประเด็นที่สนใจได้อย่างถูกต้องและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือต่อต้านในเรื่องนั้น ๆ นอกจากนี้การแบ่งหมวดหมู่ข่าวยังมีลักษณะที่เข้าใจง่าย เนื่องจากประชาชนทั่วไปที่ไม่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ยากจะตระหนักถึงข่าวปลอม การจัดหมวดหมู่ให้มีความเข้าใจง่ายจะช่วยให้ประชาชนสามารถรับรู้และตระหนักถึงความผิดปกติหรือข้อบกพร่องของข่าวปลอมได้ง่ายขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญกับประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชน ช่วยให้ผู้ตรวจสอบและประชาชนสามารถรับรู้ถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากข่าวปลอมต่อการใช้ชีวิตของประชาชนได้อย่างชัดเจน เช่น ข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอาจทำให้ประชาชนเสียเวลาและทรัพยากรในการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรืออาจส่งผลกระทบต่อความเข้าใจในเรื่องสุขภาพและการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเอง

4.1.3 กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง

หลังจากการที่มีการรวบรวมข้อมูลจากช่องทางต่าง ๆ และจัดหมวดหมู่ของข่าวแล้ว ขั้นตอนต่อไปศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงจะใช้การสอบถามไปยังหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับข่าวนั้น ๆ เช่น หากเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ อาหาร หรือการรักษาโรค โดยปกติแล้วก็จะส่งไปตรวจสอบที่กรมต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเป็นการประสานงานระหว่างศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย กับ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

4.1.3.1 การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน

จากการศึกษาพบว่ามีการกำหนดแนวทางการทำงานอย่างเป็นระบบผ่านคู่มือการปฏิบัติงาน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วหน่วยงานต่าง ๆ จะมีการจัดตั้งคณะทำงานประสานงาน

ประจำหน่วยงานเพื่อดูแลภารกิจนี้เป็นการเฉพาะ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของศูนย์ประสานงาน ประจำหน่วยงานจะมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ทางศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย สอบถามมา และแจ้งผลการตรวจสอบกลับไปเพื่อเผยแพร่ข้อเท็จจริงหรือดำเนินคดีตามกฎหมาย ตามลำดับต่อไป

ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงทางศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ได้มีการจัดทำระบบแจ้งผลรายงานผ่านระบบ Online รวมถึงมีการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ซึ่งทำให้ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดตัวชี้วัดระยะเวลาในการตอบกลับภายใน 2 ชั่วโมง

“ระยะเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน เนื่องจากต้องผ่านหลายขั้นตอนให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง หรืออาจมีการประสานหน่วยงานหลายหน่วยงาน บางหน่วยงานมีข่าวที่ต้องตรวจสอบเป็นจำนวนมาก จึงอาจทำให้ล่าช้าได้ เป็นต้น”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

“บางหน่วยงานก็ไม่ตอบกลับภายใน 2 ชั่วโมง ทำให้การชี้แจงข้อเท็จจริงเกิดความล่าช้าบ้างในบางครั้ง การกำหนด 2 ชั่วโมงนี้ หากไม่ได้ทำตามก็ไม่ได้มีบทลงโทษอะไร ซึ่งกระทรวงฯ ก็ได้มีการขอความร่วมมืออยู่บ่อยครั้ง”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

แม้ว่าจะมีการกำหนดระยะเวลาในการตอบกลับภายใน 2 ชั่วโมง แต่มีบางครั้งที่ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน ไม่สามารถตอบกลับได้ทันเวลาด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น การตรวจสอบยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เพราะมีเนื้อหาที่ซับซ้อน หรือบางข่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานใดหน่วยงานเดียวโดยอาจมีมากกว่า 2 หน่วยงานขึ้นไป ก็จะต้องใช้เวลาในการตรวจสอบที่เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามมีกรณีที่ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานเพิกเฉย และไม่ตอบกลับเลย ซึ่งที่ผ่านมามีปัญหานี้ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาให้ความสำคัญโดยมีความพยายามในการขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านการมีมติคณะรัฐมนตรีขอความร่วมมืออยู่เป็นระยะ ๆ

“มันไม่เชิงไม่ตอบค่ะเพียงแต่ว่าเขา จะขอแกลงข่าวเอง เขาจะไม่ตอบเราเขาจะบอกว่าให้ ไปดูข่าวที่เขาแกลงเย็นนี้”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ปัญหาของการเพิกเฉยไม่ตอบกลับในบางครั้ง จากการสัมภาษณ์พบว่า อาจเป็นกรณีที่หน่วยงานนั้น ๆ ต้องการที่จะชี้แจงข้อมูลด้วยตัวเองโดยไม่ผ่านการประชาสัมพันธ์ของ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ซึ่งก็สามารถดำเนินการเองได้เช่นเดียวกัน

4.1.3.2 ปัญหาภาระงานของศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

ตามที่กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่ากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ขอความร่วมมือให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ทำการจัดตั้งศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานขึ้น เพื่อรองรับภารกิจนี้

“หน่วยงานจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อรองรับ แต่ว่าพวกที่เองมีภารกิจประจำ มีงานประจำของตัวเองอยู่แล้ว กลายเป็นว่าคนจำนวนเท่าเดิม แต่งานเพิ่มขึ้น”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

จากบทสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่ามีปัญหาในกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน คือ ปัญหาเรื่องทรัพยากร โดยปกติแล้วหน่วยงานต่าง ๆ จะไม่ได้มีการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ขึ้นมาเพื่อรองรับภารกิจ แต่จะใช้วิธีการมอบหมายงานเพิ่มเติมให้กับเจ้าหน้าที่เดิมที่มีอยู่แล้ว ดูแลภารกิจในส่วนนี้เพิ่มเติม ซึ่งส่งผลให้เกิดภาระงานที่เพิ่มมากขึ้น อาจจะทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานไม่ดีเท่าที่ควร และอาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่อาจมองว่าภารกิจในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นภาระที่เกินความจำเป็น และไม่ได้ส่งผลประโยชน์อะไรให้กับเจ้าหน้าที่ อาจเกิดความเพิกเฉยต่องานหรือความไม่ใส่ใจได้

4.1.3.3 วัตถุประสงค์ในการสร้างองค์ความรู้ไม่ได้ถูกมอบหมาย

นอกจากปัญหาในเรื่องภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่ายังมีปัญหาอีกประการ คือ วัตถุประสงค์ของนโยบายต่อต้านข่าวปลอมที่นอกเหนือจากการสร้างเครื่องมือให้ประชาชนโดยการตรวจสอบและเผยแพร่ข้อเท็จจริงอีกวัตถุประสงค์ที่สำคัญของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ต้องดำเนินการ คือ การสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนให้รู้เท่าทันข่าวปลอม โดยที่ผ่านมาศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนผ่าน “กิจกรรมประกวดคลิปสั้น TikTok” อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าวจะอยู่ที่ส่วนกลางเท่านั้น

“จริง ๆ ถ้าตัววัตถุประสงค์ของนโยบายนี้ มันจะต้องสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนด้วย แต่สิ่งที่ศูนย์ประสานงานฯ ได้รับมอบหมายคือตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ศูนย์ใหญ่

เขาประสานมาเพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีการรณรงค์ หรือ ให้สร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน

จากการสัมภาษณ์ทำให้พบว่าวัตถุประสงค์ในการสร้างองค์ความรู้ดังกล่าว ไม่ได้ถูกถ่ายทอดหรือมอบหมายให้กับศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานดำเนินการด้วย ซึ่งจะเป็นการเสียโอกาสที่จะใช้เครือข่ายศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานที่มีประจำอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ในการรณรงค์สร้างองค์ความรู้ให้ประชาชนโดยสามารถเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานได้ ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่านอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตามภารกิจนี้แล้วเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ในหน่วยงานไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีภารกิจนี้อยู่ในหน่วยงาน

4.1.4 กระบวนการตรวจสอบความผิด

หลังจากที่กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว จะมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ ในกรณีที่ว่านั้นได้สร้างผลกระทบหรือสร้างความเสียหายและเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะดำเนินการตรวจสอบความผิดตามกฎหมาย

4.1.4.1 การตรวจสอบ

“ก่อนที่จะตรวจเขาก็จะดูมาก่อนว่ามีข่าวอะไรมาบ้าง ถ้าเขาสงสัยว่ามันจะสร้างความเสียหาย เขาก็จะส่งมาถามที่ตำรวจว่าแบบนี้มันเข้าข่ายกระทำความผิดตามกฎหมายไหม ส่วนใหญ่ก็จะมาจาก Facebook Twitter เขาก็จะส่ง URL มาให้เราพิจารณาเลย”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศปอส. ตร.

โดยในขั้นตอนนี้จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย กับ ศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ศปอส.ตร.) โดยในแต่ละวันศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะรวบรวมข่าวที่เข้าข่ายกระทำความผิดกฎหมายส่งให้ ศปอส. ตร. ตรวจสอบการกระทำความผิดโดยใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจในการตรวจสอบแต่ละข่าว

4.1.4.2 การแจ้งผลการตรวจสอบ

“พอตรวจสอบเสร็จทางพี่เองก็จะแจ้งกลับไปให้กระทรวงให้เขาไปดำเนินการต่อ ซึ่งเราก็มีบทบาทที่ต้องช่วยด้วย คือ พอมีชุดสืบสวนที่เข้าพิสูจน์ทราบได้ว่าคนโพสต์เป็น

ใครอยู่ที่ไหน ก็จะทำรายงานสืบแล้วก็ขอศาลออกหมายค้นเพื่อเข้าไปดู บางทีก็เจอ
อุปกรณ์ที่ใช้กระทำความผิด ไปเจอบุคคลที่กระทำความผิดเราก็นำตัวมาดำเนินคดีต่อ
ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคดีที่ทางกระทรวงแจ้ง ก็จะเป็นที่ สน. ทุ่งสองห้อง”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศปอส. ตร.

ในการตรวจสอบความผิดเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจดูข้อเท็จจริงของข่าวที่มีการเผยแพร่
โดยองค์กรประกอบต่าง ๆ ว่าเข้าข่ายการกระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งในจุดนี้เองเจ้าหน้าที่ตำรวจ
จะต้องใช้ดุลพินิจของตัวเองในการตีความการกระทำความผิด โดยในกรณีที่มีการกระทำความผิด
ศปอส. ตร. จะแจ้งกลับไปให้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เพื่อให้ไปดำเนินการแจ้งความ
ร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วคดีที่เกิดขึ้น
จะมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเป็นหลัก ศปอส. ตร. จึงมีส่วนในการร่วมสืบสวน
การกระทำความผิดด้วยเช่นกัน

4.1.4.3 ปัญหาการกำหนดขอบข่ายความผิด

“ตัวขอบเขตในการตีความมันไม่ชัดเจนเลย บางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องมานั่งถกเถียงกัน
ว่าแบบนี้มันผิดหรือไม่ผิดตามข้อกฎหมาย มันค่อนข้างลำบากมากในการตีความ และ
ส่วนเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดในการตีความ”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศปอส. ตร.

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่าในบางครั้งการตรวจสอบความผิดมีปัญหา
ในเรื่องของความไม่ชัดเจนในการกำหนดขอบเขตของความผิดโดยเฉพาะในความผิดที่เกี่ยวข้อง
กับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งตัวกฎหมายเองก็ไม่ได้กำหนด
ขอบเขตที่ชัดเจนทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่จำเป็นที่จะต้องใช้ดุลพินิจของตัวเอง
โดยเฉพาะข่าวที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงหรือการเมือง จะมีความคลุมเครือค่อนข้างสูง

“เจอข่าวบางอันที่ว่ามันก็ไม่ได้ผิดอะไร แต่สุดท้ายแล้วก็อาจจะต้องระบุความผิดลง
ไปก่อน เพราะตัวเจ้าหน้าที่เองไม่ได้มีอำนาจมากขนาดนั้น โดยเฉพาะในช่วง
สถานการณ์การเมืองที่มีความรุนแรง หรือในช่วงโควิดระลอกแรก ๆ ในปี 63-64 จะมี
เหตุการณ์แบบนี้ค่อนข้างบ่อย”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศปอส. ตร.

สิ่งที่ค้นพบ คือ ในกรณีที่เป็นข่าวที่มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคง หรือ ความสุ่ม
เสี่ยงที่จะกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองการซื้อขบขายของความผิดในบางครั้งมีลักษณะของ

Hidden Agenda ในการใช้ดุลพินิจในการตรวจสอบความผิดของเจ้าหน้าที่ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วการชี้ข้อบ่งชี้ของความผิดอาจจะไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย

4.1.5 กระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริง

เมื่อทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นที่เรียบร้อยแล้วศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะดำเนินการเผยแพร่ข้อเท็จจริงผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น 1) Line Official 2) Twitter 3) Facebook Page และ 4) Official Website นอกจากนี้ยังเผยแพร่ผ่าน Official Website ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง รวมถึงการเผยแพร่ผ่านกรมประชาสัมพันธ์อีกด้วย

4.1.5.1 การผลิตสื่อเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง

โดยกระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริงของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะทำการผลิต Infographic ระบุเนื้อหาของข่าวนั้น ๆ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ข่าวจริง 2) ข่าวปลอม และ 3) ข่าวบิดเบือน

“บางข่าวที่เจอ กังงมากกว่าอันนั้นมันเป็นกระแสที่ประชาชนเขาสนใจจริง ๆ หรือ บางทีมันเหมือนเป็นการ PR ผลงานของรัฐบาลมากกว่า แบบมันไม่มีที่มาที่ไปของข่าวด้วย ชั่ววามมาจากไหน เช่น พวกนโยบายใหม่ ๆ แปก ๆ”

สัมภาษณ์ ประชาชนคนที่ 3

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าในกระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริงบางครั้งประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ชวนให้ตั้งคำถามว่าข้อเท็จจริงที่ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทยทำการเผยแพร่ผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เป็นข่าวที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจจริง ๆ หรือไม่ เพราะบางครั้งเป็นลักษณะของเหมือนการประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาล หรือ นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนทราบมากกว่าการชี้แจงข้อเท็จจริง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการประชาสัมพันธ์ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่แล้วไม่น่าที่จะใช้ช่องทางนี้ในการประชาสัมพันธ์

“บางครั้งทางหน่วยงานเขาก็จะแจ้งเรามาให้ประชาสัมพันธ์ ให้แจ้งข่าวนโยบายนี้ให้ประชาชนทราบหน่อย ส่วนใหญ่มันเหมือนก็บอกว่าทางหน่วยงานเขาตรวจสอบเอง เขาเจอตัวเองแล้วก็เอามาให้แล้วแจ้งผ่านช่องทางต่าง ๆ ของเรา”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ได้อธิบายในส่วนนี้ว่าเป็นการประสานงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการให้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม

ประเทศไทย ดำเนินการประชาสัมพันธ์นโยบายต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบถึงข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์กับประชาชน

4.1.5.2 ความล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์

การชี้แจงข้อเท็จจริงของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะต้องรอการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากการประสานหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการตรวจสอบความผิดถึงจะสามารถเผยแพร่ข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบได้

“ผมว่ามันก็ค่อนข้างเป็นเชิงรับนะแล้วก็เอาที่ผ่าน ๆ มายังไม่ค่อยมี นโยบายที่เป็น การป้องกันปัญหาที่ตั้งแต่ต้นเหตุอะไร คือ ถ้าเกิดว่าพูดถึงศูนย์ฯ จริง ๆ มันก็คือเป็น การที่ไปกวาดเอาข่าวปลอมที่มีอยู่แล้วออกมา แล้วก็เอามาชี้แจง หรือว่าเอามาแจ้งให้ ทราบว่าเรื่องจริงคืออะไร ตอนที่ทำมันก็คือกระจายกันไปนานมาก เพราะฉะนั้นก็เลย ไม่ทันการณ์”

สัมภาษณ์ นักวิชาการ

ในมุมมองของนักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นในกระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริงของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ว่าอาจมีความล่าช้าไม่ทันการณ์ และอาจสร้างความเสียหายออกไปแล้วกว่าที่จะออกมาชี้แจงของเท็จจริง

“ศูนย์ฯ ควรจะไปตรวจสอบจริง ๆ ว่าพอมันมีข่าวปลอม มันต้องตรวจสอบด้วย ไม่ใช่แค่มาประทับตราโพสต์บน Facebook แล้วกาหัวสีแดงว่าอันนี้คือข่าวปลอมนะ คุณก็ ต้องไปหาต้นตอมันให้ได้ว่าใครเป็นคนทำ”

สัมภาษณ์ iLaw

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์พบว่าในมุมมองในการตั้งข้อสังเกตกับกระบวนการทำงานในส่วนนี้ว่าศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ควรนำเสนอต้นต่อของข่าวนั้นด้วยว่ามาจากไหน ไม่ใช่เพียงแค่นำเสนอว่ามันจริงหรือเท็จเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงที่มาที่ไปของข้อมูลดังกล่าวด้วย

4.1.6 สภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง

ในการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากประเด็นปัจจัยภายในหน่วยปฏิบัติ นโยบายแล้ว สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ สภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การนำนโยบายไปปฏิบัติ ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอ 2 ประเด็น คือ 1) สภาพแวดล้อมทางสังคม และ 2) สภาพแวดล้อมทางการเมือง ดังนี้

4.1.6.1 สภาพแวดล้อมทางสังคม

ในประเด็นนี้ผู้เขียนจะนำเสนอความเห็นและมุมมองของสังคมในการดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

“ที่ผ่านมารัฐบาลสมัย คสช. ค่อนข้างที่จะปิดกั้นความเห็นของประชาชนเยอะ พอมาเป็นรัฐบาลเลือกตั้ง ก็ยังเป็นนายกคนเดิมอยู่ ภาพของการละเมิดเสรีภาพของประชาชนมันยังอยู่ ทำให้รู้สึกไม่ไว้วางใจรัฐบาลเท่าไร กับการนำเสนอข้อมูลของรัฐบาล”

สัมภาษณ์ ประชาชนคนที่ 1

“ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมฯ เกิดในรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ฯ แม้ว่าจะมาจากการเลือกตั้ง แต่ในช่วง คสช. มีการจับกุมผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลค่อนข้างเยอะ ทำให้ภาพของการละเมิดสิทธิของประชาชนกลายเป็นภาพจำ ของประชาชน”

สัมภาษณ์ ประชาชนคนที่ 3

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนบางท่านมีความเห็นเกี่ยวความไม่โปร่งใสและภาพของการละเมิดสิทธิของประชาชนในสมัยรัฐบาลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มีการจับกุมผู้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อรัฐบาล เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลแต่ยังคงเป็นนายกรัฐมนตรีภาพลักษณ์เดิมของรัฐบาล คสช. ก็ยังคงเป็นภาพจำของประชาชนอยู่ซึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในมุมมองของประชาชน

“ความไม่โปร่งใส และ อิทธิพลทางการเมืองทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงานของรัฐบาล ประชาชนไม่เชื่อมั่นในข้อมูลที่รัฐบาลนำเสนอ”

CHULALONGKORN UNIVERSITY สัมภาษณ์ ประชาชนคนที่ 2

เมื่อประชาชนไม่มีความมั่นใจในรัฐบาลจากภาพลักษณ์ของการละเมิดเสรีภาพประชาชน อีกส่วนที่สำคัญ คือ อิทธิพลทางการเมืองที่อาจส่งผลกระทบต่อแนวนโยบายการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมเพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมซึ่งผู้ที่มีอำนาจสั่งการ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบทำให้ประชาชนปิดกั้นข่าวสารที่ถูกนำเสนอจากรัฐบาล กระบวนการเผยแพร่ข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ก็อาจจะไม่บรรลุผลหรือไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

“มันดูกลายเป็นภาครัฐพยายามจะแสดงความหวังดีด้วยการบอกว่าอันนี้ผิดอะไร ซึ่งก็มันก็มีประโยชน์อยู่แต่ว่ามันค่อนข้างที่จะห่างไกลกับผู้คนพวกนี้ก็หลัง ๆ ก็ยังไม่ค่อยมีใครให้ความสนใจเท่าไร”

สัมภาษณ์ นักวิชาการ

4.1.6.2 สภาพแวดล้อมทางการเมือง

นอกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่จะส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติแล้ว สภาพแวดล้อมทางการเมืองมีส่วนสำคัญที่จะทำให้นโยบายดังกล่าวสำเร็จหรือไม่ เมื่อถูกนำไปปฏิบัติ สำหรับนโยบายนี้ตั้งแต่มีการดำเนินนโยบายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่มักตั้งคำถามถึงความโปร่งใสในการดำเนินงาน ความไม่มีมาตรฐาน ความโปร่งใสในการตรวจสอบและนำเสนอข้อเท็จจริง รวมถึงความคุ้มค่าของงบประมาณ

4.1.7 การบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย

ในการนำนโยบายไปปฏิบัตินอกจากอุปปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายแล้ว สิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไป คือ นโยบายดังกล่าวสามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายมากน้อยเพียงใด ซึ่งนโยบายต่อต้านข่าวปลอมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การติดตาม ตรวจสอบ และรับแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ 2) วิเคราะห์ แนวน้อมและบ่งชี้ข้อมูลที่เป็นข่าวปลอม รวมถึงการตรวจสอบและผลิตข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเผยแพร่ต่อสาธารณชน และ 3) ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการคัดกรองข่าวปลอมด้วยตนเอง

ที่ผ่านมาผู้บริหารของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย พยายามที่จะสื่อสารกับสังคมอยู่ตลอดเวลาว่านโยบายในการดำเนินการไม่ได้ต้องการ “ต่อต้าน” ข่าวปลอม แต่เป็นการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องข่าวปลอม ในทางกลับกันนายกรัฐมนตรีในฐานะมีผู้อำนาจสูงสุดได้มีการสั่งการให้ทุกกระทรวงจัดตั้ง “ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม” เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างทันท่วงที และดำเนินคดีผู้จงใจบิดเบือนเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ซึ่งในส่วนนี้จะเห็นว่าเป็นความขัดแย้งกันเองของผู้บริหารศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย กับแนวทางการบริหารของนายกรัฐมนตรี ปัจจัยนี้จะส่งผลกระทบต่อแนวทางในการดำเนินนโยบายที่ไม่มีความชัดเจนและไม่ตรงกัน ซึ่งหากวัตถุประสงค์ที่มีความไม่ชัดเจนย่อมจะส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย

“ตัวชีวิต ไม่น่าจะเป็น ข่าวปลอมที่ลดลง เพราะข่าวเกิดขึ้นตลอด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละช่วง แต่ควรจะวัดจากการเข้าถึงการชี้แจงข้อมูลที่ถูกต้องสู่ประชาชน”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าตัวชีวิตที่กำหนดในภารกิจนี้ ถูกกำหนดใน โครงวารการศูนย์ประสานงาน และแก้ไขปัญหาข่าวปลอม (Anti-Fake News Center: AFNC) คือ จำนวนผู้ได้รับความรู้และเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย และคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีค่าเป้าหมาย 8.3 ล้านราย โดยจำนวนนี้ คือ ผู้ติดตามี่จะเพิ่มขึ้นจากช่องทางติดต่อสื่อสารต่าง ๆ เช่น ยอดเข้าชมเว็บไซต์ / Facebook / twitter / line รวมกัน ซึ่งตัวชีวิตดังกล่าวอาจจะยังไม่มี ความชัดเจนในการบ่งบอกว่าประชาชนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอมที่เพิ่มมากขึ้น และศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ยังถูกวิจารณ์ว่าให้ความสำคัญกับการดำรงสถานะของตัวเองเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายมากกว่าผู้ให้ข้อมูล ประกอบกับการให้ความสำคัญกับการสร้างเครื่องมือให้กับประชาชน และการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชน โดยที่อาจจะละเลยวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน

4.2 ผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

นอกจากการศึกษานำนโยบายไปปฏิบัติแล้ว ในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้วัตถุประสงค์อีกข้อที่สำคัญ คือ การศึกษาว่าการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนมากน้อยเพียงใด ซึ่งเกิดจากการตั้งข้อสังเกตว่าเมื่อมีการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติแล้วนโยบายนั้นนอกเหนือจากการทำตามวัตถุประสงค์ นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นด้วยหรือไม่ โดยส่วนนี้ผู้เขียนจะแบ่งประเด็นการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) กฎหมายที่ใช้ในการบังคับ และ 2) กระบวนการดำเนินนโยบาย

4.2.1 กฎหมายที่ใช้บังคับ

การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติกฎหมายได้ถูกหยิบยกมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ที่ผ่านมามีการดำเนินนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ของ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย นอกเหนือจากการชี้แจงหรือเผยแพร่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวให้ประชาชนทราบแล้วยังมีการดำเนินการอีกส่วนหนึ่ง คือ การดำเนินคดีกับประชาชนที่เข้าข่ายการกระทำผิดตามกฎหมาย

ดังนั้นผู้เขียนจึงนำประเด็นเรื่องกฎหมายที่ใช้บังคับว่ามีความเหมาะสม เป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือไม่ ซึ่งในกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันและมักจะถูกใช้เพื่อดำเนินคดีกับประชาชนคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะในมาตรา 14 ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้ในบทที่ 2 แล้ว ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องถึงมุมมองเกี่ยวกับกฎหมายที่ถูกนำมาบังคับใช้กับกรณีนี้โดยเฉพาะ

4.2.1.1 พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550

พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 หรือ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ซึ่งแก้ไขไปหนึ่งครั้งในปี 2560 มีมาตรา 14(1) บัญญัติว่า

“ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา.

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชน แต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้”

4.2.1.2 ความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมาย

จากบทบัญญัติของมาตรา 14 ข้างต้นเมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ได้รับการจัดทำขึ้นเพื่อจัดการกับการกระทำอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี เป้าหมายหลักของกฎหมายคือการป้องกันและดูแลระบบคอมพิวเตอร์ให้ปลอดภัยจากการละเมิดทางกฎหมาย และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล การทำธุรกรรมออนไลน์ และการป้องกันการเข้าถึงไม่มีอำนาจของบุคคลที่ไม่ปรากฏตัว อย่างไรก็ตามมีมุมมองที่น่าสนใจและตั้งข้อสังเกตถึงความไม่ชัดเจนและเปิดโอกาสให้มีการตีความอย่างกว้างขวาง

“ความสับสนที่เกิดขึ้น คือ กฎหมายมันไม่ชัดเจนและเปิดช่องให้เกิดการละเมิดสิทธิได้เหมือนกัน คือ นิยามในตัวมาตรา 14 ที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถใช้ดุลพินิจตีความการกระทำความผิดได้อย่างกว้างขวาง เช่น การนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือการก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน”

สัมภาษณ์ อัยการ คนที่ 1

จากการสัมภาษณ์พบว่ามาตรา 14 ยังไม่มีความชัดเจนในการตีความว่าองค์ประกอบในการกระทำความผิดใดบ้างที่ถือว่าก่อให้เกิดความเสียหาย ความตื่นตระหนกแก่ประชาชน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้ใช้ดุลพินิจของตนเองในการตีความ หรือ กำหนดขอบข่ายของความผิดได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นและอาจสร้างผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนได้

“กฎหมายบอกแค่ว่ากระทบความมั่นคง แต่ก็ไม่ได้บอกว่าไอที่กระทบความมั่นคงคืออะไร ไม่มีคู่มือให้ดู เลยต้องใช้ดุลพินิจในการตีความล้วน ๆ อยากให้มีตัวบทกฎหมายเฉพาะมาเลย ให้นั้นเคลียร์เลยมากกว่า”

สัมภาษณ์ ตำรวจ

ในการตรวจสอบความผิดโดย ศปอส. ตร. บ่อยครั้งที่ข้อมูลที่ทำการตรวจสอบไม่ชัดเจนถึงองค์ประกอบของความผิด และความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมายเองก็เป็นอุปสรรคในการทำงานของเจ้าหน้าที่ค่อนข้างสูง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการแจ้งความดำเนินคดีกับประชาชน

“มีการดำเนินคดีโดยที่ไม่ได้ดูเจตนาส่งผลให้เกิดบรรยากาศของความหวาดกลัวขึ้นในหมู่ประชาชน ทำให้ไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งคำถามต่อการทำงานของรัฐบาล เพราะเป็นไปไม่ได้เลยที่คนทั่วไปจะทราบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่อยู่ในมือของรัฐ”

สัมภาษณ์ อัยการ คนที่ 2

จากการสัมภาษณ์จะเห็นว่าเมื่อการตีความทำได้ค่อนข้างยากลำบาก และกลายเป็นลักษณะของการแจ้งความผิดไปก่อนค่อยไปสืบสวนทีหลัง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความหวาดกลัวขึ้นของประชาชน ที่จะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นใด ๆ ที่ดูเหมือนจะเป็นการสุ่มเสี่ยงเข้าข่ายการกระทำผิดตามกฎหมาย

4.2.1.3 ความเหมาะสมของตัวกฎหมาย

สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไป คือ ตัวกฎหมายที่ใช้บังคับมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการกระทำผิดแล้วหรือไม่ ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีมุมมองที่หลากหลายในประเด็นนี้

“เราต้องมีกฎหมายในการเป็นกรอบให้คนเกรงกลัวกฎหมาย จริง ๆ แล้วมันก็มีอยู่แล้ว คือ พรบ คอมฯ ในต่างประเทศเท่าที่ผมดู คือ เขาจะพยายามไม่เน้นเรื่องของกฎหมาย ความยั่งยืนมันไม่น่าจะมีจากกฎหมาย แต่ก็ยังเห็นว่าควรต้องมีอยู่เพราะว่าไม่มันมันก็จะทำอะไรก็ได้ แต่ว่าการบังคับใช้ต้องดูเจตนา แต่จริง ๆ พวกตำรวจไซเบอร์เขาก็ทำอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นการที่จะตีความต้องระวัง คือ พยายามอย่าโยนให้เรื่องข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องกับการโจมตี การเลือกปฏิบัติ มันก็จะเกิดความไม่เชื่อใจในผู้ใช้อำนาจ”

สัมภาษณ์ นักวิชาการ

ในมุมมองของนักวิชาการก็ยังคงมีความเห็นด้วยกับการมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับกรณีนี้ แต่ไม่ได้มองว่ามีความสำคัญมากนัก โดยสิ่งที่จะต้องคำนึง คือ การดูเจตนาของผู้กระทำความผิดเป็นหลักว่ามีเจตนาที่จะสร้างความตื่นตระหนก หรือ ความหวาดกลัว

แก่ประชาชนหรือไม่ และตั้งข้อสังเกตในการบังคับใช้กฎหมายที่อาจจะสุ่มเสี่ยงต่อภาพลักษณ์ของผู้บังคับใช้กฎหมายเสียเอง

“การมุ่งจัดการกับข่าวปลอมด้วยการอาศัยการบังคับใช้มาตรา ๑๔ ดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ควรพิจารณาบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น จรรยาบรรณนักข่าว จรรยาบรรณนักเขียน การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชน วิจารณ์ญาณการเสพข่าวของประชาชน และองค์การตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

นอกจากนี้ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ยังให้ความเห็นว่า การใช้มาตรา 14 อาจจะไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรที่จะให้ความสำคัญกับเครื่องมืออื่น ๆ ประกอบกันเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

“กฎหมายอาจไม่ได้ช่วยอะไรมากเท่าไรนัก ถ้าพูดกันตามตรง กฎหมายอาจไม่ได้ทำให้การเผยแพร่ข่าวปลอมลดลง เราคงไปตามจับทุกคนไม่ไหว ควรที่จะไปเน้นสร้างความรู้ให้กับประชาชนมากกว่า สร้างให้เขารู้ว่าอะไรผิดหรือไม่ผิด หรือใช้วิจารณ์ญาณในการเสพข่าวมากขึ้น”

สัมภาษณ์ อัยการ คนที่ 2

จากการสัมภาษณ์เป็นมุมมองที่น่าสนใจที่มองว่าการใช้กฎหมายบังคับทั้งหมดอาจไม่ได้มีความเหมาะสม และไม่ได้ช่วยให้ปัญหานี้ลดลง แต่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนซึ่งจะได้ผลในระยะยาวมากกว่า

4.2.2 กระบวนการดำเนินนโยบาย

หลังจากที่พิจารณาเรื่องกฎหมายที่ใช้บังคับแล้ว ประเด็นต่อมาที่ผู้เขียนนำเสนอ คือ กระบวนการดำเนินนโยบายที่อาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ดังนี้

4.2.2.1 การตรวจสอบข้อเท็จจริง

ในการดำเนินนโยบายทั้งกระบวนการตามที่ได้เสนอไปแล้วในข้างต้น ข้อค้นพบที่สำคัญและได้รับการตั้งคำถามจากภาคประชาสังคม คือ วิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ที่มีความสุ่มเสี่ยงจะส่งผลกระทบต่อประชาชน

“วิธีการที่ศูนย์ฯ ใช้ตรวจสอบข้อมูลจะเป็นการสอบถามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วเอามาเผยแพร่ ซึ่งคนถามคนตอบเป็นหน่วยงานรัฐด้วยกันเอง มันกลายเป็นว่าเป็น การค้นหาข้อมูลด้านเดียวมากกว่า”

สัมภาษณ์ iLaw

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นปัญหาของกระบวนการตรวจสอบ ข้อเท็จจริงว่าใช้วิธีการสอบถามไปยังหน่วยงานรัฐด้วยกันเอง ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริง ที่ไม่รอบด้าน ไม่มีการยืนยันความถูกต้องในลักษณะ Cross Check กับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ประกอบกัน ซึ่งแตกต่างกับวิธีการตรวจสอบข่าวปลอมขององค์กรตรวจสอบในระดับสากลที่จะมีการตรวจสอบ จากหลายแหล่งข้อมูลพร้อม ๆ กัน เพื่อเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ และความแม่นยำของข้อมูล

วิธีการดังกล่าวอาจทำให้เกิดความผิดพลาดของข้อมูลหากการตรวจสอบ ไม่ถูกต้องและได้มีการเผยแพร่ข้อเท็จจริงตามที่ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ตรวจสอบ ออกไปแล้ว ภายหลังพบความผิดพลาดของการตรวจสอบ อาจทำให้ประชาชนเข้าใจคลาดเคลื่อน และไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นออกมาแม้ว่าข่าวนั้นจะเป็นข่าวที่ถูกต้องก็ตาม

“จริง ๆ ข่าวปลอม ผมมองว่ามันต้องปลอมจริง ๆ แบบปลอมขึ้นมาทั้งหมดและต้องมีหน้าตาเหมือนข่าว เหมือนกับเวลาที่เรอบอกว่าใช่ปลอม มันก็ต้องหน้าตาเหมือนใช่ ทุกอย่าง แต่พอเรากินแล้วเรารู้ว่ามันไม่ใช่ใช่จริง”

สัมภาษณ์ iLaw

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่าในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศูนย์ ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ควรจะตรวจสอบข่าวที่มีลักษณะเป็นข่าวจริง ๆ ไม่ใช่ตรวจสอบ ข้อความ หรือ สิ่งที่ประชาชนส่งต่อกันผ่านโลกออนไลน์ เพราะบางกรณีการหยิบข้อมูลมาตรวจสอบ เป็นเพียงแค่อ้างข้อความที่มีความไวรัลเท่านั้น

4.2.2.2 การสื่อสารนโยบายจากผู้นำองค์กรสู่สาธารณชน

นอกจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วสิ่งที่ค้นพบจากการศึกษา คือ บทบาทของผู้นำองค์กรในการสื่อสารนโยบายสู่สาธารณชนซึ่งในกรณีนี้ คือ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

“ถ้าดูตามข่าวจะเห็นว่ารัฐมนตรี ขอบอกให้สัมภาษณ์ข่มขู่ประชาชนว่าจะจับ ประชาชน จะดำเนินคดีกับประชาชน ถ้าปล่อยข่าวปลอม พี่ว่าแบบนี้มันดูไม่เหมาะสม มันดูไม่ค่อยเป็นกลางเท่าไร”

เมื่อดูจากการสัมภาษณ์และตรวจสอบค้นคว้าข่าวต่าง ๆ จะพบว่า บ่อยครั้งที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจะให้สัมภาษณ์ถึงความพยายามในการทำลายล้างข่าวปลอม การแจ้งความดำเนินคดีกับประชาชน การกระทำดังกล่าวผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นการนำเสนอผลงานของรัฐบาลแต่ก็เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีให้กับศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย ที่จะมีภาพลักษณ์ในลักษณะที่ดูเหมือนเป็นการคุกคามประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวและไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างตรงไปตรงมา

“บางทีมันก็เป็นความเข้าใจผิดของประชาชนที่เขาพบเห็นอะไร เขาก็ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ไปตามที่เขาพบเห็น มันก็อาจจะไม่ใช่ข่าวปลอม ถ้ารัฐบาลทำงานแบบเปิดเผย โปร่งใส Open Data อาจมีข้อมูลจริงให้ค้นคว้า และแถลงข่าวให้ประชาชนตอบข้อสงสัยอยู่เสมอ ก็ไม่จำเป็นต้องมีศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมฯ”

สัมภาษณ์ iLaw

ในบางครั้งสิ่งที่ประชาชนเผยแพร่ต่อ หรือ ส่งต่ออาจจะเกิดจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของประชาชน ไม่ได้มีเจตนาที่จะตั้งใจเผยแพร่ข่าวปลอมเพื่อสร้างความตื่นตระหนกแก่ประชาชนและสังคม เพราะความไม่โปร่งใสในการทำงานของรัฐบาล จากการสัมภาษณ์มีข้อเสนอที่น่าสนใจ คือ รัฐบาลควรทำงานอย่างเปิดเผยโปร่งใส และสร้างข้อมูลให้มากที่สุด รวบรวมข้อมูลให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้

4.2.2.3 การดำเนินคดีกับประชาชน

ขั้นตอนที่สำคัญและดูเหมือนจะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนมากที่สุดในกระบวนการนี้ คือ การดำเนินคดีกับประชาชน ภายหลังที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ จนถึงขั้นตรวจสอบความผิดแล้วในขั้นสุดท้าย คือ การดำเนินคดีกับประชาชน

“เอาตรง ๆ ว่าหน่วยงานภาครัฐทุกคน ก็ไม่อยากจะเป็นคดี ไม่อยากจะไปแจ้งความ คือ ถ้าไม่แจ้งมันก็ไม่จบ มันก็จะทำให้ ใ้ผู้ร้ายอะ ก็อย่ามใจก็ปล่อยข่าวปลอม”

สัมภาษณ์ ผู้บริหารศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่ามุมมองในเรื่องของการดำเนินคดี โดยส่วนใหญ่แล้วหน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่ได้ต้องการที่จะเข้าไปดำเนินคดีกับประชาชน แต่ที่ต้องทำเพราะเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด หากไม่ดำเนินคดีกับประชาชนก็อาจจะทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำได้อีก

“การแจ้งดำเนินคดีกับประชาชนมันเป็นผลเสียทั้งตัวเขา และตัวหน่วยงานเลยนะ สมมติว่าถ้าประชาชนถูก มันก็จะเสียเวลาเขา เสียค่าใช้จ่ายด้วย ประชาชนก็จะไม่กล้า โปสท์เพราะรู้สึกว่ามันลุ่มเสี่ยงไปหมดที่จะถูกดำเนินคดี”

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ สปอส. ดร.

ซึ่งการดำเนินคดีกับประชาชนในกรณีที่ทำยที่สุดแล้วประชาชนรายนั้น ๆ ไม่ได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง จะเป็นการสร้างภาระให้กับประชาชน และดูเหมือนจะเป็นการปิดปากประชาชน ทำให้ประชาชนต้องเสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งในทำยที่สุดแล้วประชาชนก็จะไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตัวเองเพราะกลัวการถูกดำเนินคดี

4.2.2.4 ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินคดี “ข้าวปลอม” ให้ประชาชนทราบ

มีหลายกรณีที่ประชาชนมักจะได้รับทราบข้อมูลจากสำนักข่าวต่าง ๆ ว่ามีการดำเนินคดีกับประชาชนด้วยข้อหาการเผยแพร่ข้าวปลอมและข้อหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีการจับกุมประชาชนให้เห็นอยู่เป็นระยะ ๆ

“มีหลายคดีที่ประชาชนโดนแจ้งความดำเนินคดี แต่สุดท้ายเราก็ไม่รู้ว่าการพิจารณาเป็นอย่างไร มีตัวอย่างที่เห็นในข่าวเขาก็บอกว่าสุดท้ายแล้วศาลยกฟ้อง เพราะว่าไม่ได้มีเจตนาในการสร้างความแตกตื่น”

สัมภาษณ์ ประชาชน คนที่ 1

ซึ่งข้อค้นพบในส่วนนี้ทางศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย เคยมีการรายงานตัวเลขสถิติผู้ที่ถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาต่าง ๆ ในระยะแรกช่วงปี พ.ศ. 2563 เท่านั้น แต่หลังจากนั้นการรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข้าวปลอม ประเทศไทย ไม่ได้มีการรายงานตัวเลขเหล่านี้ให้ทราบ และไม่มีการรายงานผลของคดีว่าสุดท้ายแล้วคดีมีการตัดสินว่าอย่างไร มีกรณีตัวอย่างที่บางคดีในสุดท้ายแล้วศาลเองก็ตัดสินว่าจำเลยไม่ได้มีความผิด เพราะไม่ได้มีเจตนาที่จะสร้างผลกระทบต่อสังคมและประชาชน ซึ่งการที่ไม่ได้มีการรายงานผลของคดีทำให้ประชาชนก็จะไม่ทราบว่าอะไรที่เขาทำได้หรือไม่ได้ ประชาชนจะมีความหวาดกลัวในสิ่งที่รัฐบาลพยายามสื่อสารออกมาว่าการกระทำเหล่านั้นเป็นความผิด แม้ในทำยที่สุดแล้วสิ่งที่รัฐบาลพยายามบอกอาจจะไม่ได้เป็นความผิดตามกฎหมายก็ตาม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปและการอภิปรายผลการศึกษา

เพื่อตอบคำถามวิจัยทั้ง 2 ข้อ คือ 1) การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทยไปปฏิบัติ เป็นอย่างไร 2) การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในแสดงความคิดเห็นของประชาชนมากน้อยเพียงใด ผู้เขียนได้แบ่งประเด็นการสรุปและอภิปรายผลการศึกษาเป็น 2 หัวข้อตามคำถามวิจัย ดังนี้

5.1.1 การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไปปฏิบัติ เป็นอย่างไร

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยและรูปแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยผู้เขียนได้นำกรอบแนวคิด A Model of the Policy Implementation Process ของ Van Meter, Donald S. & Van Horn, Carl E. (1975) ได้กล่าวถึงปัจจัย 6 ประการที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเป็นตัวสะท้อนถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายซึ่งจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.1.1.1 ปัจจัยที่ 1 : มาตรฐานและการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย

การดำเนินนโยบายให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้จะต้องมีการกำหนดมาตรฐาน วัตถุประสงค์ รวมถึงกลยุทธ์ในการปฏิบัติให้มีความชัดเจน และมีการกำหนดรายละเอียดที่หน่วยงานระดับปฏิบัติรับเอานโยบายไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง จากผลการศึกษาพบว่า

1) วัตถุประสงค์ในภาพรวมของนโยบายถูกกำหนดชัดเจนแต่เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติบางวัตถุประสงค์ไม่ได้รับการผลักดันหรือให้ความสำคัญเท่าที่ควร โดยนโยบายการแก้ไขปัญหาวข่าวปลอมมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 วัตถุประสงค์หลัก คือ 1) การติดตาม ตรวจสอบ และรับแจ้งข้อมูลข่าวสาร 2) การวิเคราะห์แนวโน้ม ตรวจสอบ และผลิตข่าวสารที่ถูกต้องเผยแพร่ต่อสาธารณชน และ 3) การส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการคัดข่าวกรอง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข่าวและเผยแพร่ข้อเท็จจริงมากกว่า จะเห็นว่า

กระบวนการทำงาน ทรัพยากรจะถูกกำหนดให้เพื่อรองรับวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 ส่วนวัตถุประสงค์ที่ 3 ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ได้รับการผลักดันหรือดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมมากเท่าไรนัก และเมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานระดับปฏิบัติก็ไม่ได้มีการมอบหมายภารกิจหรือกำหนดภารกิจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ให้ดำเนินการด้วย

2) มาตรฐานในการปฏิบัติงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ที่มีการกำหนดไว้ชัดเจน แต่มาตรฐานในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการตรวจสอบความผิยยังไม่เหมาะสม โดยนอกจากนี้การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานจากการศึกษาพบว่ามีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจนโดยในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานใช้วิธีการจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาดำเนินการ ทำให้วิธีการปฏิบัติงานรวมถึงขั้นตอนต่าง ๆ มีความชัดเจนและเป็นไปตามที่กำหนดในขอบข่ายของงานอยู่แล้ว สำหรับการดำเนินการของศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานจะมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานซึ่งสามารถช่วยให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ แต่และในส่วนของการกำหนดมาตรฐานจากการศึกษาพบว่า มีข้อกังวลเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ใช้การสอบถามจากหน่วยงานรัฐด้วยกันซึ่งอาจจะเกิดปัญหาความไม่ครบถ้วนของข้อมูล ไม่มีการตรวจสอบรอบด้าน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า มีปัญหาที่เกิดขึ้นในการกำหนดมาตรฐานในเรื่องของการตรวจสอบความผิดของข่าวที่เข้าข่ายการกระทำผิดตามกฎหมาย ซึ่งไม่มีความชัดเจนและเปิดโอกาสให้เกิดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตรวจสอบมากเกินไปจึงทำให้เกิดความผิดพลาดในการตรวจสอบข้อมูล และกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนได้ โดยในประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่าไม่ใช่ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการ

5.1.1.2 ปัจจัยที่ 2 : ทรัพยากร

การจัดสรรทรัพยากรเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยในการดำเนินนโยบายแม้ว่าจะมีการดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือแผนมีความเหมาะสมมากแค่ไหน แต่หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณ เจ้าหน้าที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอก็อาจส่งผลกระทบต่อ การนำนโยบายไปปฏิบัติได้ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า

1) การจัดสรรทรัพยากรสำหรับการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีความเพียงพอต่อภารกิจ แต่การจัดสรรทรัพยากรในศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานยังไม่เพียงพอ โดยในแต่ละปีจะมีการจัดตั้งงบประมาณสำหรับการจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาบริหาร

จัดการ ซึ่งมีการกำหนดให้ต้องมีเจ้าหน้าที่ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์เพื่อรองรับการปฏิบัติงานรวมถึง การทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การอบรมเชิงปฏิบัติการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่ามีความเพียงพอ ต่อการปฏิบัติงานอยู่แล้ว ซึ่งทำให้การดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เป็นไปได้อย่างราบรื่น ในทางกลับกันสำหรับการดำเนินงานในศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน ไม่ได้มีการจัดงบประมาณ เจ้าหน้าที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับรองรับภารกิจที่เพิ่มขึ้นมา เป็นการเฉพาะ แต่จะใช้วิธีการมอบหมายงานเพิ่มเติมให้กับเจ้าหน้าที่ปัจจุบัน โดยมีทรัพยากรเท่าที่มี เดิมในการดำเนินการกิจ ปัญหานี้สำหรับหน่วยงานขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมอาจจะไม่ส่งผลกระทบ มากนัก แต่ในหน่วยงานขนาดเล็กอาจได้รับผลกระทบ เกิดเป็นภาพของภาระงานที่เพิ่มมากขึ้น เกินกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีภาระงานเดิมอยู่แล้วในปัจจุบัน

2) งบประมาณส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่ และเทคโนโลยี ในการทำงาน แต่ยังคงงบประมาณสำหรับการสนับสนุนงานศึกษาทางวิชาการ โดยงบประมาณ ที่ใช้ดำเนินการของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จะเป็นงบประมาณก้อนเดียวซึ่งส่วนใหญ่จะ เป็นงบเจ้าหน้าที่ เทคโนโลยี สถานที่ และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจากการศึกษามีความเห็นว่า งบประมาณสำหรับการศึกษาทางวิชาการยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ซึ่งในมุมมอง ของผู้ปฏิบัติงานมีความต้องการให้เกิดภาพของการศึกษาวิจัยที่มีความหลากหลาย เพื่อนำมา เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบหรือการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

5.1.1.3 ปัจจัยที่ 3 : การสื่อสารระหว่างหน่วยงานและกิจกรรม

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ดีเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ ซึ่งการสื่อสารเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญในการให้ความสำเร็จแก่หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงาน การสื่อสารที่ชัดเจนและต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผล ต่อกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในส่วนของการทำงาน ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มีการประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จำนวนมาก โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน และ หน่วยงานที่มีภารกิจ ในการตรวจสอบความผิดตามกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารระหว่างศูนย์ต่อต้าน ข่าวปลอม ประเทศไทย กับ ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานอยู่ตลอดเวลา โดยในการปฏิบัติงาน ที่มีขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากในการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ที่มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละปี และมีการจัดทำคู่มือในการทำงาน รวมถึงการจัดเจ้าหน้าที่

ในการประสานงานสำหรับรองรับภารกิจนี้ตลอด 24 ชั่วโมง และมีการประสานงานในแบบไม่เป็นทางการระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วยกันซึ่งทำให้สามารถติดต่อระหว่างกันเมื่อมีข้อสงสัยหรือข้อซักถามได้ตลอดเวลา ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานจึงมีความเข้าใจในภารกิจของตนเองและทำให้นโยบายนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกเดือนซึ่งจะทำให้ผู้บริหารในส่วนกลางได้รับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน รวมถึงสามารถเสนอแนะหรือปรับนโยบายเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

5.1.1.4 ปัจจัยที่ 4 : คุณลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

โครงสร้างการบังคับบัญชาที่ทำหน้าที่ควบคุมการตัดสินใจการดำเนินการสมรรถนะและขนาดของทีมงานในหน่วยงาน ระดับความเข้มข้นของการควบคุมบังคับบัญชาของหน่วยงาน การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ระดับการสื่อสารในองค์กร รวมถึงความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติจากการศึกษาพบว่า

1) ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ลักษณะของการทำงานจะมีการกำหนดหน้าที่ชัดเจนผ่านการวางจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาดำเนินการ การสั่งการภายในหน่วยงานจะมีระบบที่มีลักษณะเหมือนเอกชนแต่จะมีการควบคุมกำกับดูแลโดยข้าราชการประจำ โดยไม่ได้มีความเข้มข้นมากนัก ประกอบกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่วนใหญ่แล้วเป็นคนรุ่นใหม่ทำให้การติดต่อประสานงานภายในไม่มีปัญหาอุปสรรค นอกจากนี้การสนับสนุนจากฝ่ายบริหารโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้สนับสนุนการดำเนินการอย่างดี

2) ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน ไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานที่มีรูปแบบชัดเจนเป็นการเฉพาะ แต่ใช้การมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่แล้วมาดำเนินการตามภารกิจที่เพิ่มเข้ามา ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็มีขนาดไม่เท่ากัน มีระบบสายบังคับบัญชาที่แตกต่างกันออกไป ในบางหน่วยงานที่มีสายบังคับบัญชาค่อนข้างยาวและความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการในหน่วยงานไม่เอื้อต่อการติดต่อประสานงานก็จะส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการประสานงานได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในภาพรวม นอกจากนี้ในศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานบางแห่งยังขาดการสื่อสารภายใน ทำให้มีเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจตามนโยบายนี้เท่านั้น ส่วนเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ในหน่วยงานจะไม่เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของภารกิจนี้

5.1.1.5 ปัจจัยที่ 5 : แนวโน้มของผู้ปฏิบัติในการดำเนินนโยบาย

ในการนำนโยบายไปปฏิบัติทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบายอย่างมาก เนื่องจากตัวเจ้าหน้าที่เองจะสามารถสะท้อนผลของการออกแบบนโยบายได้ดีที่สุดว่านโยบายดังกล่าวสามารถเอาไปปฏิบัติได้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ จากการศึกษาพบว่า

1) สำหรับศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายเพราะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ รายละเอียดในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ชัดเจนผ่าน TOR การสรรหาเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานจึงเป็นการสรรหาที่ตรงตามความต้องการทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และมีสมรรถนะที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และเมื่อพิจารณาถึงทัศนคติในการทำงานแล้วเจ้าหน้าที่ทุกท่านมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าด้วยลักษณะของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย เป็นการจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาดำเนินการความเข้มข้นของทัศนคติของเจ้าหน้าที่ ที่มีธรรมชาติของการทำงานแบบเอกชนอาจจะไม่เข้มข้นเท่ากันการทำงานของข้าราชการ แต่โดยภาพรวมแล้วเจ้าหน้าที่ทุกท่านมีความตั้งใจเพื่อให้นโยบายสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการทำงาน

2) เจ้าหน้าที่ของ ศปอส. ตร. ที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบความผิดตามกฎหมายในบางกรณีมีการตั้งคำถามกับงานที่ปฏิบัติ เนื่องจากความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมายในการตีความ รวมถึงเจตนาที่แอบแฝงในเรื่องที่อาจกระทบต่อการเมือง บางครั้งเกิดการตั้งคำถามกับข้อมูลที่ทำให้การตรวจสอบว่ามั่นคงกระทบต่อความมั่นคงจริงหรือไม่

3) ในส่วนของศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงาน พบว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้มีการติดตาม ข่าวสาร ด้วยตัวเอง ซึ่งอันที่จริงแล้วถือเป็นมาตรฐานของนโยบายที่กำหนดมาให้เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานงานฯ สามารถติดตามข่าวสารได้ในเชิงรุก แต่จะเป็นการรอการป้อนข้อมูลจากศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย มากกว่า ในศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานบางแห่งเกิดภาพของการทำงานตามหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น เพราะกลุ่มเจ้าหน้าที่เหล่านี้ล้วนมีงานประจำที่ทำอยู่เดิมแล้วและมองว่าภารกิจที่เพิ่มขึ้นมากกลายเป็นภาระในการทำงาน

5.1.1.6 ปัจจัยที่ 6 : เงื่อนไขสภาพแวดล้อมในมิติสังคมและการเมือง

เมื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแล้วสภาพแวดล้อมในมิติสังคม และการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของนโยบาย ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวมีผล ต่อความเจริญก้าวหน้าและความยั่งยืนของนโยบายด้วยเช่นกัน จากการศึกษาพบว่า

1) ในมิติของการเมือง รัฐบาลรับรู้ถึงปัญหาข่าวปลอม และให้ความสำคัญ กับปัญหาดังกล่าวอย่างมาก และให้การสนับสนุนต่อการดำเนินนโยบายนี้มาโดยตลอด ทั้งการจัดสรร งบประมาณอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปีตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล มองว่ารัฐบาลใช้งบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง และมองว่านโยบาย ดังกล่าวเป็นเครื่องมือให้รัฐบาลใช้ในการควบคุมความเห็นของประชาชน โดยเสนอให้ยุบเลิก ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมฯ การรับรู้ปัญหาข่าวปลอมโดยรัฐบาลและการให้การสนับสนุนเป็นปัจจัย สำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติสำเร็จ ถ้ารัฐบาลมีการเข้าใจและรับรู้ถึงปัญหาข่าวปลอม อย่างถูกต้อง และให้ความสำคัญแก่ปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจะสามารถจัดสรรงบประมาณให้ตรง ตามความจำเป็นและสนับสนุนในการดำเนินนโยบายดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าฝ่ายตรงข้าม มองว่านโยบายดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการควบคุมความเห็นของประชาชน และไม่เชื่อมั่น ในการแก้ไขปัญหา อาจทำให้มีความขัดแย้งและความไม่เชื่อมั่นต่อนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล

2) ในมิติสังคม ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับข่าวปลอม ผลกระทบ รวมถึงโทษของการเผยแพร่ข่าวปลอม และยังต้องการข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติ และรัฐบาลเป็นผู้ที่มีข้อมูลมากที่สุด ซึ่งประชาชนได้รับผลกระทบจากปัญหา ข่าวปลอม และรู้ว่ารัฐบาลมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ไม่รู้ว่ารัฐบาลกำลังพยายาม ที่จะทำอะไร มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการบังคับใช้นโยบายดังกล่าวละเมิดสิทธิในการแสดง ความคิดเห็นของประชาชน เป็นเหมือนกับการปิดปากประชาชน รวมถึงความไม่โปร่งใส และ อิทธิพลทางการเมืองทำให้ประชาชนไม่เกิดความไว้วางใจในการทำงานของรัฐบาล และการบังคับใช้นโยบายอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าละเมิดสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ทำให้เกิดความไม่โปร่งใสและขาดความไว้วางใจ

5.1.2 การนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอมไปปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นของประชาชนมากน้อยเพียงใด

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนต้องการที่จะศึกษาด้วยว่าการนำนโยบายต่อต้านข่าวปลอม ไปปฏิบัติได้นอกจากเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องข่าวปลอมแล้ว ผลกระทบของการบังคับใช้นโยบายที่เกิดขึ้น

นั้น ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนไม่น้อยเพียงใด จากการศึกษาเอกสารข้อมูลและการสัมภาษณ์ ผู้เขียนขอสรุปผลการศึกษา ดังนี้

5.1.2.1 เสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

เสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนเป็นหนึ่งในสิ่งที่สำคัญและมีความสำคัญอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ในขณะที่ถ้อยคำนโยบายการจัดการข่าวปลอมเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วมีบางส่วนที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนเช่นกัน ในการพิจารณาถึงผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเมื่อพิจารณาถึงขอบเขตของสนธิสัญญาภาคีการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองในสิทธิพลเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นด้วย สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 ได้มีการบัญญัติการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญก็ได้ให้รัฐมีอำนาจในการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข

5.1.2.2 ความเป็นประชาธิปไตยของนโยบาย

ความเกี่ยวข้องและรับรู้ถึงค่าและหลักการของประชาธิปไตยในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการมีเสรีภาพในการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งในทางปฏิบัติแปลว่าผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มีสิทธิในการเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจที่ส่งผลต่อชีวิตของตนเองและสังคม สำหรับนโยบายต่อต้านข่าวปลอม เป็นนโยบายที่มีการริเริ่มมาจากรัฐบาล และมีการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการด้วย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนได้นำหลักการธรรมาภิบาลเข้ามาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความเป็นประชาธิปไตยของนโยบาย โดยสรุปได้ ดังนี้

1) หลักการระมัดระวัง : ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไม่ได้มีการกำหนดการติดตามประเมินผล การบริหารความเสี่ยง การให้คุณให้โทษ และความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ เพราะด้วยภารกิจเป็นการดำเนินการในลักษณะการจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาดำเนินการทั้งหมด ผลการทำงานจึงเป็นไปตาม TOR ที่กำหนด หากเจ้าหน้าที่ทำงานผิดพลาดก็ไม่มีกำหนดตัวชี้วัดหรือบทลงโทษในส่วนนี้ นอกจากนั้นศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานก็ไม่ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินการไว้แต่อย่างใด เมื่อไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดในการทำงาน

ความยืดโยงกับความคาดหวังของสาธารณะหรือของประชาชนก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งไม่เป็นไปตามหลัก
ภาระผิดชอบ

2) หลักความเปิดเผยโปร่งใส : แม้ว่าจะมีการรายงานผลการตรวจสอบ
และสถิติข่าวต่าง ๆ เป็นประจำทุกเดือน แต่สิ่งที่ยังไม่พบการรายงาน คือ สถิติการดำเนินคดี
และผลทางคดีที่มีการฟ้องร้องกับประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนไม่ทราบว่าแต่ละคดีที่มีการดำเนินการ
นั้นท้ายที่สุดแล้วผลเป็นอย่างไร นอกจากนั้นมาตรฐานในการดำเนินงานที่ยังไม่ชัดเจนรวมถึงอิทธิพล
ทางการเมืองที่ทำให้ประชาชนไม่เกิดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของการดำเนินงาน

3) หลักนิติธรรม : กฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีกับประชาชน
ไม่ใช่กฎหมายเฉพาะสำหรับการจัดการข่าวปลอม แต่เป็นกฎหมายที่ใช้เป็นการทั่วไปใน
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ในตัวกฎหมายเองจึงมีความไม่ชัดเจนและต้องอาศัย
การใช้ดุลพินิจในการตีความ แต่ปัญหาที่สำคัญที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม คือ การบังคับใช้กฎหมาย
ในบางกรณีที่มีความสุ่มเสี่ยงว่าส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน
โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

4) หลักความเสมอภาค : การนำนโยบายไปปฏิบัติทำให้ประชาชน
ได้ประโยชน์จากการมีเครื่องมือสำหรับตรวจสอบข้อเท็จจริง แต่ก็ยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่ง
ที่ไม่สามารถเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีได้ ซึ่งประเด็นนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม
เป็นการสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณะของประชาชน

5.1.2.3 ผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน

กฎหมายที่รัฐได้ใช้อำนาจในการควบคุมการแสดงความคิดเห็น
ที่อาจสุ่มเสี่ยงต่อการสร้างผลกระทบต่อประชาชนและสังคม คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าในกรณีที่มีการกระทำความผิดหรือเข้าข่าย
ว่าเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมาย กฎหมายฉบับดังกล่าวจะถูกหยิบยกขึ้นมาใช้ในการดำเนินคดี
ซึ่งหากเป็นการกระทำความผิดจริงตามฟ้อง การดำเนินคดีก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิ
ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน แต่ในข้อเท็จจริงแล้วจากการศึกษาพบว่ามีการ
ที่การฟ้องดำเนินคดีกับประชาชนเป็นไปในลักษณะของการดำเนินคดีเพื่อปิดปากประชาชน
ในการแสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะในเรื่องที่สร้างผลกระทบทางการเมือง

หน่วยงานภาครัฐได้อาศัยความมีปัญหาของตัวกฎหมายที่ไม่มีความชัดเจน ไม่มีรายละเอียดขององค์ประกอบความผิด และเปิดช่องให้เกิดการใช้ดุลพินิจในการตีความขบข้าย ความผิดของประชาชน ส่งผลให้ประชาชนที่แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่อาจกระทบต่อการทำงาน ของรัฐบาลแม้ว่าจะเป็นความจริง แต่ก็ถูกแจ้งความดำเนินคดี นอกจากนี้การแสดงออก ของผู้มีอำนาจในการสื่อสารไปสู่สาธารณะเป็นลักษณะของการคุกคามทำให้ประชาชนหวาดกลัว ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น เพราะไม่มั่นใจว่าสิ่งที่ตัวเองกำลังทำนั้นจะผิดกฎหมายหรือไม่ ประกอบกับการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ไม่ได้มีข้อมูลสำหรับให้ประชาชน ทราบว่าสุดท้ายแล้วการดำเนินคดีกับประชาชนที่รายงานไปผลของคดีเป็นอย่างไร ซึ่งมีกรณี ที่ในท้ายที่สุดแล้วผลของการพิพากษาของศาลให้ยกฟ้องประชาชนเหล่านั้นเพราะไม่มีเจตนา ที่จะสร้างความแตกตื่นในสังคม

ในท้ายที่สุดแล้วแม้ว่าภาครัฐพยายามที่จะอ้างว่าดำเนินนโยบายไป เพื่อเป็นการปกป้องประโยชน์สาธารณะและประชาชน แต่เมื่อพิจารณาแล้วก็สร้างผลกระทบในมิติ ของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความหวาดกลัว และกลายเป็นสังคมที่เซนเซอร์ตัวเองในที่สุด การนำมาปฏิบัติอย่างเหมาะสมและโปร่งใส อาจช่วยสร้างสภาวะที่เพิ่มความเชื่อถือในข้อมูลและสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ของประชาชนในทางที่ถูกต้อง หากนโยบายได้รับการสนับสนุนและการประเมินค่าจากประชาชน อย่างเปิดเผย และมีการแก้ไขหรือปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และความเชื่อมั่นของประชาชนทั่วไป นั่นอาจส่งผลให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เป็นไปอย่างสมดุล ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวอยู่ภายใต้บริบททางการเมืองในปัจจุบันที่กระบวนการ บังคับใช้กฎหมายอาจจะแตกต่างไปจากภาวะปกติ ซึ่งผู้เขียนมองว่าหากในอนาคตมีการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลที่มีความโปร่งใสในกระบวนการทำงานมากขึ้นและประชาชนมีความเชื่อมั่น ผลกระทบ ต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอาจจะมีแนวโน้มที่ลดน้อยลงได้เช่นกัน

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงนโยบายดังกล่าวให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้

5.2.1 ผลักดันนโยบายในเชิงรุกให้มากขึ้น

ศูนย์ประสานงานประจำหน่วยงานควรมีบทบาทในการสร้างและส่งเสริมความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับอันตรายและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอม โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมเช่นสื่อมวลชนที่น่าเชื่อถือ โซเชียลมีเดีย และการแพร่หลายข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต การอธิบายผลกระทบของข่าวปลอมให้เข้าใจง่าย จะช่วยให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากข่าวปลอมได้มากขึ้น

5.2.2 บรรจุงค์ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอมเข้าสู่แบบเรียนหรือกิจกรรมในชั้นเรียน

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมควรสร้างความร่วมมือระหว่างกระทรวงต่าง ๆ เพื่อการต่อต้านข่าวปลอมเป็นสิ่งที่สำคัญ เช่น กระทรวงศึกษาธิการที่สามารถเป็นผู้ผลักดันความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกิจกรรมเสริมเติมหรือนำเข้าไปในบทเรียนเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับข่าวปลอมสำหรับนักเรียน

นอกจากนี้ กิจกรรมเสริมเติมที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมสามารถผ่านเข้าสู่ระบบการศึกษาได้โดยการบรรจุเนื้อหาในบทเรียนที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการอ่านและการวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนเชิงวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการจัดการกับข้อมูลที่ได้รับและรู้จักการแยกแยะข่าวปลอมจากข้อมูลที่ถูกต้อง

5.2.3 ลดบทบาทของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ในการดำเนินคดีกับประชาชน

ผู้บริหารของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมไม่ควรแสดงบทบาทในมุมของการเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ควรให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายโดยตรงในการแสดงบทบาทนี้ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ควรมีหน้าที่ในการสนับสนุนข้อมูลให้กับหน่วยงานเหล่านี้อยู่เบื้องหลัง นอกจากนี้ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมยังสามารถเป็นผู้เสนอแนะและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการสร้างและดำเนินนโยบายสื่อมวลชนที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย รวมถึงการสนับสนุนในการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดการกับข่าวปลอมสำหรับประชาชนทั่วไป ซึ่งมีผลในการลดภาพลักษณ์ของการเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมและสร้างภาพลักษณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลกับประชาชน

5.2.4 จัดทำกฎหมายเฉพาะสำหรับความผิดเกี่ยวกับ “ข่าวปลอม”

ในอนาคต การปรับปรุงตัวกฎหมายที่ใช้ในการบังคับใช้ควรเน้นการสร้างกฎหมายที่เฉพาะเจาะจงเพื่อใช้ในการดำเนินการต่อต้านและกำจัดข่าวปลอม โดยการกำหนดกฎหมายที่มีความชัดเจนเฉพาะเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติและลักษณะการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอม ซึ่งการบัญญัติองค์ประกอบของความผิดที่เป็นที่ชัดเจนจะช่วยลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการตัดสินใจให้เกิดขึ้นมากที่สุด โดยควรกำหนดองค์ประกอบของความผิดที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมให้ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง โดยการระบุสิ่งที่ต้องการให้เป็นการกระทำความผิด เช่น การเผยแพร่ข้อมูลปลอมในวงกว้าง การปลอมแปลงข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล รวมถึงการกำหนดโทษที่สอดคล้องกับความรุนแรงของการกระทำความผิด เพื่อให้ความละเอียดและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

5.2.5 จัดทำแผนระยะยาวเพื่อเปลี่ยนผ่านออกไปเป็นองค์กรอิสระ

ควรมีการวางแผนระยะยาวในการเปลี่ยนแปลงศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมในประเทศไทยที่ตอนนี้อยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้กลายเป็นองค์กรอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางการเมือง สามารถพิจารณาการจัดตั้งเป็นองค์การมหาชนหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเพื่อเป็นสิ่งที่สร้างความเชื่อมั่นในความเป็นอิสระและความเป็นธรรมของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษานี้ยังมีข้อมูลที่ยังไม่สามารถค้นคว้าได้ คือ ความเห็นของประชาชนที่เคยพบเห็นข่าวปลอมและเคยใช้ช่องทางที่ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย จัดทำขึ้น ว่ามีการตอบสนอง หรือ ใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบนานแค่ไหน รวมถึงความพึงพอใจของประชาชนว่าเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะต้องใช้การศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้คำตอบที่มีจำนวนมากและสามารถสะท้อนความเห็นของประชาชนได้ ข้อจำกัดดังกล่าวนี้ควรได้รับการพิจารณาสำหรับการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่มีความเกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

Cambridge Dictionary. (2019). *Meaning of fake news in English*.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fake-news?q=fake-news>

Claire Wardle and Hossein Derakhshan. (2016). การเสนอ "ข่าวลวง" และข้อมูลบิดเบือน คู่มือเพื่อการศึกษาและอบรมด้านวารสารศาสตร์. องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก).

iLaw. (2561). เสรีภาพการแสดงออก เสรีภาพของทุกคน. <https://freedom.ilaw.or.th/freedom-of-expression-101/concept-and-history>

iLaw. (2562). กฎหมาย "หมิ่นประมาท" ทางอาญา เครื่องมือพื้นฐาน "ปิดปาก" การมีส่วนร่วม.

<https://freedom.ilaw.or.th/blog/ThaicriminalDefamation>

Thaigov. (2562). เปิดตัวศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย.

<https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24306>

The European Association for Viewers Interests. (2016). *Beyond Fake News – 10 Types of Misleading News*. <https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info/>

Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & society*, 6(4), 445-488.

Vedung, E. (2017). *Public policy and program evaluation*. Routledge.

เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. (ม.ป.ป.). Principles of freedom of public assembly in the Thai context. วารสารสถาบันพระปกเกล้า.

โพสต์ทูเดย์. (2566). เปิดสถิติคนใช้อินเทอร์เน็ตเดือน ม.ค. 2566 ทั่วโลกแตะ 5.16 พันล้านคน.

<https://www.posttoday.com/business/690232>

ไทยรัฐออนไลน์. (2562a). โพลชี้คนกรุงส่วนมากเคยเห็นข่าวปลอม ทำเข้าใจผิด เป็นปัญหาที่ต้องแก้ด่วน.

<https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1507708>

ไทยรัฐออนไลน์. (2562b). บทบาทของรัฐบาลในการแก้ปัญหาข่าวปลอม (*Fake News*).

<https://www.thairath.co.th/news/politic/1647856>

กรมประชาสัมพันธ์, N. ส. (2561). รมต.นร. รับรองร่างปฏิญญาการลดผลกระทบจากข่าวลวง ในที่ประชุมรัฐมนตรีสารนิเทศอาเซียน ครั้งที่ 14.

https://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/WNOHT6105100010001

กระทรวงการต่างประเทศ. (2564). กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ฉบับแปลไทย).

กระทรวงการต่างประเทศ.

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). คู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงาน (*Standard Operating Procedure : SOP*). กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). ขอบเขตงาน (*Terms of Reference: TOR*) โครงการศูนย์ประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอม (*Anti Fake News Center: AFNC*).
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (ม.ป.ป.). รู้จักกระทรวงดิจิทัล. <https://www.mdes.go.th/about>
- คณะกรรมการการเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และการโทรคมนาคม วุฒิสภา. (2565). รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง "แนวทางการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์" โดยคณะกรรมการการเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และการโทรคมนาคม วุฒิสภา.
- จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2562). อำนาจนิยมดิจิทัล : จินกับการเผยแพร่เทคโนโลยีควบคุมผู้เห็นต่าง. <https://www.the101.world/china-model-of-internet-control-1/>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2564). ศูนย์เฟคนิวส์ถล่มงบปีละเกือบ100 ล้าน คนไทยได้อะไร. <https://www.thansettakij.com/general-news/503740>
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). In หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (pp. 58). วิญญูชน.
- ปาริชาติ ดวงแก้ว. (2564). มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2559). ชัยชนะของ “โดนัลด์ ทรัมป์” และอนาคตของ “ข่าวปลอม” ที่กำลังไล่ล่าคุณ (ตอนที่ 1). <https://mgronline.com/columnist/detail/9590000124134>
- พรรณวดี ชัยกิจ. (2563). สถานการณ์และผลกระทบของการแพร่กระจายข่าวปลอมที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) และมาตรการป้องกันในประเทศไทย. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. . CHULALONGKORN UNIVERSITY
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2563). ความซับซ้อนของข่าวลวง. https://www.matichon.co.th/article/news_2475892
- ภาณุกฤษฎี พิเศษกุลชัย. (2563). ข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน. In *RPCA Journal of Criminology and Social Sciences* (pp. 12). คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2544). In พจนานุกรมศัพท์นิเทศศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. <https://dictionary.orst.go.th/>
- ราชบัณฑิตยสภา. (2563). In พจนานุกรมศัพท์นิเทศศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา (pp. 45). สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. In (pp. 22). วิญญูชน.

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. (2564). คู่มือการใช้งานสำหรับหน่วยงานเพื่อประสานงานตรวจสอบข่าวปลอม. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สยามธุรกิจ. (2560). "อสมท" เดินหน้าตรวจสอบข้อมูลบนโซเชียลให้ "ซัวร์ก่อนแชร์".

<https://www.siamturakij.com/news/8274->

[%](https://www.siamturakij.com/news/8274-%E0%B8%AD%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%97-%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9)

[%](https://www.siamturakij.com/news/8274-%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9)

[%](https://www.siamturakij.com/news/8274-%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9)

[%](https://www.siamturakij.com/news/8274-%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9)

[%](https://www.siamturakij.com/news/8274-%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9)

สำนักงาน ก.พ. (2560). หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.

[https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/article/7.1_hlakhrrmaaphi](https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/article/7.1_hlakhrrmaaphibaalkhngkaarbrihaarkicchkaarbaanemuengthiidii.pdf)

[baalkhngkaarbrihaarkicchkaarbaanemuengthiidii.pdf](https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/article/7.1_hlakhrrmaaphibaalkhngkaarbrihaarkicchkaarbaanemuengthiidii.pdf)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). รู้เท่าทันข่าว. Retrieved มิถุนายน, from

[https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%20\(News](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%20(News%20Literacy).pdf)

[%20Literacy\).pdf](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%20(News%20Literacy).pdf)

[%](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%20(News%20Literacy).pdf)

[%](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%20(News%20Literacy).pdf)

หยุด แสงอุทัย. (2535). In ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (pp. 224). สำนักพิมพ์ประกายพริก.

อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2544). In การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล ตามมาตรา 28.

(pp. 87). สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายภาณุพงศ์ มาลัยน้อย
วัน เดือน ปี เกิด	7 ธันวาคม 2538
สถานที่เกิด	จังหวัดเพชรบุรี
วุฒิการศึกษา	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
ที่อยู่ปัจจุบัน	142/1 หมู่ 11 ถนนเพชรเกษม ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY